

SALA
DE
LECTURA

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri 3 aprilie 1991

14(62)

Zero virgulă...

Deci așa : barca românească a apă prin toate incheieturile, peste bordul său destul de jos, prin toatăabila subțire și ciuruită ca o strecurătoare. Liberalizarea prețurilor s-ar putea să fie doar o nouă scumpire ară să vedem, decît pe hirtie, la ce nume produse s-a petrecut. Spiritul udic atît de accentuat la români a acut ca ea să fie anunțată public și n faptă taman pe 1 aprilie, zi cam ugubeată. Se va scumpi carnea ? Ce te pasă, și așa nu este. Ca și cum -ar scumpi Rolls-Royce-urile sau liamantele naturale. Pe noi, acum, dteceva ne preocupă. Ceva mult mai grav decît scumpirea salamului de ibiu sau numai de sola care nici el tu se mai dă „pe față”, pentru că isemenea „produse” chiar dacă nu e vor mai putea fabrica, ori cultiva n țară pot fi aduse din altă parte. Jarne din Argentina, grîne din Canada, unt din Germania, paniofi din Sehla, hainele din Coreea, televizoare din Japonia, țevi din Rusia, tofe din Anglia, nici că ne pasă de unde le transportăm în cămara sau garderoba noastră, bani să fie. Doari, mărci, franci, chiar și lei numai să fie îndeajuns și orice lipsă va putea fi completată, reparată, arsă din lista suferințelor și neclor noastre. Orice lipsă care ține le foame și frig. Cea care ține de friă, de spaima noastră sufletească nu poate fi reparată, îndreptată cu nici in fel de monedă.

Această frică ține de lipsa de tăie sufletească, de slăbiciunea caracterului, de însingurarea pe dinăuntru. O traumă sufletească, o spaimă a ului nu se aseamănă cu foamea pe are o poți astîmpăra cu te miri ce, u frigul de care, pînă la urmă, te poți păzi căptușindu-te cu zlore și enunțînd la civilizație, o astfel de ană, de mutilare sufletească nu se poate alina decît cu simțire și ginlire. Două „produse” care nu se pot mporta, care nu se găsesc decît aici, n țară, în limba, în spiritualitatea le neînlocuit, unice pe lume. Oricît le mulți bani am avea, oricîtă minare, haine, mașini ne-ar sufoca pe ap de locuitor dacă purtăm frica, eama în noi, tot bolnavi, nevolnici oe acest pămînt sintem.

Sint cîteva leacuri la această boală. Unul, care poate fi într-adevăr miraculos, este rar, fragil, de neînlocuit, dacă nu-l ai sau l-ai pierdut. El se cheamă cultura națională. Un popor se poate priva de multe lucruri, dar de cultură, nu. Dacă a renunțat la cultură, dispore, devine o populație stăpînită de o teamă, de o spaimă incomensurabilă — teama de a se gîndi la ziua de mîine, de a trăi stăpîn siesi, de a alege între bine și rău. Teama de a fi liber. O astfel de suferință nu dă de-a dreptul, cum se spune, ca foamea sau ca frigul. Ea

este o agonie îndelungă și nu se termină cu moartea ci cu dispariția. Cunoaștem din istorie cazuri de civilizații care au murit lăsînd în urma lor dovada, de neșters, a spiritului. Dar există și popoare care au dispărut. N-a mai rămas nimic nici măcar un semn sau un cuvînt. Au dispărut pentru că le-a fost frică să mai existe. Și-au pierdut cultura, și-au pierdut sufletul decî și nenorocirile sorții le-a făcut să dispară și din memoria colectivă a omenirii. Acum ne găsim într-un moment de cumpănă a sorții noastre. Dintre toate cite pierdem, dintre toate cite ne lipsesc, toate pot fi puse la loc ori înlocuite. Sufletul nostru, sufletul poporului care este cultura sa, nu poate fi înlocuit cu nimic. Odată pierdut, intrăm pe calea dispariției. Oare să nu fi știut, să nu știe asta cel care au hotărît sau hotărâsc că pentru cultura românească cifra bugetară alocată să înceapă cu 0 (zero) virgulă...

Eugen Uricaru

Te Aștept Pe Tine

Te aștept pe tine, copil venit din dragoste pentru viață
dar tu ești viață și moarte, împreună, cu sufletul
în gură, ca un miel care suge lapte.
pînă și eu mai sint încă mielul mamei mele,
alb și uscat, rănît în piept, cu singele
țîșnindu-i printre buzele moi și roze
mielul cuvintelor care rămin ca niște dire de foc.
te aștept blindă și supusă ca o fiară
ținută în cușcă, fără mîncare și fără iubire
timp de patruzeci de zile sau patruzeci de luni
sint blindă și supusă ca o fiară ținută în cușcă.
tu ești mielul doldora de singe.

Angela Marinescu

pag. 16 :

UMBERTO ECO

PENDULUL LUI FOUCAULT

Număr ilustrat cu reproduceri după scoarțe românești

Director
LAURENȚIU ULICI

Redactor șef adjunct
EUGEN URICARU

Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

chenar

Promit

Luni, 25 martie, a.c. orele 19.05. Sună telefonul: Mircea Micu. Firește că tresar: nu ne-a făcut nimeni, niciodată, cunoștință. N-am avut onoarea. Nu știu de unde are numărul, dar bănuiesc ce va urma. În „Chenarul“ de-acum două săptămîni (Uniu-ne, II) am spus că: „pasul țanțoș al lui Mircea Micu nu-și mai face parada zilnică și omnipotentă pe coridoare... însă imperiul financiar pe care-l blazona foșnește încă asiduu prin subsoluri, așteptînd avîd o alunecare de teren“. Da, domnu' Micu, vă rog! Pauză. Voce dură, dar măsurată: simtem abia în viteza întâi. „Domnule, zice, ce-i chestia asta cu pasul țanțoș, m-ai văzut vreodată dta, pe mine!“ Da, zic, eu așa v-am văzut. „Dta ai fost membru al Uniunii?“ Nu. „Dar ești acum?“ Da, din martie '90. „Păi dac-ai fi fost dinainte, eu ți-aș fi dat bani, domnule, pe cînd acum, cu țiganul ăsta...“ Pauză. „Domnule, eu nu te cunosc pe dta“. Mă rog, îi spun, ce să fac, eu v-am văzut foarte des și chiar așa cum am scris. Pauză. Ce să-i mai zic? Nu cred că l-am jignit, nu cred că un pas țanțoș, omnipotent, e un defect. Este, pur și simplu, o notă specifică, individuală. De om deprins cu puterea, cu banii, deprins să comande, cînd domol, cînd lute, așa cum îl vedeam, la Casa M. Sadoveanu, călcînd apărat, ca un aradaș, sigur de panica ne care o ținea pîntre fetele cu tava. Un ins pitoresc, zice lumea, toți simtem pitorești, la Uniune, într-un fel sau altul, numai că, la unii, pitorescu-i profitabil, la alții — păgubos. Dar, nu e timp de nostalgie, pentru că se trece în viteza a doua: „Domnule, ascuți-mă bine. Eu nu te cunosc, dar să știți, de azi înainte, oricînd ai să mă vezi pe stradă, să trec pe lângă celălalt, auzi? Domnule, eu nu că pun Securitatea să te bată, nuu... Eu am să te bat, auzi, EU te bat, auzi?!“ Da, domnule Micu, am înteles. „Cu mașina mea te calc, auzi?“ Da, domnule Micu, am înteles, e clar. Pauză. Și, brusc (probabil crede că-mi bat joc, ceea ce-i cu totul fals: sînt convins că vorbește serios, așa că-i răspund ca atare) trec-n viteza a treia: „Am impresia că ești brat... Tot timpu' ești beat!“ Imi spune Mircea Micu. „Nu, domnule Micu, nu-s beat“ mă bîlbîi eu, gîndindu-mă la teoria transferului de identitate dintre agresor și victimă, la auto-protecția atacatorului asupra celui care înca-sează. Și, în sfîrșit, explozia demarului decisiv: „f. te-n cur de nenorocit!“ — zice, iar eu, cu părere de rău, trebuie să trîntesc receptorul. De ce să-l păgubesc de alte injurii? Precis că-i mai trebuie și altădată, că, doar, conduce o revistă culturală, nu? Un gest nenorocit din partea mea, pe care-l regret sincer. Fiindcă, orice s-a spune, omul a jucat cu fair-play! e este mai nobil, decît să-ți avertizezi „adversarul“? De aceea și scriu acum, ca să îi repet c-am înțeles: că, de data asta, nu-l vorba de nici o parodie și că Domnia sa mă va bate cu propriile-i mîini (chestia cu mașina, imi place să cred, e, totuși o exagerare!). Si să-l promit, cu sinceră solemnitate, că oricînd am să-l văd, am să trec pe lângă el celălalt. Străzile — cel puțin cele pe care mergem noi — au, încă, din fericie, două sensuri.

Dan C. Mihăilescu

dictatura personală

Cine urmează?

Dropovăduind simțul onoarei, imitînd accesul la Noua Putere, nestăpîniți, defăimați, dezgustați, gata să întâlnească bestia și să se lupte! Cine? Opoziția intelectuală... Luptă de clasă? Luptă dreaptă: cînd „forțele obscure“, malefice cu sufletul vîndut neocomunismului nu au nici un chef și nici un interes (vreau să spun că nu au nici o șansă, compromise definitiv cum sunt), nu au nici un interes să nu facă diversivne înainte de a trece la „măsuri radicale“, eventual asasinat, aruncînd buzduganul înainte! Buzduga-

nul de tranziție: nu? Diversivne: mai cu o calomnie publică, mai cu o serie de amenințări la telefon sau în scris în particular, mai cu o bătaie stragnică „să se învețe minte stimabilul... Puternicii Zilei, în slujba cărora, cu totul întimplător stau aceste forțe malefice, obscure, fiind zmeii trecători de care trebuie să ții cont astăzi! Zmei care se poartă deja ca niște bandiți ordinari: dacă nu ții cont de ei, ei de adevăr, o faci pe propria piele „să nu spuneți că nu v-am spus...“ Triste vremuri trăim. Blestem reînnoit... Căzînd din ordinea pe care am perceput-o și în care nu suntem... În numărul trecut al revistei, știți, am

momos:

Încotro?

Muncitorii par să nu fie de acord cu reformele guvernului Roman. Președintele Iliescu ar fi de acord, dar de frica muncitorilor face pași mici înapoi. (Domnul Brucan ne-a vorbit recent în interviul acordat cotidianului Adevărul despre frica care îl bîntuie pe Președinte). Pentru a-l „îmbuna“ pe Președinte și pentru a-i atenua frica, guvernul propune legi de frinare sau legi de atenuare prin diverse articole arbitrate (vezi, de exemplu, termenul limită pentru recăpătarea pămîntului din Legea fondului funciar, termen prelungit cu mare greu-

lute cu încă 15 zile sau, mai recent Legea privind Asociațiile țărănești). Demisia unor miniștri favorabili grăbii reformei ne întărește convingerea că s-a ales (sau a fost impus) drumul original: nici în căruță nici în teleguță. Sau, cu un termen mai elevat, drumul ales este cel al neocomunismului, drum drag multor tovarăși de ieri și de azi. Drum care îl incită și pe muncitori, fiindcă orice schimbare îl sperie. Indiferent însă de ceea ce gîndesc unii sau alții, termenul de 1 aprilie bate la ușă și liberalizarea preturilor va fi o realitate. O realitate care îi lasă pe muncitori de

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● „Justiția cehoslovacă va trebui să repună în discuție publicarea listei cu numele deputaților și miniștrilor bănuți că ar fi colaborat cu S.T.B. — fosta politică a regimului comunist.“ (Adevărul) Din fericie, la noi nu se pune problema... ● BOGDAN TĂNĂSESCU: „Care a fost valoarea reală a daunelor provocate de sovomuri economiei românești? La întrebare ar trebui să răspundă ministrul de finanțe de atunci, Vasile Luca, și ministrul comerțului exterior pe atunci tovarăș, astăzi un adevărat domn... Alexandru Birlădeanu.“ (România liberă) ● SILVIU BRUCAN: „Partidul a fost nimic, dar Securitatea nu“. „Iliescu nu-i în stare să recunoască că a greșit, în general“. „Nu-i în stare. N-are curajul. El n-a avut curajul nici înainte, sub Ceaușescu, n-are nici acum. Marele secret de stat din România este că Iliescu e un om fricos. Asta e marele secret“. „Eu cred că s-a speriat de un simțol, și a chemat mîncă...“ I-e frică, I-a fost frică să ia poziție împotriva lui Ceaușescu — deși noi l-am cerut să facă lucrul ăsta și n-a vrut — și îi e frică și-acuma.“ (Interviu în Adevărul) ● ALCIBIADE: „După cum se știe, dl. Havel a scris trei povești cu și despre căcări“. (România Mare) ● TOV GHEORGHE OLTEȚEANU (adresează o epistolă d-lui Petre Roman): „Nu a fost prielaj să nu improșcați cu noroi onestitatea majorității celor 3,8 milioane de membri ai vechiului P.C.R., din care și dumneavoastră ați făcut parte!“: „Oricare dintre copiii României ar fi dorit să-și facă stu-

diile în străinătate. Dumneavoastră ați fost «aranjat» la Paris. Însă vă întreb cine v-a subvenționat sederea?“: „Domnule Roman (...) imi dau seama că nu vă leagă nimic sufleteste de acest popor“. „Dar nu mă mai miră nimic, odată ce dumneavoastră ați întinat pînă și memoria tatălui dumneavoastră...“ (Est / Vest, „supliment Europa“) ● ION I. BRĂȚIANU: „Sînt un luptător și voi muri în arenă.“ (Citat din Adevărul) ● PADRE: „Ne-am repezit la lift, ca doi apucați de amok. Ușile liftului s-au închis după noi, am pornit, în timp ce Anda continuă cu încălzirea. Imi masa mîdularul chinuit de stîta așteptare.“ (Love for you) ● ALCIBIADE: „Domnule Săndulescu, domnule Săndulescu, noi știm că ești senzual și că acea superbă cocoasă e pedeapsa cerească pentru abuzurile trupului la care te-ai dat de-a lungul celor 125 de ani pe care i-ai trăit...“ (R.M.) ● Conf. univ. dr. GHEORGHE JUMITRASCU: „... „G.D. Gherea (...) pentru care boierul Titu Maloescu avea respectul cuvenit.“ etc. (Vezi Dreptatea) ● ALEXANDRU DAN POPESCU: „Cine vă manipulează domnule malor Mircea Hamza?“ (Glasul) ● GELU RUSCANU: „Dl. Dumitru Mazilu s-a tăiat în timp ce se bărbiera, în fata fotografiei cu autograf a 3-lui Iliescu. (România) ăsta da, gazetar...“ ● DAN BĂNICĂ: „Bogdan Baltazar, un Mihu Văcărescu al zilelor noastre. (Cuvîntul) ● BOGDAN BALTAZAR: „Nu sînt așa rău cum se zice și sînt un disperat un infocat al libertății.“ (Interviu, în Flacăra) ● ADRIAN SEVERIN: „...sîntem în frun-

Cei unsprezece din umbră

dind crezare comunicatului „Rompres“ preluat de Azi din 20 martie a.c., viața politică românească va înregistra în viitorul apropiat un surplus de originalitate. Unsprezece (număr cu rezonanțe ahă-hă!) „întreprinzători politici“, spontan și firește au pus bazele unei organizații politice „proprietății și progubernamentală cu scop persuasiv“. Toate bune și frumoase: unsprezece oa-

men (nu furioși) au simțit că președinția și guvernul au nevoie de ajutor drept care nu pot sta indiferenți. Ce vor face ei însă spre a-și implini misia voluntar asumată? Vor acționa — ba chiar declară că au și făcut-o — „cu arme neconvenționale în lupta de idei pentru supremația lucidității“ (subl. ns.). Cum adică?! Șamanism? Hipnoză? Sau cu bita? Căci și bita e o armă neconvențională în lupta de idei. Oricum, organizația

început o relatare despre Baba post-revoluționară a zilei de 1 martie 1991. Babă intrată alături de manifestanții pașnici mîi, ai coloanei organizate de Asociația Solidaritatea Universitară și Convenția studentescă bucureșteană, intrată în marș „împotriva violențelor oamenilor de cultură“ din ultima vreme, scandînd și ea numele scriitorilor grav agresați Petre Creția și Banu Rădulescu sau „Securiști și S.R.I.-iști nu mai batet ziaristi!“ Rămînd și ea în așteptarea unei contramanifestații primăvăratice... Unde rămăsesem?

Mergeam la pas. În marș, coloana de manifestanți își continua „enervant d pașnică“ traseul, Piața Operei — Univer-sitate — Piața Romană — Piața Victoriei era o zi cu un soare dumnezeiesc! Pentru cine era soarele ăsta? Pentru cei gură cască de pe margine, către care se striga: „În balcoane dacă stați, trandafiri să mincați!“ nu numai „Cine stă deo parte, nu vrea libertate!“ Mereu alături rîndu-se coloanei de manifestanți, trecători, unindu-se glasurile contestatoare...

Liviu Ioan Stoiciu

(Va urma)

gît și îi azvîrle pe drumuri cu buzunarel goale. Să fim realști! Guvernul a gîndi bine. El este conștient de cei care au ale FSN-ul sînt o masă profund reacionară educată timp de 40 de ani să primească sumă de bani (minimă) pentru a nu reacționa contra puterii. Această masă de oameni vrea să-și conserve acest „privilegiu“ Guvernul a răspuns astfel: foarte bine și dăm mai mult! Puteți negocia salariul și, în plus, veți primi și compensații sub stantiale.

Bine, bine, spun muncitorii, dar între prinderile la care lucrăm nu au nici măca banii necesari pentru salariile de acum! Și adevărul e că nu au. Și atunci? Somașul pare singura soluție oferită de guvern imediat după ziua păcălelilor. Vom avea așadar, someri după 1 aprilie și se par că nu puțin și, tot după această dată, vre murile se vor încălzi foarte tare. Le v-răci guvernul cu tulumba pompierilor. Sau poate că domnul Președinte în înțelepciunea-i fricoasă, va înlătura guvern actual și va pune în locul lui altul și mă de pale?

Ștefan Agopian

tea Europei reformiste (!?), și acesta est meritul F.S.N.“. Citat din România liberă ● PADRE: „— Ascultă iubito! E acum mă duc la baie și fac giocco d mani (...). Poate așa mă pot satisface: eu omenește!“ (Love for you) ● UN GRU DE PATRIOTI DIN SLOBOZIA (?!) „Din România, liberă și independentă, fără datorii și rivalități de toți șacalii lumii, ar ajuns în mai puțin de 15 luni o țară a u mîinii și jalei, o groapă în care se a runcă, sub pretext umanitar, o parte di gunoaiele Occidentului, cu care executivi crede că pavează drumul întrării noastre în Europa.“ (R.M.) ● VINZĂRI: „Ve 1-3 Capitalul Marx, 350 \$ discutabil „Documente Plenare CC PCR 1965-1991“ 4 vol 500 \$“. Statuetă bronz Stalin: 2m, 600 \$; „4 volume Lenin 50 dolari buc ed. 1958“ (Bursa, „Ziarul oamenilor de a ceri“) ● TRAIAN BRANEA: „Aveți de «adeziuni», «declarații», «proteste, intențiile fătșe și mascate de utilizare masivă a presiunii străzii ne apar — la o cor fruntare cu litera și spiritul Alternativ ALFA — drept mult zgornit pentru nimic (AZI) ● MIHAI COSMA (liderul Sindicatatului Minerilor din Valea Jiului): „A: fost mintiți și înșelați de toți, tot timpul“. „Și de Iliescu, și de presă și... de toți. D toți, absolut. Acum ne luptăm cu fostel structuri comuniste care sînt iar la puter Aceleași mafii.“ La întrebarea d-lui Fel Anton Rizea... „imi puteți spune la f de deschiș cum au venit minerii la Bucu resti?“: „Cine l-a chemat?“, răspuns cade prompt: „Cum cine? Iliescu și Tele vizuinea intreruptă. Si, bineînțeles, mod fals de prezentare în timp a manifestații din Piața Universității așa cum s-a făcu la Televiziune. A participat foarte mu la acest mod de prezentare a fenomenului din Piața Universității și acea presă festivistă, incitatoare și mincinoasă“. (Caș venum) Domnule XANTIPA ce părere: veți despre reprezentantul minerilor di Valea Jiului? Așteptăm cu nerăbdare duos de plictisitoare „efemeridă“...

Petre Stoica

și „declamă disponibilitatea organizației prompte a unor manifestări concrete“. Nu cumva oare cele pățite, bunăoară, de domni Petru Creția sau Banu Rădulescu sînt tocmai manifestări ale unei îndrumări neconvenționale spre luciditate?! Aferim!

Și încă ceva. Fără a fi menționat măcar vreunul din numele celor unsprezece, comunicatul ne informează că organizația se numește — de ce?! — „11 APRILIE“. Va trebui probabil să mai meditam asupra acestei misterioase date... 28 martie 1991

Șerban Ionescu

Afaceri interne

În afacerile interne ale Republicii Pago-Pago nu m-am amestecat niciodată și n-am de gând s-o fac de acum încolo. În treburile omâniei, însă, mă amestec, în calitate de cetățean român, în măsura în care ele sunt afaceri „interne” ale... Imperiului Roman, Imperiului Otoman, Imperiului Tarist, Imperiului Austro-ungar; ori ale altor imperiale entități, cu viguroase apetituri și tandre onezii, pe măsura juneții lor istorice a elanurilor lor de „înfrățire”, cu cei ai mici și mai slabi. Aș vrea să precizez de la bun început că-mi repugnă naționalismul, cu cortegiul său de petarde patriotice, care nu urmăresc decât să avanseze în scena istoriei triste figuri și garanți ce reprezintă pulsunile unei mi primitiv și brutale (iar scena mânească a cunoscut, din nefericire, virf și indesat, aventura extremei utice, de dreapta ori de stînga, desurată cu nerușinare și cinism sub îndarțul răbdător „al Neamului”). Nu cred că există pentru o națiune modernă, civilizată, coordonată istoric și nedemnă și nefericită decât bătăia zgomotoasă cu pumnul puros în dreptul strămoșesc — iar istoria ne înțelege că, la noi și aiurea, astfel de deersuri sfinșesc de obicei, în virtutea științei imanente, sub zodia plutonului de execuție, ori a glontelui izbăvitor în timplă, ori a fiolei cu cianură

sparte-ntre dinți etc. Cînd secolul 20 a proclamat, la începuturile sale, prin glasul președintelui Woodrow Wilson, principiul autodeterminării popoarelor, el a făcut-o pentru a așeza la temelie păcii universale pilonul valorilor naționale și nu pentru a deschide calea dictaturilor naționaliste. Din generoasele idei wilsoniene (intemeiate pe generoasele idei ale lui Montesquieu, Rousseau, Franklin, Jefferson ș.a.), naționalismul a reținut doar dreptul mitului de a ingenunchea rațiunea; iar în vidul creat de prăbușirea zidurilor țariste și habsburgice ale „închisorilor de popoare”, naționalismul a ridicat o puzderie concretă, reală, de închisori și lagăre, înlocuind, ca într-o simbolică a ororii, turnul de catedrală cu coșul de crematoriu. Iar pentru a-și desăvirși dimensiunea malefică, naționalismul și-a adjudecat și virtuțile dialecticii, autoînnobilindu-se cu prefixul „inter” și arătînd omenirii fața luminoasă (și mustăcioasă — suntem prin anii de după primul război mondial) a internaționalismului, fie el chiar și proletar. Naționalismul activ și internaționalismul militant — două demersuri de aceeași extracție totalitară, două fețe ale aceleiași monede: disprețul criminal pentru ființa omească.

Dar, pentru a reveni, dacă îmi repugnă naționalismul, în egală măsură îmi repugnă și complexul în fața acestuia; nevinovatul impuls (onest,

desigur) de a refuza recuzita și frazele sforăitoare despre „Patrie, Glie și Neam”, impuls care se transformă, printr-o ciudată și complexă psihologie subliminală, într-o inexplicabilă timiditate de a afirma patriotismul, de a așeza iubirea de țară și de istorie națională la temelie discursului civic. Acest complex, rod al unei omești slăbiciuni, nu este altceva decât eroare de definire a propriei conștiințe civice (și îmi cer scuze pentru folosirea unei sintagme atât de lemnificate); o eroare de definiție, în care diferența specifică sugrumă genul proxim: nevoia organică de a te diferenția de Vadim & co. este mult mai fierbinte decât iubirea pentru limba și destinul românesc. Cînd în Templu s-au acuiat cămătarii, Isus n-a comis eroarea de a-și întoarce fața de la Templu. Secolul 21 cel religios pare să ne arate încă de pe acum o Europă unită, care a înțeles lecția amară a secolului 20 și care între mîndria de a fi pitecantrop și demnitatea de a fi trestie gînditoare o alege și și-o asumă pe cea de a doua. Europa unită este una dintre cele mai nobile și generoase idei ale acestui sfîrșit de veac („de singurătate”), iar a vedea în această aventură umană doar „agenturi” și interese murdare și forțe criminale pingărind ființa națională este o eroare, o blasfemie și o insultă adusă intelectului. Dar, o repet, la fel de eronat este și impulsul de a nu lăsa să și se desprindă de pe buze una dintre cele mai frumoase fraze care s-au rostit în acest colț de lume: „Patria mea este limba română”.

De aceea, pentru a intra puțin în concret, aș vrea să mă amestec în treburile interne ale României și să spun că pe aceste pămînturi a călărit cine a vrut și cine n-a vrut, înghesuindu-se de-a valma să ne facă fericiți pe toți cei „de la Nistru pîn' la Tisa”, că ne-au furat pămînturile, griul, aurul și sufletul, că au dus în robie frații ai noș-

tri, cu avutul și strămoșii și urmașii lor, că ne-au batjocorit și ne-au vîndut cum au vrut și cînd au vrut, că ne-au pasat unii altora după cum le-au dictat interesele, că ne-au mutilat statuile, istoria și limba, că ne-au spălat creierul, ne-au batjocorit martirii și ne-au ucis credința, că au încheiat pacte și tratate peste capul nostru, împotriva dreptului și ființei noastre, că în sub șenile pămînt românesc și a pasă cu cizma legilor lor strîmbe git de român, că și-au însămîntat larvele prin toate încheieturile prîdvorului românesc și acestea îl rod încă temeinic ca și cum nu l-ar fi șubrezit indestul, că ne-au altoit obiceiuri fanariote și mentalități colectiviste, că ne-au stîl-cit legile și instituțiile — și cu toate acestea Eminescu și Caragiale, Brîncuși, Enescu, Celibidache poartă în lume sufletul românesc; nu otoman, nu muscălesc, nu fascist, nu comunist; românesc.

Dacă ne-am ridicat în Decembrie '89 împotriva gloanțelor, dacă avem acum neșansa unei noi epoci „de mari prefaceri” (celebrii „douăzeci de ani” ai domnului Brucan, obsesie exasperantă născută din legitima noastră nerăbdare), dacă ni s-a acrit de atîta „consens” și imobilism și corupție și sărăcie și lipsă de orizont și visăm la o adevărată concordie și pace socială, la legi și instituții drepte, moderne și profund, structural democratice, la un stat de drept aflat în serviciul unei societăți civile și nu invers, la oameni politici onești și integri și nu la pleavă politicianistă, dacă visăm la îndreptări reale ale soartei noastre și nu la sforăituri tipărite ori televizate, dacă visăm la un destin european, la demnitatea libertății adevărate — o facem în virtutea verticalității noastre naționale și istorice.

Eugen Chirovici

Minimax

Societate amnezică

Și se pripășiseră prin tîrguri niște timbanci care le îndrugau oamenilor felul de balverne plăcute auzului să le sucească mințile și să-i poată ui.

(Cronica anonim)

Pe măsură ce trece timpul, moartea în care sîntem guvernați, cu implicațiile-i asupra întregului rs al evenimentelor social-politice și de atîtea ori sub semnul îngemării originale (!) dintre grotesc, tragic și straniu, este de natură a întări băiala că una dintre caracteristicile psihologice pe care mizează consecvent tuală Putere este uitarea. (Poate că ia gîndit simbolic atacul violent asupra întemeietorului revistei *Memoria*, își evidențiază întreaga semnificație.) Dată fiind însăși durata cît a peritat orînduiala comunistă în România (aproape o viață de om!), în tot est răstimp propaganda și educația se plinindu-și cu conștiințozitate ro-falsificării istoriei antebelice, trecu-ceva mai îndepărtat nu i-a incomo-t totuși prea tare pe noii diriguitori, pînă la un punct, dimpotrivă. Ex-opții ca bunăoară cele referitoare la ul jucat în istorie de monarhie sau partidele așa-zis istorice, tocmai ntru că au fost tratate prin deformări osolane debitate cu tupeu baltazaresc, fac decât să confirme neglijarea trelului „burghezo-moșieresc”. În timb, este lesne sesizabil că propa-nda slujitoare Puterii nu precupe-ște nici un efort pentru reconsidera-a (adică ștergerea urmelor) trecutu-i socialist și, mai cu seamă a trecu-lui recent. Exemplele sînt multe iar tele dintre ele... spectaculoase. Oprindu-ne, pentru moment, la pe-aada anterioară momentului de-mbrie '89, adică la modalitatea apre-erii ei, poate că, înainte de toate, nptomatică este atitudinea față de sta nomenclatură și toți cei care tr-un fel sau altul au susținut cu vor-i ori cu fapta (pistolul) dictatura co-nunistă.

Relatarea cu privire la sentința dată în „procesul celor 24—1—2” și nu într-o anumită parte a presei ci, N. B., în *Adevărul*, se încheie astfel: „E aberant. E praf în ochi.” (!) În ce sistem de referință este aberant? De cine în ochii cui este aruncat praful ăsta? Că doar sîntem acum într-un stat de drept cu o putere judecătorească independentă! Ziaristul de la *Adevărul* căruia i-a revenit sarcina să informeze opinia publică despre pomenitul proces nu caută și explicația unui asemenea deznodă-mînt aberant. Cititorul *Adevărului* nu este însă lăsat de capul lui, în voia soartei, să cadă, Doamne ferește, pradă destabilizatorilor. În același număr al

ziarului de marți 26 martie există o explicație a aberației. O explicație incilcitată cu iz de psihanaliză politică dar care, oricum, dispulă noua și tinăra noastră justiție punînd totul pe seama celor ce se opun Puterii, căci ei, printr-un anticomunism aberant (sic) și vindicativ ar fi determinat asemenea sentințe. Mai mult chiar: „Vitriolînd insistent campania împotriva comunismului — văzută ca o campanie de cadre și nu una de idei — puținiștii au sporit în mod neașteptat valoarea ideologiei depreciate.” (!) Fără comentarii, își vine să zici. Dar cum naiba să nu comentați cînd este evidentă campania — pentru a folosi același cuvînt ca fostul redactor al *Scintei* — de atenuare a ravagiilor făcute de foștii mandarini comuniști mai mari sau mai mici. Asta pe lîngă reabilitarea lor fățișă din alte publicații ca *România Mare* sau *Europa*. Comunismul?! Nici vorbă! Trebuie condamnat. Dar cu grijă, păstrîndu-ne binîșor în limitele luptei pentru idei și păstrîndu-i în mai toate centrele de decizie, puțin rotați, pe toți cei care au fost ce au fost și au făcut ce au făcut că de, n-au avut încotro și nu mai clanul a fost de vină. Morții cu morții, viii cu viii!

„Povestea” se dovedește însă a fi încă

mai complicată. Căci dacă totalitarismul comunist a avut niște efecte devastatoare în economie, pare-se că nu același lucru se poate spune și în privința culturii. Ba nu, deloc chiar! Iar toți cei ce s-au hazardat (!) să vorbească și să scrie despre un genocid cultural nu sînt dară altceva decât niște detractori ai neamului, fie năimiți de cine știe ce oficine străine, fie neputincioși refuțați (interpretarea psihanalitică este iarăși bine venită) care fiindcă n-au fost și nu sînt în stare de nimic, hulesc. Întru destabilizare, bineînțeles.

„Nu sîntem o țară de nu știu unde, care n-a cunoscut democrația, care n-are cultura necesară! Sîntem un popor de o înaltă cultură. Este un cîștig, singurul, de altminteri, pe care îl avem și l-am moștenit de la vechiul regim. Și trebuie să-l recunoaștem!” (!) (subl. ns.)

Diagnosticul de mai sus este cu atît mai de luat în seamă cu cît a fost formulat de Liderul Național al F.S.N. în discursul său programatic la Convenția Națională a Frontului.

Așadar, degeaba s-au străduit ei o armată întreagă de culturale, activiști și propagandiști să ne imbecilizeze, degeaba am ajuns să avem un număr de studenți raportat la ansamblul populației mai mic decît oricare altă țară din Europa, degeaba desființarea institutelor de cercetare și a unor facultăți umaniste, degeaba festivalul „Cîntare României”, degeaba toată debandada din școli și reducerea an de an a bugetului destinat culturii ș.a.m.d. că n-a țînut (!) efectul fiind taman contrar: sîntem un popor cu o înaltă cultură. Adică nu e vorba de o elită, de o pătură (!) subțire, așa ca prin alte părți unde cei înstăriți au acces la cultură ci, în cazul nostru, întregul popor este cult, drept urmare a politicii practicate de vechiul regim în acest domeniu. Paradoxal dar asta este. Și trebuie să-i recunoaștem vechiului regim acest merit. Regimului și celor care l-au susținut în astă privință, începînd cu dascălii și terminînd cu academicienii, de bună seamă fără a-i omite pe cei de la consiliul culturii. Și nici pe scriitorii care...

Serban Lanescu

27 martie 1991

- 1) Mircea Bunea, *Procesul celor 24—1—2*, o iluzie.
- 2) Sergiu Andon, *Procesul sărutărilor de miini*.
- 3) PETRE ROMAN, *Liderul Național al Frontului Salvării Naționale*: „Propunem țării un program de înnoire, de renaștere a societății românești”. În *Azi* de marți 19 martie 1991.

Vechi retorici românești

Supralicitată și depreciată, rînd pe rînd, cunoscînd perioade de adevărată regalitate și altele de neagră ostracizare în decursul timpurilor, retorica a rămas pînă de curînd un domeniu secundar de preocupare și de studiu în istoria culturii noastre, deși a fost de la început o parte constituantă a ei. Lăsat în seama profesorilor de compoziție și de oratorie vreme îndelungată, studiul retoricii cunoaște abia recent un reviriment în țara noastră, nu fără legătură cu cel pe plan universal, datorită tocmai scoaterii sale de sub tutela practicienilor și accentuării perspectivei istorice prin cercetările regretatului Vasile Florescu, acum un sfert de veac. O istorie a retoricii românești a dat apoi, în 1976, Aurel Sasu, încă înainte de a avea la îndemînă toate instrumentele necesare, iar mai recent D. H. Mazilu a studiat implicațiile retoricii de amvon (dar nu numai) în istoria culturii noastre vechi. Cum se întîmplă foarte adeseori, abia studiile generale au stimulat investigația și cunoașterea profunzimii de texte, cercetarea directă a vechilor monumente ale genului, și au indicat cîteva dintre cele mai importante direcții de cercetare. A urmat deci etapa aplicată, a valorificării și editării principalelor texte românești de retorică: cel anonim din 1798, editat în 1981 de Aurel Sasu (care a facilitat și identificarea prototipului său grecesc de către N. A. Ursu), și cele din secolul trecut, datorate lui Mircea Frânculescu: Simeon Marcovici, D. Gusti, Cr. Negoescu, V. A. Urechia ș.a., publicate în fragmente consistente sau — în cazul lui Gusti — integral. Acestor ediții, Mircea Frânculescu le adaugă recent un nou volum în care strînge **Cărți românești de artă oratorică** din secolul trecut, adăugînd Cursul de retorică din 1834 al lui Simeon Marcovici (integral de această dată), alte două manuale utilizate la mijlocul secolului trecut: **Logica judecătorească** sau **Tratat de argumenturi legale**, al craioveanului Ale-

xandru Aman, și **Practică pe scurt în explicațiile retorice** a profesorului Ilie Benescu, precum și o „addenda” cuprinzînd fragmente din cursul manuscris de retorică al necunoscutului Nicolae Vasile, predat în 1845 la seminarul teologic din Buzău, pe care tot el îl semnalase cu șaptesprezece ani în urmă într-un articol din **Limbă și literatură**.

Pentru istoricul literaturii, greutatea acestui volum o dă Cursul de retorică al lui Simeon Marcovici, izvor de prima mînă pentru cunoașterea principiilor teoretice despre literatură în culcatele unei întregi generații, nu numai celor care l-au fost direct elevi la Sf. Sava, precum Gr. Alexandrescu, Ion Ghica și ceilalți, ci tuturor celor care s-au format în aceeași atmosferă caracteristică de interferență a curentelor și de înnoire a gustului. Așa cum a observat încă D. Popovici în ceea ce-l privește pe Heliade Rădulescu și în treaga literatură a epocii de altfel, și în retorică lui Simeon Marcovici își dau înțelegere principiul, definiții și implicit o viziune clasică asupra artei, preluată — ca în toate lucrările de acest gen — din tradiția neîntreruptă a Antichității, cu tendințe contradictorii, respectiv cu, bogate exemplificări dintr-o literatură modernă, ne-clasică sau chiar declarat anti-clasică; aparținînd autorului român (spre deosebire de exemplele clasice, preluate din intermediarele și modelele franțuzești, identificate și citate de M. Frânculescu), exprimînd implicit o depășire semnificativă a inhibițiilor scolastice, acestea pun sub ochii cititorilor fragmente ample din versurile lui Lamartine și Byron, în traducerea lui Heliade Rădulescu, din meditațiile lui Ed. Young și Volney, traduse chiar de Simeon Marcovici, sau din versurile originale de inspirație preromantică ale lui Heliade, Cărlău, Gr. Alexandrescu; sint citate și fragmente din discursurile contemporanilor Al. Ghica, Barbu Știrbei sau Marcovici însuși (la deschiderea cursurilor din anul 1827), indicîndu-se și alte modele autohtone, nu

numai de elocință (Marion al Argeșului), ci și de măreție, cum este Mihai Viteazul, introdus într-un șir de mari figuri ale Antichității.

Adăugate lanțul de modele oferite de literatura clasică elină, latină și franceză (mai ales din Boileau), aceste exemple nu contrazic definițiile pe care sînt chemate să le illustreze, întrucît este vorba de procedee sau figuri de stil inerente literaturii: comparația (unde se oferă și un citat din Gr. Alexandrescu), apostrofa (unde e citată **O noapte pe ruinele Tirgoviștii** a lui Heliade) etc. Ele plasează însă, în acest fel, produsele literaturii contemporane, autohtone și străine, la nivelul exemplar al modelelor clasice, subînțelegînd astfel nu numai valoarea lor din punct de vedere artistic, ci și pertinenta unor noi principii, a unor noi criterii și implicit favoarea de care se bucură alte facultăți decît cele cultivate poeziv în poezia clasică: imaginația (invocată de autor cu o frecvență semnificativă) și sentimentul care este numit direct sau subînțeles în perifrazele greoaie ale unei exprimări încă ezitante: „un sentiment patetic și fraget” (referitor la Young), „la a căruia citire tot singele de rumân urmează a se simți înflăcărat” (despre **Marșul românesc** al lui Iancu Văcărescu), „trăsături neobiceșite, care ne lasă în uimire” (despre Lamartine în traducerea lui Heliade) ș.c.l. De altfel, Marcovici însuși este un scriitor receptiv la tendințele vremii și chiar predicile sale din **Datoriile omului creștin** se bazează în mare măsură pe apelul la sentimente, nu numai la dogmă, așa fel încît el preconizează o retorică a lui generis a rugăciunii, care își găsește împlinirea cînd este adresată „pe aripile plăcerii, întru bucuria sufletului și cu toată mîngîierea inimii” (p. 155). Probabil că pasul următor pe care editorul ar trebui să-l facă pentru desăvîșirea acțiunii de recuperare a oratoriei din secolul trecut ar fi chiar o ediție selectivă a genului, care oferă piese remarcabile și de mare interes pentru istoria literaturii atît în discursul de amvon, cit și în cel educativ-didactic și chiar politic (pe lângă Marcovici, ar putea intra aici Eufrosin Poteca, Ion Mălorescu, Nifon Bălășescu și alții alții).

Dacă **Retorica** lui Marcovici are în primul rînd un caracter literar, cartea lui Alex. Aman inaugurează la noi nu numai un alt domeniu de aplicare a artii persuasiunii, ci și o direcție care va căpăta o extindere și o importanță cu totul deosebită abia în secolul nostru; gîndită ca un manual pentru oamenii de legi, pentru avocați în primul rînd, cartea lui Al. Aman — care poate fi și ea o adaptare a textelor cunoscute de autor în anii studiilor sale în străinătate — deschide calca către un alt orizont al retoricii tradiționale, și anume înțelegerea ei ca teorie a argumentației. Sigur că „logica ju-

decătorească” este în primul rînd o logică a judecării, a celor care aplică legea, dar ea este în același timp și o logică a judecării universale, deci a cunoașterii, organizării și întrebunțării corecte a argumentului logic, logica fiind „directrița și adevărata cîrmă a tuturor științelor” și cauza ascunsă a atîtor mișcări în „istoria universală”. Limitată la un domeniu precis de aplicare este și cursul de retorică bisericască al profesorului Ilie Benescu, absolvent de filosofie și teologie de la Atena, cu un caracter mult mai aplicat — cum indică și titlul său — și mai nesigur în terminologie: întreprindere pentru argumentație, paralips pentru omisiune ș.a.m.d. Nu este însă îndoială că el a fost mult utilizat tocmai datorită acestui caracter aplicat, modelelor invocate și exemplurilor furnizate în vederea organizării predicilor.

Editate integral în acest volum, retoricele amintite, împreună cu aceea a lui D. Gusti din 1875 publicată mai de mult, ne oferă imaginea generală asupra conceptului la mijlocul secolului trecut și, în măsura în care retorica este și o teorie a literaturii, imaginea generală pe care și-o făceau cititorii vremii despre literatură. Dacă pentru a gusta literatura unei vîrste anterioare nu e nevoie să-i înțelegi resorturile, pentru a o studia e nevoie de cunoașterea nu doar a textelor, ci și a motivației lor. Prefața lui Mircea Frânculescu întreprinde o vastă cercetare a locului pe care retorica îl ocupă în istoria gîndirii și a mentalului colectiv românesc, stăruind asupra caracteristicilor imprimate literaturii vechi de o subordonare conștientă, de o opțiune deliberată a autorilor în favoarea normelor intrupate în modelele clasice; ea se modelează diferit la croniciari și la oratori, la autorii secolului al XVIII-lea și la cei din secolul următor, cînd precumpănește genul „demonstrativ”, acumînd premise ale unei modificări semnificative în perioada fanariotilor și mai tîrziu, în plină epocă iluministă, pînă cînd secolul al XIX-lea va aduce recunoașterea unui rol anume pe care retorica, respectiv arta argumentației, îl are în propășirea tuturor „epistimurilor”. Istorie a învățămîntului retoricii, acest studiu este totodată și o introducere în istoria mentalității, a teoriei literare și a gustului public. Împreună cu ediția pe care o precede, ea va da fără îndoială un nou impuls cercetărilor dintr-un domeniu esențial și încă puțin cunoscut.

Mircea Angheliescu

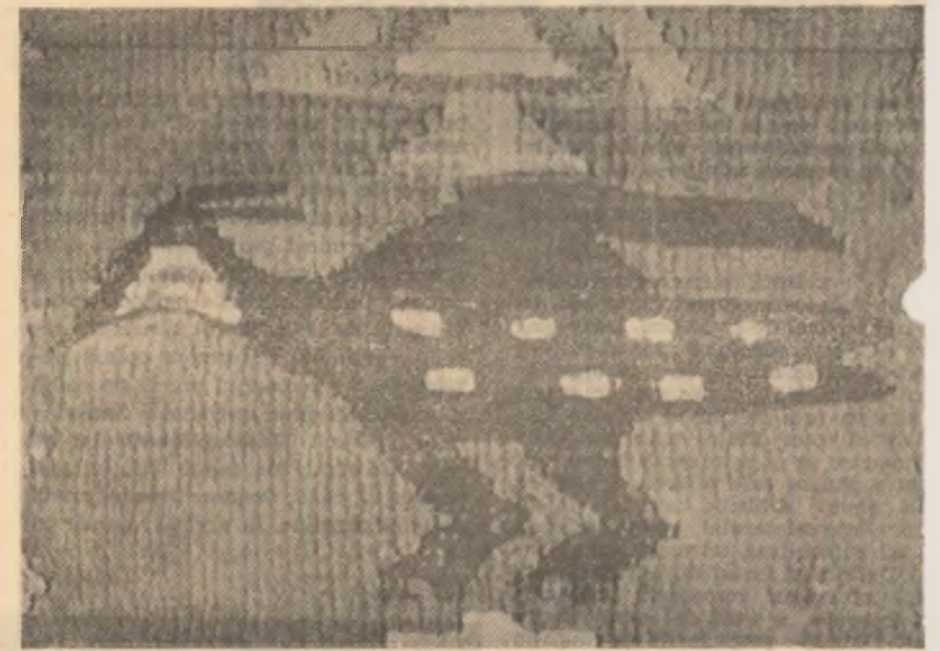
* **Cărți românești de artă oratorică**, ediție îngrijită, prefață și note de Mircea Frânculescu. Editura Minerva, București 1990, LXVIII + 332 p.

povestea vorbeli

Adverbe

Mai mulți autori contemporani (C. Mihai, G. Ciompec, D. Nica ș.a.) menționează tendința, foarte puternică, a limbii actuale de a obține adverbe calificative (de mod) prin conversiunea adjectivelor, deci prin simpla subordonare față de verb a acestora, devenite invariabile („rană superficială” — „a judeca superficial”, „ton categoric” — „a vorbi categoric”). Cum înregistrarea în dicționare nu e totdeauna în pas cu realitatea lingvistică și exemplele de noi adverbe, apărute mai mult sau mai puțin accidental, se înmulțesc cu rapiditate, s-ar putea chiar presupune că orice adjectiv are, de la început, înscrisă între trăsăturile sale inerente capacitatea de utilizare adverbială. Lucrurile nu par să stea tocmai așa: dovadă, faptul că anumite combinații sînt simțite de vorbitori ca nefirești sau chiar imposibile. Din cîteva exemple recente — „instinct de conservare, manifestat întotdeauna **debordant**” („Adevărul”, nr.

334, 1991, p. 3), „este pedepsit **original**” („Zig-zag”, nr. 37, 1990, p. 12), „conducerea și personalul acesteia vor acționa **coeziv**” („Azi”, nr. 204, 1990, p. 1), „tehnică (...) **degenerativ** folosită” (ibid., nr. 142, p. 1) — se observă că, pentru o serie largă de neologisme, este evident preferabilă structura „în mod” (sau „în chip”) + adjectiv („pedepsit în mod original”). Faptul că adverbializarea directă a unor adjective e admisă cu ușurință, în timp ce altele, cu aceeași structură lexicală și semantică, par mult mai greu de acceptat într-o astfel de situație, — e în primul rînd o chestiune de uz. Cuplul antonimic de adjective **bizar-banal**, de pildă, se comportă diferit din punctul de vedere al schimbării valorii gramaticale: „mă privește **bizar**” mi se pare perfect admisibil, în timp ce **mă privește banal** — nu. E probabil să intre în judecarea unor astfel de exemple o notă de subiectivitate — tocmai pentru că diferențierea lor nu e determinată structural — totuși, și uzul își are rigorile sale. Gradul de non-permisivitate poate fi, oricum, circumscris și prin cîteva criterii semantice: unul este, teoretic, sensul curent foarte specializat al adjectivului în cauză, care îl face incompatibil cu caracterizarea unei acțiuni (galenian, de exemplu, pentru a alege un cuvînt de pe prima pagină a DEX-ului — avînd sensul „care aparține primului etaj al jurasicului mediu sau ultimului etaj al jurasicului inferior” e greu, dacă nu imposibil de imaginat ca adverb !), al doilea — compatibilitatea semantică cu unele verbe, nu și cu altele. Un adjectiv ca **bizar**, deja citat, devine foarte ușor adverb în combinație cu verbe ca „a se îmbrăca”, „a se mișca” — nu și cu „a coborî”, „a auzi” etc. Un întreg cadru conceptual e implicat în stabilirea acestor compatibilități: raportul dintre subiect și acțiune, caracterul durativ, repetitiv sau

accidental, momentan al acesteia etc. O alunecare (produsă prin frecvență utilizare într-un context constant) de la o combinație firească la una mai puțin motivată apare, de exemplu, în cazul adverbului spontan: asocierea sa normală se realizează cu verbe care indică o acțiune inițiată de subiect și descrisă din punctul lui de vedere (ca „a porni”); combinarea cu un verb ca „a veni” este derivată, pentru că introduce un punct de vedere diferit. Acest elivaj, însoțit, desigur, de parodiearea unui clișeu care și-a absorbit contextul politic — „spontan” devenind, pur și simplu, echivalentul lui „nechemat” — explică (printre altele) efectul umoristic al unui pasaj de genul: „Dom’ locotenent major, mi-a venit Jean-Paul în casă. Nu l-am chemat eu: a venit spontan” („Cașavencu”, nr. 46, 1991, p. 8).

Revenind la exemplele enumerate la început, le putem adăuga o serie asemănătoare, în care însă adverbele nu mai sînt calificatori ai verbului, ci modalizatori ai propoziției, izolați prin poziție și virgule de rest: „Corespunzător, urmărîm să reînnoim această tradiție” („Libertatea”, 11 iulie 1990, p. 1); „Incredibil, (...) grîul și piinea au ajuns mai prețioase ca aurul” („Facla”, nr. 1, 1990, p. 3); „Concret, ea este o transpunere.” („România Mare”, nr. 5, 1990,

p. 1); „În primul rînd, **faptic**, guvernul este în situația...” („Azi”, nr. 83, 1990, p. 1). În toate aceste cazuri, nici nu mai este vorba de incompatibilități ierarhice, ci de efectul unui simplu mecanism de scurtare sau de substituție a buzivă a unor sintagme („faptic” pentru „în fapt”); fenomenul caracterizează un stil „mai elegant”, printre al cărui mărci se numără și tendința de a nu schimba forma cuvintelor, evitînd alternanțele fonetice, preferința pentru formele mai scurte, pentru derivatele regressive, în general pentru derivatele aflate în concurență cu sintagmele și locuțiunile corespunzătoare. Ca o reacție ironică la acest stil apar adverbale derivate, ostentative, de la neologisme cu sufixul specific — este: **științificește** reportericește ș.a. Parodice sînt și unele adverbializări care provoacă substituție în formulele mai mult sau mai puțin fixe: dacă de la sintagma „serios vorbind” se va fi ajuns la aceea, de mult ironizată, din jargonul activistic — „obiectiv vorbind” („obiectiv vorbind cum scria cineva”), pasul următor este „democratic vorbind” („Cașavencu”, nr. 34, 1990, p. 8). Din nou, o tendință evidentă și foarte activă a sistemului lingvistic, actual își produce, în distribuția stilistică, alți abuzurile, cît și an-tidotul lor.

Rodica Zafiu

Ann from Loonga sau romanul fără frontiere

Obsesia post-modernistă a totalității, pe care am întâlnit-o în poezia, în proza sau în epopeea lui Mircea Cărmărescu, *Levanțul*, este ceea ce ne atrage de la început atenția și în romanul *Femeia în roșu*, pe care Mircea Nedelciu, Adriana Babeți și Mircea Mihăieș au reușit în sfârșit să-l publice la Editura „Cartea Românească” din București.

Știam destule lucruri despre acest roman, mai întâi pentru că i-am întâlnit pe cei trei autori, într-o vară fierbinte, la Timișoara, în plină campanie de strângere și verificare a datelor, pe teren. Atunci am aflat, pentru prima oară, că există un sat la marginea de sud-est a României (satul femeii în roșu, Lunga, de lângă Comloș), unde mai poți întâlni o specie ciudată de oameni, care au trăit cândva în America și care strigă unii la alții, peste gard, „helău!” și „I'm here”. În al doilea rând s-a întâmplat să trebuiască să ascult și eu o doctă expunere despre modul în care o narațiune poate fi escortată de regulile unui sistem juridic penal (cu *animus narrandi*, *animus corrigendi*, *perturbatio animi* și toate celelalte). Autorul dizertației cu pricina nu putea fi altul decât șeful de școală al textualiștilor, adică prozatorul Mircea Nedelciu, iar „sala de conferințe” — unitatea librărie de la „Cartea Românească”, la mijlocul anilor '80. În sfârșit, am „prins” și eu faimoasele seri de la Junimea, despre care am mai scris, și în care Mircea Nedelciu a citit, prin 1987, cele două-trei fragmente din *Femeia în roșu*, cu vizita lui Tit Liviu la Viena, în cabinetul doctorului Freud și cu spectaculosul transplant de amprentă digitală, între banditul John Dillinger, avocatul Jimmie Lawrence și avocatul Alexandru Suciu, zis Alexander Sage, cel de-al doilea soț al femeii în roșu. Acest ultim episod a fost transformat, bineînțeles, într-o adevărată emblemă a întregului roman, pentru că unul dintre junimiști a observat, nu fără umor, că era vorba, de fapt, despre transferul de „amprente” al celor trei autori, care își puneau în felul acesta „in abis” identitatea.

După lectura primelor fragmente am avut impresia că e vorba de un subiect senzational, plasat în spațiul nostalgic al unei Mitteleuropa care nu mai există, și îmi amintesc că am și schițat un

sumar de referințe literare „clasice”, de la Robert Musil și Herman Broch, până la Slavici și Sorin Titel.

Astăzi îmi dau seama că este vorba de mai mult decât atât, pentru că *Femeia în roșu* se prezintă ca un roman total, în măsura în care autorii ni-l oferă împreună cu tot ceea ce ține (sau se poate imagina că ține) de nașterea, scrierea în chinuri, „programarea” și chiar receptarea unui roman. Cu alte cuvinte, pe lângă, să-i zicem, narațiunea sau intriga propriu-zisă (dar ce termen din vechea naratologie se mai potrivește oare acestui foarte complex roman?), *Femeia în roșu* mai conține un „roman” al realității de la care s-a pornit, un „roman” al existenței literare a echipei de autori, împreună cu „romanul” producerii textului lor, un mic „roman” al recepției critice (în care se include și o parte din lungul drum al textului către tipar), în fine, un metaroman plin de reflecții teoretice, de structuri și de variante posibile („conflictele de competență”) pentru ceea ce ni se va oferi în cele din urmă ca produs finit. Dar, în fond, tocmai din încrucișarea, sudura sau hibridarea acestor mici romane, care se scriu și se citesc unele pe celelalte, ca într-un joc electronic de autoprogramare sau de feedback, rezultă întregul, iar acest întreg ar trebui privit, de fiecare dată, ca o carte nouă, nu caleidoscopică (în stilul pe care l-a „brevetat” un Lawrence Durrell, în cvartetul *Alexandria*), ci proteică sau într-o permanentă metamorfoză, adică schimbându-se în funcție de punctul de la care pornești. De aceea, „starea de graniță”, despre care ni se vorbește la începutul și la sfârșitul cărții este poate principala temă a *Femeii în roșu*, și în același timp, principala ei dificultate asumată, care se rezolvă însă prin „trafic de competență”, prin corespondențe și printr-un permanent transfer.

Romanul popriu-zis (să începem cu el) lasă impresia că stă pe o întimplare senzatională, pe care nici autorii nu sînt pregătiți s-o creadă de la început. O româncă dintr-un sat de lângă Timișoara, Ana Cumpănaș, pleacă la începutul secolului nostru în America, unde îl cunoaște la un moment dat pe marele bandit John Dillinger. Silită de nevoi și de FBI-ul domnului Hoover,

femeia își trădează amantul, în schimbul unor vagi promisiuni. Va stabili cu agenții federali un anumit consemn, se va îmbrăca într-o rochie aproape roșie și la mijlocul anului 1934, în fața cinematografului *Biograph*, din Chicago, gangsterul se va prăbuși ciuruit de gloanțe. Apoi, femeia în roșu va fi expulzată din America și se va întoarce înspăimântată în România, unde va muri în condiții suspecte, în 1947, la Timișoara. Pornind de aici, autorii dezvoltă chiar o teorie amănunțită a senzaționalului (care înseamnă, în definitiv, o abatere de la normă, în regim trivial, adică inversul întimplărilor neobișnuite din registrul sacru sau mitologic), și cu toate acestea, romanul își întinde tentaculele în cele mai neașteptate direcții, reușind să anuleze orice granițe și să sugereze un spațiu în care lucrurile, oamenii și chiar destinele acestora își corespund. Plecând de la o tipică poveste populară (scrisă în maniera filmelor cu gangsteri, gen *Once upon a time in America* sau *Bonnie and Clyde*) *Femeia în roșu* își adaugă cele mai neașteptate semnificații, aproape niciodată explicite, dar foarte convingătoare, în ciuda transparenței lor. Aici intră rolul sugerat al unor personaje de la marginea Imperiului austro-ungar, în declanșarea atentatului de la Sarajevo și reapariția lor, după un timp, în America, pasiunea pentru cărțile cu vampiri a micului Tit Liviu, din Comloș și moartea de peste ocean a primului soț al Anei Cumpănaș, în fine, uriașul aranjament cosmic prin care punctele cele mai îndepărtate ale planetei (Comloșul bănățean și infernul de la Chicago) se leagă între ele într-un lanț de explozii care aruncă în aer granițele, după logica unui alt spațiu, pe care trebuie să-l considerăm total.

„Romanul realității” de la care pornește *Femeia în roșu* este compus dintr-un soi de dosar, în care se adună informații, certificate, sau articole de gazetă și cărți, de la eseul lui W. Totok, „Un personaj enigmatic”, luat ca punct

Florin Manolescu

Continuare în pag. a 6-a

soliloquii

Locuri comune (XVII)

Să nu fi fost ceea ce trebuia, atunci când trebuia. Să nu fi știut, atunci, cum să rezisti altfel decât prin sila de a publica, de a-ți vedea numele pe pagină alături de cele ale unor scribi faraonici. O dată cîtiva ani, ca dintr-o îndatorire față de adevărata condiție încercînd, totuși, s-o faci; iar tristețea însușului să-ți fie dublată de strania satisfacție că ai mai rezistat.

Și să vii abia acum să faci „opozitie” cînd, măcar la prima vedere, măcar pentru aceia mulți, dintre noi care cred, orbi și surzi, că s-ar fi schimbat ceva cu adevărat, condițiile nu se mai potrivesc pentru așa ceva. Adică, și se poate spune, atunci ti-a fost frică, așa că ai stat cuminte, cuminte, în banca ta iar acum la tri cu toate că îți încercă să te revîngă că ești un ble. pisoi și ar trebui să torci liniștit. Sau cum s-a mai spus deja din sfere foarte înalte, lăsa acum tocmai pentru că n-ai făcut-o la timp. Stau, lucrurile, chiar așa? Rezistă oare o asemenea simplificatoare explicație psih. naționalică?

Mai întâi o observație de bun simț: explicația puterii este inoperantă fie și măcar pentru o parte destul de mare dintre contestatari; cei foarte tineri care nici zice „pe vremea răposatului” pentru nu aveau cum să aibă un trecut de „disimplyl motiv” ca acum cine? sau zece ani erau pur și simplu copii.

Apoi, pe Ceaușescu nu l-am urît, decît puțin dintre noi și nici aceia dintotdeauna, să nu ne facem iluzii. L-am disprețuit, asta da, pentru sufletul lui de cirpaci grandoman priceput la toate fără să aibă habar de nici una din multele meserii de pe lume; dar de urît nu l-am urît decît foarte tîrziu, cînd începusem să îmbătrînim și ne dădeam seama că, uite, am trecut aproape două decenii de cînd toot zicem că „încă patru-cinci ani și încore.” Și nu mai murea. Și înțelegeam că, la o adică, chiar dacă o mîerlește vine altul la fel, dar tot o să fie mai bine măcar cîtiva ani, la început. Am ajuns să-l urim ab a cînd n-am mai fost copii și am avut copiii noștri, pricînd că și ei vor crește la fel de mincinoși falsificați sau înregistrați ca noi.

Chiar dacă indoctrinarea noastră se dovedise, cu fiecare generație, un esec din ce în ce mai lamentabil, eram, totuși, crescuți într-un anume fel care făcea să ne fie străluc și capacitatea de a urla, și gustul ori mirosul libertății. Ni se creaseră nu numai obiceiurile, ci și reflexul de a nu spera prea mult; moare paznicul; trăsescă paznicul; tot paznic. Nici măcar cel mai absurd visător, nici nebunul, oligofrenii sau poezii nu credeau că dispariția lui Ceaușescu Nicolae ar însemna, de fapt, mare scofală. Și-atunci, la ce bun să urăști? Nu-i degeaba?

Au urmat apoi neașteptatele evenimente ale sfîrșitului de deceniu nouă: Gorbaciov, dispariția cortinei „protectoare” și

habacincantul principiu al domnoului în acțiune la seara istorică din 1989, care a schimbat, brusc, totul. Chiar nu puteți înțelege că unul dintre noi s-au trezit așa, dintr-o dată? Era ca și cum nici n-am fi trăit pînă atunci, sau am fi dormit, iar deșteptarea nu putea să se petreacă decît, cu toată filinta noastră, de la o clipă la alta. Înainte, o asemenea posibilitate exista doar teoretic, putea doar să fie gîndită niciodată însă nu ne-ar fi trecut prin cap că putem fi liberi cu adevărat. Acum însă, a fost o experiență vitală, trăită de sute de mii dintre noi. Dintr-o dată, am devenit noi înșine. Am uitat, brusc, să mintim, să ne prefacem, să jucăm teatru, să spunem bancuri. Am început pur și simplu să fim. În asta a constat, poate, minunea de care s-a vorbit inițial. Iar în după-amiaza lui 22 decembrie multe zeci de mii de conștiințe anchilozate sau... trezit strigînd prompt „fără comunisti!” la narația în balcon a tovarășilor Dăscăles și ori Verdet, cit și a celui care avea să umple atît de repede Valul Puterii. Că, cel puțin în ceea ce-l privește pe primul, s-a strigat degeaba, asta e o altă poveste în culisele căreia noi cei din stradă nu aveam acces încă de pe atunci.

Să nu ne amăgim. Istoria scrisă este doar o interpretare a evenimentelor istoriei desfășurate, interpretare făcută din unghiul modelator al unui prezent care schimbă accentele după cum îi vine bine. Depinde de mersul ulterior al lucrurilor ca un eveniment să capete o anumite culoare, sau o cu totul alta.

Noi însă, am uitat mult prea repede, sau n-am înțeles deloc semnificația gravă a faptului că ceea ce pînă mai ieri erau „omul nou”, „culturile civilizate” sau „lepoca” au devenit, uite-asa peste noapte, pînă și în gura unor foști înalți demnitari comunisti, „centralism excesiv” și chiar „stat totalitar”; oia să nu mai vorbim de toate epitetele cu care e garnisită umbra defunctului, nu numai pentru a egala într-un exces pe dos diaree de trambice de odinioară, ci în primul rînd pentru a ne convinge că va fi fost singurul vinovat. N-ar trebui să fim atît de orbi și de prosti încît să nu înțelegem lecția simplă că se

de plecare, pînă la monografia lui John Toland despre „inamicul public numărul 1 al Americii”, banditul John Dillinger. Mai exact: „Hărți vechi. Reviste. Almanahuri de film. Tratat de istorie. Ilustrate. Jurnale de front din prima conflagrație. Scrisori interbelice. Rochii vechi din anii '35, pălării, poșete, pu-driere, ochelari, cutii cu medicamente, cafea și ceai din aceeași perioadă. O întreagă recuzită pentru marele spectacol. „Acestui roman al realității îi corespunde bibliografia de la sfîrșitul cărții, cu un număr de titluri dintre care majoritatea sînt lucrări științifice sau teoretice, jurnale de călătorie, monografii. Adesea, chiar autorii acestor texte, profesioniști sau „surse” întimplătoare, pînă în viața celor trei scriitori și în romanul femeii în roșu, anulînd încă o graniță, aceea dintre fictiv și real. Din această categorie fac parte nu numai John Dillinger, doctorul Freud, Elias Canetti, întîlnit de Tit Liviu, în trecut, la Viena, sau Petru Comarnescu, îmbarcîndu-se pe vaporul *Alesia* și însoțînd-o (fără să știe cine este) pe femeia în roșu, de care s-a îndrăgostit, dar și proiecționistul pensionar din Comloș și mai ales tușa Lena, „sursa tuturor surselor”, izvorul fermecat al unor povești care îi lasă pe autori cu gura căscată, cea cu „helău” și „I'm here”.

Romanul „producției” și „al autorilor” poate fi citit ca o seducătoare carte a prieteniei, căci în ciuda „conflictelor de competență” (mai mult mimat textual), „cei trei corei” (Emunu, A. și Emdoi) vor depăna nu numai povestea femeii în roșu, dar și povestea propriilor drumuri printre „surse”, martori și întimplări, cînd vor împărți același compartiment de tren, aceeași mîncare, același entuziasm. Mai mult, A. și Emdoi (sau șefu) sînt legați „printr-un joacă bine chibzuit al astrelor”, pentru că s-au născut în aceeași lună și zi. Cei trei visează împreună la „marea formă”, ceva între ficțiunea sfîrșitului de Imperiu (Musil, Broch, Roth) și literatura societății post-industriale (Barth, Gardner, Vonnegut), pe care le unește formula „apocalipsei voioase”, din teoria lui Hermann Broch. Iar frenezia de care sînt cuprinși în fața propriilor idei („calmcalm”), emoția provocată de cîteva din „sursele” întîlnite în timpul „documentației” sau frisonul dat de perspectiva eșecului sau a reușitei, toate acestea dau o consistență cu totul ieșită din comun unui roman pe care l-am numit „al autorilor” și care este povestit de un supanarator, dintr-o perspectivă aproape cosmică, amintînd într-adevăr de Musil. La capătul drumului (un drum al producției literare, de data aceasta) vom constata aceeași suspendare a „stării de graniță”, căci „fiecare nume de pe copertă va fi de fapt pseudonimul c'uilalt”.

„Fără granițe” este romanul și în ce privește ambiția de a monta, mixa sau concilia cuvinte, expresii și stiluri. Pitoreștiile bănățenisme (băgrini, crumpi,

poate și invers. Că simpatici noștri mîneri de la începutul verii trecute ar putea într-o bună zi, oficial și pentru multă vreme să fie într-adevăr socotii „salvatori ai neamului”. Iar noi, contestatari mai vechi sau mai noi, după cît ne-a fost frica de mare (chiar de a n-îm fi în nici unul altceva decît să vorbim în numele propriei individualități amenințate, noi s-ar putea să ne trezim dintr-o dată „anarhisti” ori, și mai rău, fascisti sau legionari (uitîndu-se cu bună știință că extremismul de orloc fel înseamnă o doctrină, o organizare strictă și o disciplină rigidă). Depinde numai de mersul ulterior al lucrurilor. Chiar și revolta din decembrie poate, atît de ușor (și unii au început deja să lucreze la asta), să se transforme într-un simplu „fenomen destabilizator” și „atentat la ordinea de drept a statului.”

Și-atunci, de ce să mai spui ceea ce gîndesti, atîta vreme cît știi că sensul vorbelor tale poate să fie denaturat de mersul lucrurilor și că, la o adică, în loc să fie simplul strigăt al unui individ derulzonat, pot foarte bine să devină cap de acuzare pentru apartenența la cine știe ce forțe obscure? Uite, de-ala! Pentru că e incredibil și intolerabil de mare distanța de la ceea ce am crezut că vedem atunci cînd ne-am trezit în urmă cu mai bine de un an și ceea ceam văzut după ce ne-am frecat cîteva săpămîni la ochi. Pentru că, să înlocuiești buldogul fie și cu o grațioasă familie de așa-zisi dalmațieni nu schimbă, în ultimă instanță, esența situației: tot paznic. Cu toate că îți dau voie să mîurii sau, din cînd în cînd, chiar și să ieși la plimbare pe acoperișuri. Dar, de fiecare dată cînd te napoiezi în chichinașă de trei pe trei, ai același cosma: așa se trîntește în spatele tău și-ți prinde coada.

Mihail Oprea

angela marinescu

Străina

S-ar putea să fie Străina care plinge
cu o decență și o discreție
mai mare decât plinșetul însuși
deoarece o Străină este aceasta care
vine
spre înăuntru cu toată forța,
cu singele și roindul-i
pe temple și plept
nesigură și infometată.
deoarece numai o străină a ajuns
la porțile
obosite ale piell
care în curind se destramă
și numai o străină se adăncește în lacul
propriului său nume până la demență.
acolo, mormintul PUTERII
acolo, lăcașul sigur al mortii.
acolo, se închide și se deschide
CARTEA.

Valea însingerată

Ar fi trebuit să mă ascund acesta este
ultimul adevăr
pe care îl mai pot accepta, fără nici
o ezitare
pe drumul care duce spre muntele care
pare albastru nu voi mai putea
urca.
pe drumul care coboară spre valea
care pare însingerată
mă prăbușesc mereu.
mă întilnesc, în drum, cu cerșetorii,
cu copiii,
cu cei săraci cu duhul, cu infirmii,
cu animalele

cu bolnavii.
sint suferindă dar mila mea este rece.
sint pățimășă dar rănile mele sint albe.
imi provoc alienarea dar sexul meu
atit de negru

mă copleșește.
sint ceea ce nu sint.
pe o piatră uscată imi pun miinile
să ardă.
fumul imi răcorește fruntea.

Întoarcerea

Se va întoarce precis și petele de pe
fața ei
insalubră imi vor aminti de scenele
prin care

Shakespeare își incheia tragediile,
doamne, atit de sumbre.
cu miinile înfășurate în jurul
coapselor
Imi opresc singele să țîșnească,
gura imi este, pe dinăuntru, ca o
pajiște arsă.
pină și pielea se va termina
nu peste mult timp, întinsă cum este
peste o cruce
care se înalță din nimic spre nimic
o cruce adevărată, din lemn aspru
de brad
bătută în cuie de fier
aici, înăuntru.

Semne De Călugăr

Aș putea fi un inger, dar cu burta
spintecată
acum, în seara plină de cintecele vesele
ale celor singuri
în casa plină de icoane și cruci
aduse tocmai din Rusia, în larna în
care m-am retras
pentru totdeauna
și chiar înțelesesem mecanismul
ceasului de argint
pe care îl purtam pe plept.
cu evlavie și bunăcuviință imi
rețez punctile
acele cuvinte pe care numai în tăcere
le-aș putea
pronunța și nici chiar în tăcere
tăcerea însăși se umple de singele meu
și atunci
imi atirn semnele de călugăr, pe umeri.

De Ce să Vorbim

De ce să mai vorbim despre moarte
și demență
cind vine cineva pe furis și îți face
scamatorii
ca să zic așa, orientale, sau despre
poezie...
se înalță, din întuneric, o umbră.

pe treptele mele roșii se ascund
niște umbre.
pe ușa de piatră din cameră se
adăncește o umbră.
dar de ce să mai vorbim despre toate
aceste lucruri
acum, cind cineva se întinde pină aici
și-și joacă, cu nepăsare, într-un mod
oriental aș spune
ultima carte.

Această Noapte

Această noapte însetată de dragoste
imi țîșnește din piept precum atunci,
de mult,
cind încă foarte tinără sculpam singe
pe pereții
plini de fum ai spitalului din virful
muntelui
în plimbările mele rătăcite și bolnave
drumul printre brazi izbucnea direct
din plămîni
ca un arc de argint înmuțat în răsina
sau poate ca un cuvint care provoacă
actul sexual
sau, mai exact ; plăcerea pură.
un șobolan mă urmărește pretutindeni.

Floarea Soarelui

În ziua în care te-am atins (cred că era
primăvară
ca și acum, cind scriu) aș fi răcnit
aș fi innebunit
dacă nu aveam cuțitul în gură.
în ziua în care m-ai atins, am visat ;
că nu am PUTERE
cu pași reci deznădejdea imi înroșește
drumul
în umbra copacului, spre seară, lumina
unul singur cuvint
se rotește, încet, ca o floare a soarelui
cei care pleacă acum sint primii ;
în biserică
pe care au construit-o poezii
cel mai săraci

Urmare din pag. a 5-a

Ann from Loonga sau romanul fără frontiere

cucher, părazol), americanismele pe
care le-au adus cu ei foștii emigranți
(ștraic și ștraicheri, spichizi, fabrică de
ștrauberi sau mășingan), vocabularul
naratologic al celor trei corei, în fine,
diferitele limbaie sectoriale (medical,
juridic, pedant-eseistic, popular, sportiv,
gazetăresc ș.a.m.d., pină la epuizarea
întregului repertoriu posibil). În
total, o mare roză lingvistică a tuturor
vinturilor, un Eldorado al limbii și al
limbaiejelor, despre care vorbesc chiar
autorii la un moment dat : „...experiența
de față este o încercare de a pune
în dialog limbaie incompatibile : de la
cel specializat al — să spunem — rafi-
natului critic de artă, la cel idiomatic

și argotic al lumii interpolate“. Se mai
adaugă la toate acestea și faptul tot
atit de puțin obișnuit că personajele (și
autorii) din Femeia în roșu vorbesc
românește, sîrbește, englezește, franțuzește
și chiar armânește, într-un virteț
amețitor (altă „apocalipsă voioasă“),
care ne lasă perplexi. E încă un mod
de a spune că avem de a face cu un roman
„nețărmutit“, care creează și în
același timp reușește să suspende limi-
tele, fragmentarismul, starea de gra-
niță.
Am lăsat la sfîrșit „romanul ofertei
de receptare“, pentu că el este cel mai
puțin obișnuit. În el intră în primul
rînd ceea ce (mai în glumă, mai în

serios) își doresc chiar autorii să rea-
lizeze. O carte „pe care să se bată toa-
te categoriile socio-profesionale și de
vîrstă. Să nu-l lase din mină nici gos-
podinele, nici profesorii de română,
nici Nicolae Manolescu sau Angelo Ri-
naldi. Ceva bri-ci de deștept ! Dar și
pentru larg consum ! Un roman popu-
lar subminat“. Însă „romanul receptării“
e concentrat mai ales în postfața intitu-
lată Cucerirea estului sălbatic și atri-
buită unui Martin Adams Mooreville
(adică din nou M1, A. și M2). Partea
cea mai interesantă a acestui roman nu
e totuși cea prin care ni se solicită a-
tenția, pentru a forța o anumită jude-
cată de valoare. Cred că adevărata sur-
priză o reprezintă, la acest nivel, polem-
ica implicată pe care o putem desluși
în legătura cu ceea ce s-a numit ade-
sea „absența rezistenței intelectuale ro-
mânești“. Pentru că eseul lui MAM în-
cepe prin a face o schiță a disidenței
est-europene (de la Carta '77 și Solida-
ritatea, pină la lucrările Forului Cultu-
ral de la Budapesta) și se încheie cu
aducerea în discuție a romanului Fe-
meia în roșu. În felul acesta, proza cer-
lor trei corei devine, la rîndul ei, un act

de disidență literară, și în direcția a-
cestei interpretări se îndreaptă și ex-
plicațiile pe care profesorul C., dir
București, i le dă misteriosului MAM
cărui a fi recomandă romanul. E poate
o doză de exagerare în această inter-
pretare fantasmatică a semnificației de
disidență din romanul celor trei co-
rei. Cert rămîne însă faptul că Femeia
în roșu n-a putut să apară pină astăzi
deși a fost trecut de la o editură la
alta și cu toate că autorii i-au adresa
fostului președinte al Uniunii Scriitor-
rilor din România un memoriu pe
care ei îl numesc „disperat“.
Amestecînd la sfîrșit încă o dată toa-
te aceste „cărți“ și „romane“ într-o ul-
timă mare pasiență („pasiența lui Na-
poleon“), cei trei corei par să spună că
la capătul lungului drum pe care l-au
parcur, doricul, Ionicul și corinticu
(pentru a prelua cea mai recentă for-
mularistică din teoria romanului româ-
nesc) s-au contopit într-o operă „
sinteză, care poate fi considerată,
drept cuvint, un roman cu ofertă mul-
tiplă, o carte fără frontiere, un mani-
fest în proză al post-modernismului ro-
mănesc.

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

LIPSĂ DE CĂLĂU ÎN VALAHIA

bolirea pedepsei cu moartea
nu rezolvă nimic. Și aceasta pentru că
marile delict, cele care fac altora un
rău maxim, nu intrau, oricum, în arti-
colele de lege. Nu doar pedeapsa capi-
tală, dar nici altele mai mici nu sint
prevăzute pentru ele. Ar fi vorba de
crime precum batjocorirea valorii din
înterese politice, utilizarea prestigiului
artistic dintr-o vreme pentru a sluji pu-
terea trecătoare din altă vreme, sculpa-
rea vechilor idealuri numai pentru că
acum aparțin și altora, cîntările de sla-
vă nerușinate strecurate pe sub un nu-
me pină acum aparent curat.
Presupunînd totuși că o justiție ideală
ar pedepsi asemenea fapte cu moartea

(nu „educativ“ ci „eficient“, adică în
scopul înlăturării definitive) nu s-ar
găsi judecători și executori cărora înep-
tul public să nu le conteste din felurite
motive (începînd cu nutra nearătoasă)
dreptul de a ridica secura sau de a bi-
ciui caii ce trebuie să-i rupă în patru
pe osindiți. Li se va recomanda în
schimb călăilor și victimelor concille-
rea cu pupături pentru care atitea con-
deie se ostenesec.

Horia Gârbea

Alexandru Șerbulescu MONARHIA DE DREPT DIALECTIC Editura Humanitas

Volumul cu acest titlu curlos con-
ține memoriile lui Herbert (Belu)
Zilber, cel ce și-a ales pseudonimul Ale-
xandru Șerbulescu și care este autorul
unei fraze absolut memorabile : „În
România, socialismul va sta sub semnul
a două personalități : I. L. Caragiale și
I. V. Stalin“. A avut dreptate, n-ar mai
fi avut. Caietele lui Zilber, refăcute
după ce au fost furate de securitate în
1970, se referă la perioada detenției sale
ca urmare a implicării în „procesul Pă-
trășcanu“.

Vechi comunist, făcînd parte dintre
cei citeva sute care au pus stăpînire pe
România prin forța Armatei Roșii, con-

vins chiar că idealurile lui de stînga pot
duce la salvarea omenirii, se poate spu-
ne că Belu Zilber a încasat ceea ce me-
rita ! Cu toate acestea, suferințele lui în
temnițele „tovarășilor săi de luptă“ îi
întrec vina.

Dacă acolo unde e acum merită un
tratament mai blînd de la instanțele
subpămîntene (a murit în '78), aceasta
ar fi pentru descrierea completă a unei
inimaginabile ficțiuni : 50 de mii de pa-
gini de minciuni absolute, scrise pentru
a înfunda niște adversari politici —
„Dosarul Pătrășcanu“. Confruntări între
oameni care nu s-au cunoscut niciodată
dar care relatează cum au complotat
împreună, care n-au făcut nimic dar se
întrec a descrie cum au asasinat și au
spionat. Zilber mărturisește o adevă-
rată patimă a invenției, susținută cu
„bibliografie“. Faptul de a ști ce-au
mărturisit alți preținși spioni din Bul-
garia și Rusia îl ajută să inventeze pro-
priul lui basm. Alege pentru acțiunile
pe care le-a înfăptuit „alături de spioni“
exact zile cînd în mod precis nu le pu-
tea efectua. La început din naivitatea
de-a crede că asta contează, apoi din-
tr-o voluptate specială.

Faptele seamănă intrucîtva cu „de-
mascările“ pe care și le făceau deținuții
Piteștiului. Oroarea comunistă nu cu-
noaște diferența între inamici și aliați
leșit de la pușcărie prin venirea lui Cea-
ușescu care l-a reabilitat pe Pătrășcanu
ca să estompeze figura lui Dej și să
poată fi singur efigie a „epocii“, Zilber

nu pare să fi fost cu mult mai fericit
Știa prea multe.

În anexa volumului este reproduc me-
moriul pe care Zilber l-a adresat lui
Ceaulescu, cerîndu-l reabilitare și ve-
nituri mai mari. La o adică, ar fi luat-
de la capăt. Caracterul acestui comu-
nist, așa cum reiese din memoriu, poat
provoca repulsie. Totuși Șerbulescu
Zilber a fost un om inteligent și subti-
posedînd și talent literar. Este extraor-
dinară reproducerea de către el a rela-
tării faptelor unui criminal, victimă
inocentă a justiției la început, răzbu-
nător apoi, care-și narează faptele în
limbaj de proces verbal învățat pe la
multele audieri și cercetări penale.

Se poate trage concluzia că, așa cum
era, Belu Zilber a nimerit din întim-
plare (el accentuează puterea destinu-
lui, a „aței“ care l-a tras inevitabil
spre nenorocire) în pușcăriile tovarăși-
lor săi. Putea să fie invers, să se nu-
mere printre acuzatorii altora și să fi
făcut parte din CC și sub Dej, și sul
Ceaulescu și să crape bătrîn și îmbui-
bat, sub îngrijiri, la Elias. În ce ne pri-
vește, o astfel de biografie ne-ar fi lip-
sit de interesanță și pilduitoarea lu
mărturie.

În zilele în care a apărut cartea lu
Zilber despre „ce și cum“ își făceau
comuniștii chiar între ei, chiar la
„virf“, alte virfuri comuniste își cer
achitarea cu o lipsă de rușine stupefi-
antă. Adică de ce stupefiantă ? În fond
pentru un mare activist viața altuia nu
înseamnă nimic. Asta ne învață și Belu
Zilber.

Elegia sudurii fisurate

Volumul de debut al lui Dorin Popa (**Utopia posesiunii**, Ed. Junimea, 1990) se constituie într-o alternativă firească a drumului lăuntric în fața zădărnicelelor explorări în lumea exterioară — repliere în lumea interioară ce se vrea nu atât act de deplină cunoaștere, cât de împăcare, de confort spiritual, întrucât confundarea în propria subiectivitate are aici sensul integrării în imperiul spiritului. În alternanța notațiilor care vizează sinele cu cele care vizează exteriorul, zgomotele realității (chiar filtrate) intră în conflict cu cele ale conștiinței („nu încerc să-mi pun tampona în ureche / împotriva glasurilor interioare” — **patimi arzinde la căpătii**), așa încât poemul devine un „ocean întors” diafan, prin care poetul (ca ființă spirituală) îl studiază și îl interoghează pe (om ca ființă ontologică) asupra propriei identități. Universul ontic exterior nu mai poartă amprenta rindului, nimic nu mai sugerează poetului durabilitatea, și singura șansă de supraviețuire rămâne reînnoirea în sine.

Secțiunea secundă a volumului (**Tentații de spovedanie**) are drept motto cuvintele lui Parmenide, „Ori de unde aș începe, substratul comun este Ființa; căci tot acolo voi reveni întotdeauna”. La acest gând al filosofului despre ființa care „nenăscută fiind, aceasta este și nepieritoare, întreagă, neclintită și fără capăt; nici nu era, nici nu va fi, de vreme ce este acum laolaltă, una și neîntreruptă”, am adăuga cuvintele lui Platon, care a întemeiat o subtilă dialectică, arătând, în dialogul **Parmenide**, că „ființa participă la neființă și neființa la ființă”. Poemul **sudură** sesizează dinamica efortului de consubstanțializare ființă-ființare: „glasuri vinovății sfîșierii... / încă un veac prin viața mea de m-aș țiri / aceeași bătălie pierdută — / același semn de întrebare / același tărîm de neatins mi-aș fi...” În pendularea către cei doi poli (ființă-ființare), acul balanței este sinele, cuvîntul „sudură” avînd sensul metaforic răsturnat, deoarece este o fatalitate ca între ființă și ființare să nu existe omogenitate. Deasupra radicalului sudurii stă semnul minus, cu sinele în postura de coeficient al trăirii ființării, considerată drept o ipostaziere dramatică a cunoașterii, pe care poetul o simte că împresoară sufletul: „aminările / mă apropie de-un cer nevăzut / dar mă împiedic / și mi se face teamă / că acul balanței ar putea / să incline o clipă, / din indiferență, spre inima mea”. Întrezărirea unui destin ratat îl determină să creadă că auto-des-ființarea ar fi mai suportabilă decît tragedia pierderii ultimului tren al vieții: „am pierdut biletul norocul tinereții / și de mult nu mai visez frumos / că-mi ridic zilele”.

Geografizarea destinului o întîlnim în poemul **fisuri**, unde sudura ființei este măcinată de fisurări: „cărările ce nu duc nicăieri — ale mele sint / ale mele sint neîmpăcările toate”. Identitatea cu sine rămîne o virtualitate, în timp ce metamorfoza și alteritatea sint actualizate mereu („apele mele tulburi neizbăvite / poartă trupurile ce m-au purtat / memoria, tristă, aduce la țărîm / răni fragile vii / ce se înecă în propria lor spalmă” — **elegie**). Numele, ca emblemă exterioară, e singura identitate precisă, însă și el este eclipsat de această perpetuă metamorfozare. Monologul compensează prin discursul său o existență care nu mai este viabilă, ci se citește aseme-

nea unui text străin, viața fiind substituită cu lectura vieții: „mi-amintesc: proaspăt recrut înfășat în ziare și reviste / în spaturile unor ediții rare mă hrăneam cu zaț proaspăt... / și tata luîndu-mă cu landoul de la tipografie /.../ «na mă, și-am adus straine noi / că umbli ferfeniță» și mi-a întins «mitrea cocor» / și un volum de mihai beniuic ambele prefăcute de / roland barthes // închid stiloul: în seara asta voi sta cu dinții închești / în linia dinților — ultima baricadă /.../ tremurînd în cele din urmă invit la dans — într-un voluptuos / blues al moralei — una din poeziile mele” (**autopotret cu filele tălate**). Experiența dezolantă a unei crize de creștere are însă tensiunile ei pozitive, datorită dinamicii virsetelor spirituale, care poate păstra conștiința unui mod superior de a fi: „între mine și bibliotecă distanța crește / stiloul singurează puternic — cerneala mă aduce-n simțiri / plămîni trăsesc în beatitudine / zăresc un oraș de argint...”. Totul se dovedește a fi o falsă imagine, deoarece bibliopolis-ul nu reprezintă o însumare integrantă; axiomele neglijează ființa sensibilă iar periplul existențial este infuzat de realitate. A analiza ființa înseamnă a studia omul, pe de o parte, și

existența pe de altă parte, dar raportul om—existență e dificil de sintetizat. Limbajul este uneori mai adînc decît o idee — incapabilă de a-l urmări în profunzime — și nu întîmplător se îndreaptă poetul spre Logos ca spre un liman al speranței, care să-l ajute în calea ce urmează s-o străbată simultan spre esența ființei și a existenței și, implicit, spre sine. „Omul de hirtie” conturat în **autopotret cu filele tălate** și-a dorit mereu făptura integrală, nescîndată în dimensiunea ontologică, în și prin care pulsează, latura spirituală fiind definitorie și esențială, desigur, dar nicidecum singura. Așa se explică faptul că, deși prezentă pretutindeni, dimensiunea spirituală nu poate fi împlinită în și printr-un dialog numai cu sine („stau și privesc neclintit / nu mă pot desprinde o clipă / o, de mi-aș putea întoarce / de la mine față!!” — **elegie**). Ființa va proceda, așadar, la o exprimare de sine și atinge maxime profunzime în și prin faptul iubirii, care smulge spiritul din indiferența „co-existenței” și devine necesitate sau destin. Însă iubirea este totodată mișcare și re-paos, fisurarea în clipa de cumpănă a unificării („dacă tu ai veni... // în cumpănă ar sta lumile toate / la mare distanță, la mare distanță / de visul meu / visurile mele ar pieri. // dacă tu ai veni / aș pierde și ceea ce n-am avut niciodată / străine ar fi clipele mele / străin plînsul meu / străină viața mea” — **aminări, conforșului, aminări**), totul fiind supus unei condiții oximoronică. Unificarea naște, multiplicarea sudează și reciproc, unificarea sudează, multiplicarea naște, întrucît cel ce se ivește „se contopește”, iar cel ce „se contopește” se ivește expansiv. Totuși, ființele se alipesc una de cealaltă

respectîndu-și forma și alcătuirea: „a-cum iubesc apusul / lumina lui în care ne topim / ca două luminări de geamă ceară” (**povestea cea mai simplă**). Fisura nu poate exista decît tot în ceva care a fost sudat prost; ea este o aparență sudură iar sudura înseamnă, de fapt, o autentică fisură. Destrămarea limitelor și prăbușirea vechilor ziduri separatoare („atîta am privit în gol atîta am privit / că ziduri trainice mă înconjură...” — **un-deva într-un colț, ultiat în gheara subțire a sfîșierii**), petrecute în momentul depășirii hotarelor sinelui, i-au relevat poetului, pentru o clipă, întemeierea ființei. În fond, sfîșietoarea poezie a volumului este cuprînsă în această clipă, ca într-o fărîmătură dulce, ruptă, totuși, dintr-o pline muceșită.

Poezia lui Dorin Popa este devastată de o tinjire metafizică, de experiențe consumptive ale spiritului; ființa își apare sîesi ca o uzurpare, această tragică impostură fiind confirmată atît din partea lumii celeste, cît și a celei telurice. În pofida unor versuri neconvingătoare („singur eu / nu mă îngrozesc / de multele mele / condamnări la moarte”; „nici dumnezeu nu mă poate salva / din ghearele mele”; „mă agăț de reverie / ca de fusta mamei”), a repetatelor exclamații (**aaah, oho, o**) și a reluărilor de cuvinte, patetismul vital al confesiunii, rostirea precipitată și spaimele închipuirii nu sînt alterate. Sumă de ezitări și halucinații, de vitalitate pilpîndă și meditație gravă, volumul de debut al lui Dorin Popa, dedicat celor înfrinți, denotă o durere acutizată a existenței spirituale.

Vasile Spiridon

N. Steinhardt — fascinația inteligenței

Îl cunoscusem pe N. Steinhardt, — schimbînd doar cîteva fraze cu el, — pe culoarele redacției „Revista Fundațiilor Regale”, cînd cumplitul marasam al războiului își trăia agonia. Îi apreciasem profunzimea și erudiția articolelor lui din cea mai prestigioasă publicație a vremii, unde își dădeau înțîlnire penele măiestre ale epocii și ne era o carte de căpătii, nouă celor care părăsisem de curînd băncile Universității din București.

...Labuntur ani! Fiecare în acea pe-

rioadă de beznă și-a urmat drumul sinuos al destinului împovărat de nebănuite stăvile. Al lui N. Steinhardt poate mai înămolit în suferință ca al multora. Dar, în acele zile pîcioase ale anului 1970, în lungile ore de zăbăvă cînd am tradus împreună o selecție din operele lui Alain, pentru editura Minerva, am avut prilejul să-l „descifrez” mai îndeaproape, să-l cunosc cu ai săi perimetri mu tipici de autenticitate. Reîntîlnirea spirituală de acum cu N. Steinhardt a fost o revelație, cu atît mai mult intrucît nu știam nimic din trecutul lui recent, nici de activitatea sa literară de peste bolta anilor de cînd nu-l mai văzusem. M-a stăpînit atunci un simțămînt oarecum asemănător celui ce-l simțisem cînd asistasem la cursurile lui Nicolae Iorga în primele luni de studenție la Facultatea de Litere din București în toamna lui 1933. Bogăția cunoștințelor marelui dascăl era uriașă, — deconcertantă pentru un neofit — și la început mi s-a părut cu neputință să-l pot urma pe drumurile lui elevate. La fel și cu „ne-ne Nicu”. Avea o cultură cu o paletă de asimilare incredibilă. Cele mai vari discipline umanistice — pe toată gama artelor frumoase, literatura, plastica, muzica, dramaturgia, baletul — le străbătuse cu nesăț, știîndu-le potecile cele mai întortocheate. Își însușise temeinic operele de seamă ale culturii clasice și

contemporane. Nu mai pomenesc de marile lucrări filozofice și Biblia ce-i devenise familiară, citîndu-o cu nespunsă plăcere, parcă o știa pe de rost. Te uluia cît de informat era și cu ultimele date ale științei, fie că-ți pomenea de astronomie sau genetică, de biologie sau fizică. Citise operele lui Gauss și Einstein, ale lui Heisenberg și Frederic Hoyle, precum și ale multor alți savanți notorii. Și le înșesese miezul gândirii. Avea o memorie prodigioasă. În scris ca și în vorbirea obișnuită, cuvîntul era totdeauna pentru el calcat pe idee cu acurateță inconfundabilă. Un veritabil renașcentist contemporan.

Omul însuși era fermecător. Nu împlinise 60 de ani și mi se părea în plină vigoare spirituală și chiar biologică, deși nu fusese scutit de furcile caudine ale regimului comunist și ieșise din grele încercări cu bogate roduri sufletești ducîndu-l la limanul creștinismului. Mai degrabă mărunț de statură, dar cu mișcări vioaie, chiar repezite, cu gesturi brusce întrerupte, parcă dialoga permanent nu cu cel sau cu cel din prealma lui, ci cu un interlocutor invizibil drag care-l înșoțea pretutindeni. Fascinantă îl era și privirea. Te atrăgea ca un magnet. Pătrunzătoare, șagalică, ironică, vag bănuitoare. Un adevărat laser binefăcător. Ea grăia la fel ca verbul științelor. Dar alții mai pricepuți ca mine și care i-au fost aproape în grelele lui momente de res-tință — și-au fost dăruți — l-au nînjit în cuvinte mai alese ființa-i de excepție, conturîndu-i pe merit personalitatea ce onorează literatura română contemporană. La popasul a doi ani de cînd a trecut în lumea umbrelor, N. Steinhardt, — și prin atîtea din eseurile lui, uluitoare premoniții, — se află poate mai mult ca oricînd printre noi.

Alexandru Baciu

fragmente dintr-o etică a autorului

Despre naturalețea sfințeniei (II)

ÎUBIREA LA COPII. ÎUBIREA LA POETI. ÎUBIREA LA SFINȚI. După cum spune toată lumea, poetul e și-un fel de copil. Dar — accentuez eu — un copil-viril.

În majoritatea zilelor vedem lumea numai din spate. (Sfinții Părinți numesc pe toate cele văzute „spatele lui Dumnezeu”). Față-n față o vom vedea doar mai apoi. Pînă pe la șapte ani însă, putem privi lucrurile și din profil. (Din profilul lor meta-fizic). Copilăria — în mod natural, spontan — duce ființe și obiecte dincolo de funcționalitatea și de materialitatea lor și, din acest motiv, ea este prin definiție apocaliptică. Nu numai jucîndu-se, dar pur și simplu vorbind sau privind, copilul salvează lumea.

Poetul are și el, de multe ori, numai și numai cei șapte ani de-acasă, însă, în cazul său, această atemporalitate se leagă — paradoxal — de atributele bărbăției. El este bun de sămință și pus mereu pe însămințat. Și cred că orice pămînt — să-mi fie iertat entu-

ziasmul — îl poate fi bun. Nu există (la modul definitiv) pămînt secetos, pămînt bătătorit sau stîncă. Oricum, poetul încearcă să tragă cu plugul și în piatra seacă a cotidianului mizer și pe drumul bolovănos al conștiinței mizeriei sale interioare.

Părintele Cleopa ne învață (în **Convorbiri duhovnicești**, vol. 1): „...de aici de pe pămînt omul poate vedea pe Dumnezeu, însă în chip tainic, prin cei doi ochi ai sufletului. Cu un ochi îl vede pe Dumnezeu din zidiri, adică prin contemplarea duhovnicească a creației, a tuturor celor făcute... Cu al doilea ochi îl vede pe Dumnezeu prin împlinirea poruncilor Lui și prin simțirea duhovnicească a inimii.” Sfințul Vasile cel Mare spune în această privință că, „cu cît sporește omul în cugetarea sau contemplarea naturală a zidirilor, în aceeași măsură sporește în credință și în dragostea de Dumnezeu”. **Poet și copil, copil-viril**, aceste moduri de a fi nu sint doar rudimentele de sfințenie. Sfințul vede și el prin transparența realității de aici — Realitatea,

iar rugăciunea sa este modul bărbătesc de a mai scoate la Lumină curățenia lumii.

Rugăciunea e unul din modelele de adîncime ale celui ce se ocupă de scrisul, cu cititul sau cu gînditul, așa, în general (fie el gînd științific sau gînd literar). Scriitorul duce obiectele lumii dincolo de ele însele, păstrîndu-le în același timp așa cum sint: aici, aproape, pipăibile, — căci ele trebuie salvate și în nici un caz acel Dincolo care nu este altceva decît însuși „spațiul” salvării. Sfințul, preotul, credinciosul se roagă pentru binele întregii lumi de ființe, pentru sănătatea fizică și spirituală a realității umane. Poemul, pictura, gîndul pot fi slujbă și liturghie. Și prin ele ne putem (re)ciștiștea capacitatea de a presimți Lumina Duhului Sfinț care coboară în cele mai umile, mai funcționale, mai „murdare” obiecte, concepte sau ființe. Poemul, și el poate induhovnici. Orice obiect făcut de om (repetînd în fond atmosfera Raiului, încercînd s-o refacă) trebuie dus la judecata de Apoi cît mai curat. Să fim conștienți de faptul că lucrurile lumii sint pline de nostalgia Apocalipsei, că există o dorință (absolut naturală) de META — în toată realitatea (fizică sau psihică). Căci „zidirea toată suspînă, așteptînd înnoirea firii omului”. (Rom. 8, 22—23).

Întreaga zidire duce lipsă de poem, de gînd înalt, de rugăciune și de liturghie.

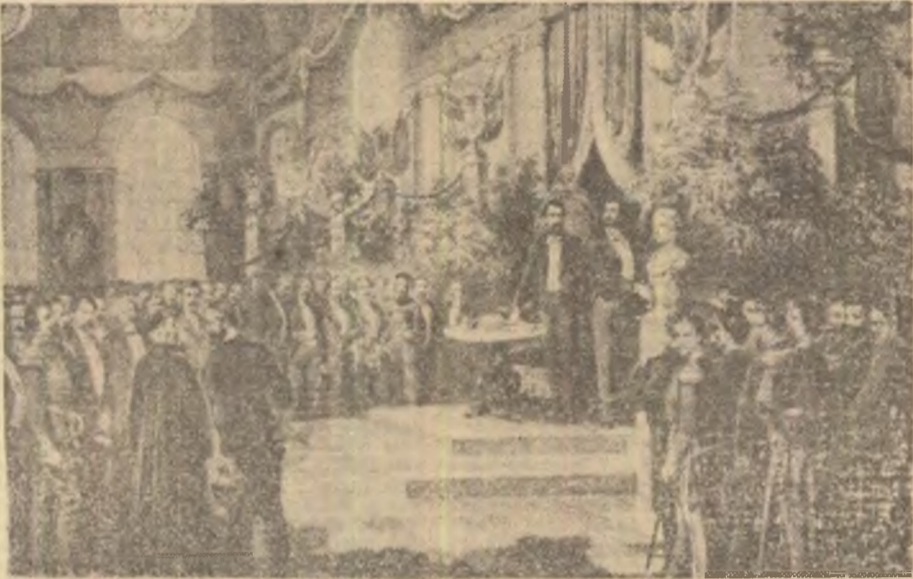
Se poate conchide că pentru modalitățile existențiale și profesionale ale scriitorului viața călugăriei și temporalitatea sacră a liturghiei pot fi MO-DELE reale. Nu încercăm să dovedim nici mai mult nici mai puțin decît atât. Sfințenia este un capăt de drum într-o experiență comună oricărui om. Indiferent de locul său de viață, indiferent de concepțiile sale sau de conștientizarea acestei afinități fundamentale. De fapt, în oricine așteaptă latent un sfinț.

Cristian Popescu

Post-scriptum. Vrem din nou să amintim cititorilor noștri și lui Caius Dobrescu că așteptăm procesul pe care acesta a promis că-l va intenta domniilor George Popescu și Marin Sorescu. Rugăm pe această cale redacția revistei „Ramuri” să facă precizări în legătură cu — posibilul — volum de debut al numitului C.D. În cronica apărută anul trecut în revista craioveană nu era (de exemplu) specificată editura care ar fi scos „cartea”. Așteptăm cu tot interesul. Oricum: Caiuse! nu ne deziluziona! Rămîi ce-al fost totdeauna: un combatant, un adevărat luptător! Fii bărbat! LA CREMENAL CU EI! LA CREMENAL!!!

ACADEMIA

— 125

Prima ședință — 1867

● Primul mare act de cultură realizat după Unirea Principatelor a fost înființarea **Societății Literare Române**. Decretul dat de Locotenența Domnească, la 1 aprilie 1866, îi menționează scopul: „De a determina ortografia limbii române, de a elabora gramatica limbii române și de a începe și realiza lucrarea dicționarului român”. Prin alte două decrete au fost numiți cei 21 de membri care aveau să înceapă activitatea instituției. Aceștia au fost: Vasile Alecsandri, Vicențiu Babeș, Gheorghe Barițiu, Ioan Caragiani, Timotei Cipariu, Dimitrie Cozacovici, Ambrozie Dimitrovici, Ioan Heliade Rădulescu, Iosif Hodoș, Alexandru Hurmuzaki, Nicolae Ionescu, August Treboniu Laurian, Titu Maiorescu, Ioan Massimu, Gavril Munteanu, Constantin Negruzzi, Alexandru Roman, C.A. Rosetti, Ioan Sbiera, Constantin Stamat și V. A. Urechiă. Prin aceste numiri s-a ținut seama ca toate provinciile românești aflate vremelnic sub stăpânire străină, să fie reprezentate în noua organizație culturală, a cărei contribuție la lupta începută pentru dezrobirea neamului avea să fie considerabilă.

La 1 august 1867 Societatea și-a început prima sesiune, în care au fost votate statutele și s-a hotărât noua denumire: Societatea Academică Română. Ședința inaugurală s-a ținut „sub președinția D-lui I. Eliade, când s-a început a se lucra la înaintarea literelor și științelor între români” — cum se menționează în protocolul respectiv.

ACTIVITĂȚI

● Primele lucrări ale Academiei au fost: **Ortografia română**, introdusă în anul 1867; **Gramatica română**, elaborată în 1869 și **Dicționarul limbii române**, apărut în două volume, în anii 1871—1876. La 30 martie 1879 Societății i s-a dat numele definitiv: **ACADEMIA ROMÂNĂ**, fiind legiferată ca institut național, a cărei activitate urma să se desfășoare în trei secții: 1 — **Literară** (literatură, artă, filologie și filozofie); 2 — **Istorică** (istorie, geografie și științe sociale); 3 — **Științifică** (științe teoretice și aplicate). Din anul 1868 și-a început apariția publicația **Analele Societății Academice Române**, prin care se făceau cunoscute toate lucrările Secțiilor, precum și dezbaterile din sesiuni și discursurile de recepție ale noilor membri aleși. Din anul 1868 membrii Academiei n-au mai fost numiți, ci aleși. Primii academicieni aleși (la 16 septembrie 1868): Mihail Kogălniceanu, Gheorghe Sion și Al. Papiu-Illarian. Primii medici aleși (1871) ca să facă parte din rândurile membrilor Academiei, au fost: Anastasie Fătu și Nicolae Kretzulescu.

În ședința de la 2 aprilie 1884, plenumul Academiei a hotărât realizarea dicționarului **Etymologicum Magnum Romaniae**, însărcinând pe B. P. Hasdeu cu această muncă. În zilele următoare a prezentat plenum lucrării, care a fost aprobat. Primul volum a apărut în anul 1886, iar volumele II, III și IV, în următorii doi ani.

Academia și-a avut primul sediu în palatul Universității, iar din 1890 în imobilul său propriu, din Calea Victoriei, unde se află și în prezent.

Ion Heliade Rădulescu

Analele Academiei, 1868

Imobilul Academiei

PREMIILE

● Academia Română a avut, în secolul trecut (1867—1900), 118 membri (activi și corespondenți). În fruntea acestei instituții s-au aflat, ca președinți (1867—1900): I. Heliade-Rădulescu, August Treboniu Laurian, Nicolae Kretzulescu, Ion Ghica, Dimitrie A. Sturdza, Mihail Kogălniceanu, George Barițiu și Petru Poni. Pentru stimularea activității membrilor săi, Academia a instituit, de-a lungul anilor, mai multe premii. Primul dintre aceste premii, în valoare de 300 de galbeni, i-a fost acordat, în luna aprilie 1868, lui Timotei Cipariu, pentru **Gramatica limbii române**. Acesta a fost cel dintâi premiu literar cunoscut la noi. În anii următori, Academia a primit mai multe donații destinate instituirii de premii. Cu fondurile respective au fost repartizate

24 de premii numai pentru literatură, cele mai importante fiind: Premiul Alexandru Ioan Cuza, Premiul E. Zappa, Premiul Herescu-Năsturel și Premiul Adamachi. Până la sfârșitul secolului trecut, Academia Română a acordat aceste premii la 34 de scriitori, iar în anii 1901—1948, alte 181 de premii, pentru 151 de scriitori. Se înțelege deci că unii dintre scriitori au primit mai multe premii. Printre scriitorii premiați s-au aflat și 9 scriitoare. Prima a fost Elena Sevastos, care a fost recompensată de Academia Română, în 1895, pentru volumul **Nunta la români**.

Au fost premiați toți marii noștri scriitori, de către Academie? Nu. Pare de necrezut, dar au rămas mulți scriitori de seamă neonorafi de această instituție cu premii literare. Menționăm numai câteva nume: Tudor Arghezi, Calistrat Hogas, Victor Eftimiu, Ion Barbu, George Bacovia, Ion Minulescu, Gib Mihăescu, I. Al. Brătescu-Voinești.

Dintre premiile acordate până la Unirea de la 1918, menționăm câteva care

demonstrează că Academia Română a urmărit permanent scoaterea în evidență a operelor dedicate drepturilor românilor de pretutindeni și a convenției lor uniri între aceleași hotare: Gr. G. Tocilescu — **Imperatoarele Traian**; B. P. Hasdeu — **Cărțile poporane ale românilor**; P. S. Aurelian — **Țara noastră**; Vasile Alecsandri — **Despot Vodă**; N. Densusianu — **Revoluția lui Horia**; T. Văcărescu — **Luptele românilor**; A. D. Xenopol — **Istoria românilor**; E. Brote — **Cestiunea românilor în Transilvania și Ungaria**; Gheorghe Murgoci-Munteanu — **România și țările locuite de români**; Ion Rusu-Și-

rianu — **Români în statul ungar**; Silviu Moldovan — **Ardealul**.

Ce a însemnat Academia pentru Uniunea ne-o spune Delavrancea, în ședința de la 2 septembrie 1916: „Academia Română a avut ca scop fundamentarea unității morale și materiale a românilor de pretutindeni. Prin ea am văzut neconținut, de o jumătate de veac, imaginea virtuală a României Mari. Ea simbolizează premegător al aspirațiilor noastre, a izbit să întredină flacăra unui patriotism integral, care nu recunoaște hotarele artificiale ale României, căsătând neapăsător înfrățea pe cei ce erau frați de drept”.

Timotei Cipariu

Elena Sevastos

Delavrancea

BIBLIOTECA ȘI EDITURA ACADEMIEI

Imobilul Bibliotecii

● La 1 august 1867 Societatea Academică — Academia Română — și-a inaugurat biblioteca pe care și-a agonisit-o din donațiile membrilor săi și din puținele colecții de cărți și manuscrise preluate de la Colegiul Sf. Sava și de la Mitropolia din București. Printre inițiatorii înființării noii instituții se află Mihail Kogălniceanu, Alexandru Odobescu, Ion Ghica, Timotei Cipariu, George Barițiu și August Treboniu Laurian. În decursul anilor, tezaurul Bibliotecii crescut considerabil, ajungând la mai mult de opt milioane de: cărți, ziare, publicații periodice, manuscrise, gravuri, desene, fotografii, hărți, monede, medali sigilii — ceea ce a făcut ca Anuarul UNESCO (1984), să clasifice Biblioteca Academiei Române ca fiind una dintre cele mai mari biblioteci publice din lume.

Sediul Bibliotecii se află în imobilul din Calea Victoriei, construit corespunzător nevoilor sale de atunci, și inaugurat la 5 iunie 1937.

Editura Academiei și-a început activitatea în anul 1868, publicând, mai întâi **Analele** și apoi: dicționare, opere privind istoria, literatura, arta și cultura poporului român, precum și ediții din operele clasice. Până în prezent Editura Academiei a publicat peste patru mii de volume (în limba română și în limbă străină).

HASDEU, VLAHUȚĂ, SADOVEANU ȘI ACADEMIA

● Trei „episoade” nedorite din activitatea Academiei Române:

1. În ședința de la 16 aprilie 1893, Bogdan Petriceicu Hasdeu (ales membru la 13 septembrie 1877) își prezintă demisia, „ca urmare a unor critici care i s-au adus de către colegii săi din acest înalt for cultural”. Demisia se pune la vot, dar este respinsă în unanimitate, „deoarece academicienii sint aleși pe viață, ba și după moarte, cind sint prezenți în Academie prin efigie”. În motivarea respingerii se mai menționează: „Domnul Hasdeu și-a dat demisia dintr-un moment de vivacitate, dar fiindcă a primit să intre în Academie, este ținut să rămână aici, pe locul ce ocupă cu atita ilustrațiune”. Și astfel supărăciuosul academician a rămas mai departe membru activ al Aca-

demiei. Cine s-a aflat în fruntea acestei respingeri? Vasile Alecsandri, Titu Maiorescu, V. A. Urechiă și George Barițiu.

2. La 11 aprilie 1893, scriitorul Alexandru Vlahuță este ales membru corespondent al Academiei Române. Dar surpriză mare. Noul ales respinge onoraria care i se face, publicând în ziarul bucurestean motivația respectivă. Ce s-a întâmplat? Vlahuță depusese, la comisiile de premiere ale Academiei, în anii 1887 și 1888, volumele sale atunci apărute: **Nuvele și Pocziul**. Ambel scrieri au fost respinse însă de la premiere. „Ce să caut eu acolo? — spun Vlahuță; scrierile mele sint proaste și n-au fost premiate. Mai bine rămân a față, de unde se vede mai bine și mai departe”. La 22 martie 1893 Academia

ROMÂNĂ de ani

ca să nu se lasă pusă în minoritate, dă un nou vot : „Față de cele publicate de domnul Vlahuță, îl considerăm neales”. Așadar Vlahuță a fost academician numai 11 zile. Îndreptarea vine în anul 1900, când Academia îi premiază volumul **Clipe de liniște**; în 1902, volumul **România pitorească**, și în 1919, volumul **Poezii**.

3. Susținut cu admirație de Titu Maiorescu, prozatorul Mihail Sadoveanu a fost premiat de Academia Română, în anul 1905, pentru volumele **Șoimi** și **Dureri înăbușite**, iar în 1906, pentru **Povestiri**. La 24 noiembrie 1907 apreciatul scriitor concurează din nou la premiere, prezentând Academiei volumul **Mormintul unui copil**, scriere valoroasă, care ar fi putut obține premiul pentru proză, dacă nu s-ar fi opus... același Titu Maiorescu. De ce? Academia hotărâse introducerea lui I, prin A, la scrierea unor cuvinte, dar Sadoveanu nu ținuse seamă de această hotărâre

și scrisese, în cartea respectivă, numai cu i — chiar și în cuvintul romin. „Pentru acest motiv — spunea Maiorescu în raportul său — cartea domnului Sadoveanu nu poate fi premiată, nefiind scrisă cu ortografia Academiei”. Volumul n-a fost premiat deci. Și n-a fost nici o supărare, Maiorescu nepierzând, din cauza aceasta, prețuirea lui Sadoveanu.

Un al patrulea „episod” ar putea fi socotit „cazul Lovinescu”. În ședința de la 26 mai 1936, Eugen Lovinescu (avea 20 de volume publicate), urma să fie ales membru activ. Rezultatul debaterilor : 14 voturi pentru și 14 voturi contra alegerii sale. Conform regulamentului, scriitorul neales, dar nici respins, urma să se prezinte încă o dată cu cererea de alegere, în sesiunea următoare. Dar Lovinescu, deși a fost rugat de toți prietenii săi să candideze din nou, a refuzat, rămânând, pentru totdeauna, neacademician.

Hasdeu

Vlahuță

Sadoveanu

ACADEMICIENELE

● Timp de aproape șase decenii — din 1867 și pînă în 1925 — Academia Română n-a avut în rîndu,ile membrilor săi nici o femeie, deși în această perioadă s-au remarcat, în multe domenii de activitate, un număr însemnat de virtuale candidate la demnitatea respectivă. În sesiunea din luna iunie 1925, nedreapta „tradiție” a fost întreruptă, prin alegerea primelor femei, ca membre onorifice : Elena Văcărescu și Anna de Noailles, propuse de Mihail Sadoveanu și de Octavian Goga. Elena Văcărescu a obținut atunci 19 voturi pentru și 2 contra, iar Anna de Noailles, 15 pentru și 3 contra. Acestea au fost deci primele femei ajunse sub cupola Academiei Române — dar numai cu titluri onorifice. Prima femeie aleasă membră activă a fost savanta Raluca Ripan, căreia i-au fost recunoscute astfel meritele pe tărîmul științei românești. Distinsa savantă avea, atunci, peste două sute de lucrări de specialitate (chimia). Alegerea ei a fost făcută la 2 noiembrie 1938, cu unanimitate de voturi.

Elena Văcărescu

Anna de Noailles

Raluca Ripan

DISCURSURILE DE RECEPȚIE

● Încă de la începuturile sale, Academia Română a introdus în ședințele sesiunilor **Discursurile de recepție** ale membrilor recent aleși, aceștia vorbind despre marii oameni de cultură și știință ai neamului nostru, despre istoria poporului și despre arta și obiceiurile sale. Cîteva dintre aceste Discursuri :

- Alexandru Papiu Ilarian : **Viața, operele și ideile lui Gh. Șincai** (1869).
- A. D. Xenopol : **Mihail Kogălniceanu** (1895).
- Duiliu Zamfirescu : **Poporanismul în literatură** (1909).
- Nicolae Iorga : **Doă concepții istorice** (1911).
- Delavrancea : **Din estetica poeziei populare** (1913).
- Octavian Goga : **George Coșbuc** (1923).
- Mihail Sadoveanu : **Poezia populară** (1923).
- George Enescu : **Despre intrarea muzicii la Academia Română** (1933).
- Lucian Blaga : **Elogiu satului românesc** (1937).
- Lviu Rebreanu : **Laudă țaranului român** (1940).

Am făcut această selecție din lista celor 21 de Discursuri ținute în secolul trecut și 63 în prima jumătate a secolului nostru (1869—1946).

Documentar de Ion Munteanu

petre

bucșa

Reazemă-ți tîmpla

Nebunateca iubire de mai an
acum e doar zvonirea unui cîntec vechi,
lumină nelumească ce-a pierit demult.

Tu reazemă-ți tîmpla de trunchiul
salcîmului
ce-ți străjuie, ca un ostaș, în poartă,
ascultă foșnirile vîntului cutremurîndu-i
frunzarul
și minunează-te de jocul mut
al stelelor prin iarba-nrourată.

De prea multă vreme ești singur !
Mersul ți se împleticește sub
scîlpătul lunii.
De nicăieri n-adeie măcar vreo întrebare.

Fiecare pasăre își cunoaște
locul alinării
cînd pogoară-n lume înserarea.
Numai tu nu ți-l știi,
de parcă te-ai afla pe un alt tărîm
unde totul este-ndestrămare.

Curînd copacul nopții se va-nclina-n
spre ziuă
și-un vînt bătînd în roșu se va stîrni
în preajmă.
Tu însă reazemă-ți tîmpla de trunchiul
salcîmului
ce-ți străjuie, ca un ostaș, în poartă
și prefă-te că n-azi timpul cum trece
lent prin tine
precum un bocet stranlu venînd din
depărtări.

Înserare cu arome de brume

Această înserare de toamnă
cu îmbătătoarele ei arome de brume,
cu stelele ce se zdrumică-n prunduri
aminte-mi aduce de chipul tău fraged
pe care năvalnicul vuiet al singelui
mi l-a sublimat — ca pe un elixir —
în auritul potir al memoriei,
ca pe o lacrimă zvîntată într-un vers
de iubire...

Și, doamne, cit de departe,
cit de departe ești tu
în această înserare de toamnă tîrzie
cu îmbătătoarele ei arome de brume !...

Acum nu mai pot să n-aud

Acum nu mai pot să n-aud
foșnetul ierbii ce-ți sfințește
cu rouă ne-ncepută rotunjimea gleznei;
prea mă imbată gustul de furtună
vărâtecă

de pe buzele tale
și veșnicia clipei cînd te am în brațe.
Și nu mai vreau să mă gîndesc
la soarele ce-mi va apune miine,
ci doar la nevinovăția ce
te-ndumnezeiește,
la fericirea asta de-o clipită
dată de zeii buni amindurora.

Nici un răspuns

În căutarea iubirii ce o am pierdut
gîndul mă singeră de-atîta durut
și-ngenunchează stîngher la răsuciri
întrebînd : Doamne, unde mă duci ?
Și pentru ce vrei dinadins să mă pierzi
ca pe un abur spulberat în amiezi ?

Dar întrebările acestea-s
zadarnice-acum !...
Nici un răspuns nu se-arată dinspre
zarea de fum...

Sufletul însă

Văzduhul acesta negriu mă apasă
ca o lespede, ca o șenilă
și tot mai mult simt cum m-absoarbe
lutul mizgos de care ni-e silă.

Sufletul însă îmi va rămîne
ca un licăr, sus, în zenit
unde mi l-am trimis să se cuminece
și de unde n-a mai venit.

O OARECARE NOAPTE IN AN

ECLIPSA TOTALA DE LUNA

Noaptea, singura noapte in an, cind trebuie sa faci de paza la brudina...

La inceput a venit ciurda si clopotele vacilor se auzeau tocmai din padure...

Felinarul cu petrol, asezat pe un stift de telegraf la iesirea sore riu...

Barca lovi pentru a doua oara tarzul. Sarii afara si o lega cu lantul de un stift...

tinuă necunoscutul rizind, aduceam cristallurile de-acasa... Noroc.

Se gindi din nou la Sam si la scurta lor vara in Bucuresti. Acum Sam era la New York...

Sticla trecu din nou in mainile ei. Era cald, inabusitor de cald. Iarna sint in Bucuresti...

Durerea din ea i se urca pina in creier si cobori din nou in pamint. Ceea ce ramase fu un sentiment de nesfirsita oboseala.

Sau peste ultimele ramasițe ramintesti ale unei aventuri nefericite (un inel, o bratară-marcă Fondul Plastic...

Un sentiment de siguranta pune stapinire pe mine. Ca si cind m-as inveli intr-o patura calda...

„esti din ce in ce mai grozava, Schatz.“ pune stapinire pe mine si ceea ce vreau, poate singurul lucru...

nu era decit un pic racit. Il trasese cu-rentul cind Oma deschise fereastra...

Zluz a venit intr-un sfirsit de toamna. Fa-ceam autostopul si a oprit el. Jo. Ceva mai inalt ca doctor D.D. Ceva mai tinar...

(fragment din romanul in lucru: „JO — O TOTALA NEBUNIE“)

vasile baghiu

(Spectrala viața pe care am trăit-o)

Spectrala viața pe care am trăit-o în glugi de porumb, coroziva trancăneală sau ceva în afara lasității...

(Muște inecate în ulei, în vin, în lapte, virsta)

Muște inecate în ulei, în vin, în lapte virsta care te scoate în afara oricăror lucruri, apatie, gălbează...

privește în morgă prin ușa deschisă, pot fi chiar eu acolo, oricind, eu, situația mea, ca un bolnav de inimă oprindu-se pe trotuar...

(Poeții se plîng, trenurile)

Poeții se plîng, trenurile merg încoace și încolo pe hartă. Glume, chicotelii, hirjoana fetelor într-o duminică la cămin...

Obiceiuri ortodoxe din preajma Paștelui

Praznic al iluminării și bucuriei, a sărbătorilor creștine „impărăteasă și doamnă”, Paștele are o perioadă de pregătire și alta de prelungire a acestor sentimente universale.

Perioada de pregătire a populusului de întâlnire a tuturor creștinilor se numește Postul mare, care durează șapte săptămâni. Inceputul lui, după ultima sim-bătă din Cișlegi, se face prin „lăsatul secului”. Fiind zi de duminică și slujbă în biserică, la întoarcerea de la Sfânta Liturghie, oamenilor li se întinde masa mult așteptată. Pe ea se așează bucate calde: borș de pasăre, friptură de purcel, sarmale, plăcinte cu brânză. În această zi tot românul se veselește și dimpreună cu oaspeții, de obicei rude, închină și câteva pahare de vin ales. Pe alocuri se aud și cîntece executate la acordeon. Semnificația generală a întîlnirii are și înțelesul de împăcare și de refacere a comuniunii sufletești. Doar pentru aceste „iertăciuni” s-au dus fiii la părinți, cei cununați la nași lor etc. Gospodina are interesul să se consume acum toate mîncărurile de fruct și de aceea îndeamnă pe comenseni în mod repetat.

După veselia încheiată tîrziu, noaptea, începe prima săptămînă din Postul mare. Este un răstimp de înfrînare, respectat de majoritatea creștinilor ortodocși. Cum în aceste zile, în biserică, au intervenit cîntări și veșminte cernite (inclusiv recitarea renomului **Canon de pocăintă** al Sfîntului Andrei Criteanul), credincioșii mai rîvnitori acum se spovedesc și se împărtășesc.

Preocuparea de îmbunătățire sufletească nu se face în detrimentul legăturii cu ceilalți semeni. Ba grijile pentru cei morți se măresc de această da-

tă. Un prim prilej îl oferă sentimentelor de pomenire Sin' Toaderul. Mai mult decît în celelalte simbețe ale intervalului de pînă la Paște, acum se fac pomeniri pentru ușurarea celor răposați. Coliva îndătinată, ca și sărindarele slujite la toate sfințele liturghii, își are originea istorică tocmai în acest praznic. Un sens asemănător îl exprimă și „măciniții”, mîncarea specifică zilei de pomenire a celor patruzeci de Mucenici uciși odinioară în Sevasta Armeniei.

Caracteristica ascetică a Postului mare o constituie asprimea recomandată de Biserică a se desfășura în mod ascendent. Rostirea obligatorie a **Rugăciunii Sfîntului Efreim Sirul**, cu meta-niile respective, este în armonie și cu viața pildeilor creștine de maximă pocăintă: Sfîntii Grigorie Palama și Ioan Scărarul, Maria Egipteanca, Maria Magdalena ș.a. De asemenea, Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare, în uz în această perioadă, cu rugăciunile ei mai lungi decît de obicei, are o semnificație asemănătoare.

Este cunoscută apoi rînduiala din duminica a treia a ajunării, cînd se scoate Sfînta Cruce în mijlocul bisericii.

Asprimea postului se pare că atinge aduceul în Vinerea seacă. Ea este una dintre cele patru răstimpuri liturgice ortodoxe din cuprinsul anului în care se postește integral. Fetele necăsătorite îndeosebi nu mîncă în această zi decît la apusul soarelui și doar bucate de post.

Numai „dezlegarea la pește”, îndătinată de Blagoveștenie, ca și cașul pe care mocanii din Moldova îl aduc uneori la biserică, în ziua Sfîntului Gheorghe, mai îndulcește asprimea postului prescrist din vechime.

Ultima săptămînă, cu care această mare perioadă de înfrînare și de pregătire, aduce gîndurile cele mai evlavioase de trăire a Sfîntelor Patimi ale Mîntuitorului. Ramurile înverzite de salcie din mîinile celor care merg la slujbă în ziua Floriilor prevestesc oarecum noua spiritualitate. Cîntări de neuitat prin puterea lor de penetrare sufletească, precum **Iată Mirele vine în miezul nopții!**, **Cămara Ta, Mîntuitorule, o vîd împodobită**, potențează atmosfera de taină și de trăire a evenimentelor biblice. Încă din seara zilei de joi, de la citirea celor 12 Evanghelii, femeile se îmbracă în negru, asemenea veșmintelor liturgice de acum ale preoților. Ziua, copiii — aduși de mamele lor — cu lumînări și cu flori în mîini, dar și cu evlavie unică în suflete trec pe sub epitaf. În seara de **Prohod**, tineretul se adună în cete de cîntăreți și se pregătesc șervețele și cununa de flori de la Cîntata Cruce a Răstîgnirii.

Sfînta Marea Vineri este ziua rezervată spovedirii și împărtășirii copiilor. Odată cu alte pregătiri sufletești și trușești, procurarea culorilor pentru înroșirea ouălelor și mielul îndătinat al sărbătorilor arată în mod obîșnuit că ne apropiem de zilele Paștelui.

Originea vopsitului ouălelor de mare praznic este felurit explicată de către învățați. Leonida Bodnărescu reproduce șapte ipoteze. Deși rîvna și devotamentul Sfîntei Maria Magdalena este foarte lăudat, în multe cazuri, explicația obiceiului este pusă astăzi în seama dramatismului ceasurilor Răstîgnirii.

Bucuria și evlavie pentru întîmpinarea cu vrednicie a Învierii solicită apoi multă muncă și îndemînarea în condeierea ouălelor. Felurile sucure de plante, ceară, humă sînt întrebuintate pentru reușita acestei arte populare. Ornamentele românești pot fi din domeniul regnului animal, din cel vegetal, al uneltelor sau al industriei casnice.

Se zice că numai românii au dus la desăvîrșire îndemînarea încondeierii ouălelor, față de alte neamuri care numai le vopsesc sau reproduc pe ele motive florale prin conlere mecanică. Oricum obiceiul exprimă năzuința ecumenică a creștinilor după curăție și bucurie lăuntrică, prilejuite de praznicul lor cel mai mare.

Noaptea Paștelui adună în ograda bisericii întreaga parohie. Universalitatea bucuriei se citește în suflete, pe chipurile oamenilor, în natură. Luminarea din această seară se păstrează pînă la șapte ani. Cine moare acum, ca și în celelalte zile ale Săptămîinii luminate, se crede că merge neapărat în rai. Înnoitul vestimentar, ciocnitul ouălelor roșii și salutul cu „Hristos a înviat!” sînt de rigoare. Se mai afirmă în popor că cine lipsește de la slujba din noaptea Paștelui sau de la Vecernia lui festivă, cînd se citește Evanghelia în numeroase limbi vechi și noi, este trist în tot restul anului. A doua zi de Paște se fac vizite la părinți, la nași și la alte rudeni.

Joia Izvorului Tămăduirii, ca și Caloianul de peste trei săptămîni sînt alte prilejuri populare de bucurie pascală.

Pînă atunci, gîndurile creștinilor se întorc și către cei plecați dintre ei în veșnicie. Este răstimpul Paștilor Blașinilor din ziua de luni de după duminica Tomei. Bineînțele că acest praznic exprimă universalismul bucuriei pe care Domnul a adus-o prin slăvita Sa înviere din morți. În acele ceasuri, întregul cimitir devine un singur soare de lumină, cum va fi după judecarea noastră cea de obște. După unii folcloriști, „blașinii” ar fi în realitate pruncii avortați de mamele lor. Singura lor bucurie, pe celălalt tărîm. I-ar constitui jocul cu ouăle roșii de la Paște.

Liturgic, rînduiala acestui eveniment constă mai întîi din participarea la slujba din biserică. Pe urmă mulțimea enoriașilor merge în cimitirul curățat de buruieni și săpat de mai înainte. Fiecare familie pune un ștergar pe mormîntul care li aparține, pe care îl așezîndu-se diferite bucate alese: colaci cu lumînări aprinse, ouă roșii, cozonac, pască, vin. Ele vor fi binecuvîntate de către preot odată cu pomenirea morților respectivi.

Un praznic de obște pune sfîrsit, în multe locuri, acestor întîlniri creștinești pline de bucurie duhovnicească și de frumusețe.

Slăvirea Celui înviat din morți se încheie, după patruzeci de zile, la înălțare. Pînă atunci, poporul nostru drept credincios trăiește atmosfera celor mai nobile sentimente religioase manifestate și în datinile amintite acum.

O meditație românească de astăzi asupra vieții Mîntuitorului

A reapărut în acest an, într-o ediție completată, lucrarea **Iisus din Nazaret** a preotului ortodox Emanuel Copăcianu. Cum nu și-a propus să scrie o carte pentru bibliografia Academiei, ci una fidelă tradiției evanghelice din Biserică și apropiată de sufletele creștinilor, autorul întreprinde în prealabil curățirea terenului de lucru. Istoricul cercetărilor asupra vieții Mîntuitorului este împărțit astfel în mai multe perioade, care sînt tot atitea tipuri culturale-spirituale.

Asupra învățaților din cîmpul materialismului sau măcar al pozitivismului, prizonieri ai veacului trecut, a lucrat fascinația aceluia timp. Mitul iluminării prin evoluție științifică și progres făcea din omul religios al zilei un descendent din maimuță. Premisa filosofică de mai sus presupunea tăgăduirea divinității, a minunilor, ba chiar a întrupării lui Iisus. Ipoteza halucinației și a magiei nu a adus o reală cunoaștere a hristologiei. Barajul imposibilității îrumperii supranaturalului în viața pămîntenilor s-a arătat, în opinia amintită, de netrecut.

Nici negarea existenței Cuvîntului întrupat pe baza cercetării critice a izvoarelor istorice din Antichitate nu a sporit cunoașterea temei. Ea rămînea izolată și neputincioasă în căutările inimilor credincioase.

Aceleași concluzii pot fi afirmate astăzi și cu privire la întrebuintarea metodelor medicinale în discuția noastră. Asupra persoanei Mîntuitorului au fost proiectate astfel toate negațiile și turpitudinile pe care îndoiala primei jumătăți a veacului al XX-lea le-a născocit, de la psihanaliză la parapsihologie.

Dar răzvrătirile minții umane au mers în creștere și mai departe. Ele au fost mult încurajate de zguduitorile prefaceri istorice și morale pe care le trăim. Lumea în care ființăm nu a înălțurat sentimentul efemerității vieții și zbuicînd nostru nu s-a potolit, deși a fost călăuzit de elementele filosofiei și ale științei. Dimpotrivă Universul rece și abstract în care trăim a deve-

nit și mai străin. În acest caz, pe drept cuvînt tot mai multe spirite se îndreaptă către Biserică, de la care cer seninătatea, simplitatea și credința strămoșilor. Într-adevăr, idealul evanghelic al luminii celei neînserate le oferă valorile lui sfințe și veșnice. Revelația biblică și icoana Pruncului dumnezeiesc născut în Bethleem potolească prebiega siderală contemporană, călăuzind pe drumul Adevărului și al Vieții.

Cu excepția importantă a lui F. W. Ferrar, la ruși, și a lui Gr. Papamihail, la greci, ortodocșii români nu au scris nici ei o **Viață** notabilă a lui Hristos. După părerea noastră, imposibilitatea aplicării la teandria întrupată a categoriilor din sfera creatorului (deci nu numai specificul spiritual confesional) stă la baza acestei atitudini de reținere evlavioasă. Totuși autorul încearcă și în literatura religioasă română un astfel de gen. Poate că dezintegrarea morală de astăzi, devierile de la normal și haosul sufletelor o impun cu o necesitate unică.

În comunitatea spirituală neomogenă din zilele noastre, serviciile pe care o **Viață** a lui Iisus le poate aduce acelei categorii de catehumeni în care părinții stau alături de copii ni se par de neînlocuit.

Pentru a marca apartenența sa la peisajul apofatismului ortodox, scriitorul are înțelepciunea să-și intituleze primul capitol al cărții sale **Iisus, Fiul lui Dumnezeu**. Precauția este menită, mai întîi, să înlăture pericolul umanizării cu orice preț a Personalului divin. În al doilea rînd, ea oferă prilejul fixării în timp a evenimentului întrupării Domnului. Marii întemeietori de religii anterioare lui: Zaratustra, Buda, Confucius au avut reale căutări ale adevăratului Dumnezeu, propovăduind idei morale umane. Nici una însă nu s-a ridicat la sublimitatea întemeietorului creștinismului a Cărul naștere este pusă în general pe la finele anului 749 a.U.C. (5 a. Hr.).

În capitolul **Nașterea**, autorul are prilejul să ilustreze înțelegerea noțiunii biblice de „plinire a vremii”, după

Coperta revistei „Lucașarul”, anul VI, nr. 8, 15 aprilie 1907

cum acela dedicat venirii magilor precizează că steaua de atunci a fost un fenomen neobișnuit. Sînt descrise apoi alte evenimente și personaje de la începutul vieții Mîntuitorului.

Privitor la aflarea lui Iisus în templu, la vîrsta de 12 ani, autorul vorbește în continuare de opera Lui Istorice: Biserică. Chiar dacă scriitorul mărturisește că Ortodoxia corespunde și menține neștirbit mesajul Intemeietorului divin, asemănarea profilurilor confesionale cu chipul lăuntric al celor trei mari apostoli este nerecomandabil. În această direcție a excelat cîndva dogmatistul rus din emigrare, Prot. Serghie Bulgakov. Astăzi se poate vedea și mai clar că Biserică dreptmăritoare trebuie să fie contemplativă, dar și activă în eonul de aici.

Tot amintitul teolog a denunțat eroarea „iisusismului”, față de care scriitorul nostru nu ia atitudine.

De preț se dovedesc însă precizările cărții referitoare la raporturile dintre Stat și Biserică. În concordanță cu viziunea biblică, orice creștin trebuie să se supună autorității publice, chiar dacă aceasta s-ar putea deosebi din punct de vedere al concepțiilor sale.

După o serie de orașe cutureierate de Domnul: Bethleem, Nazaret, Ierusalim, Capernaum, sînt descrise mai multe minuni ale Sale. Din ele aflăm date care pot scîpa informației obișnuite. În

cazul iertării femeii prinse în adulter, „Iisus schifează un gest, pe care nu l-a făcut decît o singură dată în Viața Sa. Pentru cea dintîi și pentru cea din urmă oară, Iisus scrie. E singura măturie a Evangheliilor care ne spune că Iisus a scris: a scris cu însuși degetul Său pe nisip”. Se amintesc apoi cele șapte clase de farisei.

Dintre capitolele care portretizează personaje feminine se remarcă acelea privitoare la Fecioara Maria, la Maria Magdalena și la Mironosițe.

Apostolii priviți mai îndeaproape în carte sînt: Iuda, Toma, Ioan, Petru.

Lucrarea se încheie cu înălțarea Domnului la cer.

În lipsa opereii asemănătoare a lui Sterie Diamandi, care încă nu s-a retipărit pînă astăzi, această **Viață** a Mîntuitorului poate aspira la titlul de operă națională în materie, pentru calitățile ei evidente. În scopul arătat, ilustrația ei trebuie să fie predominant răsăriteană. De asemenea, istoricului, exegetului și literatului de astăzi trebuie să-i stea mai aproape și dogmatistul ortodox. Vom exemplifica afirmațiile noastre din urmă cu lipsa aspectului ontologic al răscumpărării pe care a adus-o Domnul, cu neadîncirea notei sobornicității Bisericii și cu însăși amintita comparare a ei cu profilul unui anumit apostol.

În treacăt mai însemnăm că ordinea unor anumite capitole trebuie să fie schimbată. Întîi a existat sărutul de trădare a lui Iuda și în urmă răstîgnirea Mîntuitorului. Tot așa, înțînirea de la fîntîna lui Iacob se cuvine să fie relatată înainte de acțiunea Mironosițelor. Pe de altă parte nu este adevărat că „Petru și Pavel sînt răstîgniiți pe cruce cu capul în jos” la anul 64, ci doar primul.

Cît privește stilul concis, elegant al autorului, el poate fi apreciat și din următorul fragment: „Lucrul acesta ne face să credem că dacă Iisus ar fi scos din cărți, El ar rămîne pe crucile troitelor de la marginea drumului. Dacă acestea ar fi arse, Iisus ar rămîne în biserică, iar dacă bisericile ar fi distruse, Iisus ar rămîne în sufletul creștinilor, căci destinul ontologic al omului în lume este să fie o necontenită aspirație către divinitate”.

Pagină realizată de
Pr. Dr. Gheorghe I. Drăgulin

Corneliu Barborică — 60

I-a fost dat unul oltean (profesorul Corneliu Barborică s-a născut la Turnu Severin acum șaiszeci de ani, a învățat într-un lăcaș faimos al Mehedinișului, al celui „Traian”) să ajungă unul dintre cei mai harnici propagatori ai literaturilor slave la noi și în același timp, mentorul ascultat și necontestat al unei micro-literaturi și chiar al unei micro-culturi, cea a minorității slovace din România. Un destin pe care probabil nu-l bănuia (sau, dacă îl bănuia, nu-l întrezărea viitoarele dimensiuni) în 1950, când după doi ani petrecuți la Filologia bucureșteană, devenea student al Facultății de litere a Universității din Bratislava. Au fost mulți studenții români care împinziseră în acel an universitățile de prin părțile centrale și de răsărit ale Europei. Unii dintre ei au transformat aleatorul evident al unei distribuiri în spații culturale diverse în factori de propulsie, așezând și modelând pregătirea filologică alogotă ce li se oferea în matca unei vocații existente și bine dirijate. Aceștia au fost însă prea numeroși, dar Corneliu Barborică s-a aflat printre ei. Vocația cărții, l-a făcut să aleagă, într-un moment al deciziilor, cariera universitară. Fericită opțiune. Probase, desigur, autenticitatea acestei chemări și până atunci intrucit colabora deja la jurnale literare iar prima traducere din literatura slovacă (František Hečko, *Satul de lemn*) îi apăruse în 1959, urmată după un scurt interval de o altă tălmăcire — Vladimir Minac, *Cu vântul în față* (1962) dar, Universitatea, lecțiilor cărora se dedică — și meditația neîntreruptă în programa cursului literar vor marca decisiv un drum ce va fi consacrat mai cu seamă, cărții de știință.

Nu va înceta să traducă (fișierul său înscrie chiar o perioadă remarcabil de densă prin anii '70 — când tipărește câteva volume: Milo Urban, *Biciul viu* — 1969; Bohumil Hrabal, *Toba spartă* — 1971; Ivan Krasko, *Nox et solitudo* — 1973; Vincent Šikula, *Acalmie* — 1977 — și o încununare a acestor strădanii — masiva antologie a liricii slovace „de la începuturi până azi”, publicată în colecția B.P.T. a Editurii Minerva în 1987). căci a arătat și arată o considerație constantă celor ce trudesco la zidirea punților între spiritualitate, dar face loc — din ce în ce mai mult — în seria preocupărilor sale subiectelor de examinare științifică a fenomenului literar. Și — între acestea — celor cu un pronunțat caracter teoretic.

Privită acum, munca de cărturar a profesorului Corneliu Barborică dezvăluie schemă și program, etape și țeluri, direcții și ierarhizări (constatare ce pune cumva sub semnul întrebării presupunerea mea de la începutul acestor

rinduri). A început cu începutul, cu achiziționarea temeinică a instrumentelor investigației științifice, scriind o teză de doctorat despre Karel Čapek (publicată de Editura Univers în 1971) și instituind un prim și important orizont din șirul celor ce-i vor defini, cred, personalitatea: depășirea spațiu-

lui îngust al strictei specialități și specializării. Năzuința circulației pe zone ample marchează cele mai multe dintre întreprinderile exegetice ale lui Corneliu Barborică, fie că este vorba de cercetarea relațiilor literare româno-slave, fie că avem de-a face cu studiile consacrate literaturii slave și raporturilor dintre ele. Sigur că aceste mișcări

haiku

Vint tăios —
in vitrina centrului de piine
două luminări.

GLOSSĂ

Zori. / Un crin pe masă. / În ce
mileniu sintem ? /

Presupunind că vrei să faci cu mine
conversație
și mergînd pînă acolo încît să
mi te-arăți într-o zi
n-ai avea ce să-ți spun decît hai
să ne urcăm iar în metrou
să stăm pe bănci față-n față și
să tăcem
abandonîndu-ne privirilor noastre
cu totul

și cu totul fiindcă
puritatea lor e ca glasul tatei
răzbătînd parcă de sub pămînt
vreau să spun
că ele — privirile — țin mai puțin
decît am bănuî

de-această viață
și mult mai mult de-o entitate
obscură

și difuză
care nu poartă nici un nume dar
al cărei model poate fi mai curînd
moartea
înțeleasă ca acel ceva ce nu mai e
la indemina noastră
și de aceea devine mult mai valoros
decît

tot ce ne inconjoară
PRIVIREA

MOARTEA
VOCEA TATEI

Nu mai vreau să știu de nimeni
vreau să văd focurile pe terase
arborii spârți
prieteniile boreale
și tot ceea ce intră prin cuvînte în
casă

a avea gînd
a avea tăcere
și tălpi pline de praf și oboseală
depărtare curată
să fii omul dintre războaie
cel ce își încovrigă spinarea în apă
și moare sculptînd lumina lunii

Cons.antin Abăluță

cu o mare deschidere nu s-ar fi putut concretiza, fără o informație minuțioasă, adunată sistematic, cu mari eforturi, din depozite literare foarte diverse. Lungi răgazuri de acumulare și meditație trebuie să se afle dedesubtul somptuoaselor plimbări prin tipologie pe care ni le procură studiile răspîndite prin publicații românești și străine ori discuțiile — foarte savante, dar aduse prin distilări către demersul accesibil — privind genurile literare în aria slavă ori în perimetrul european. Comparatistica pare a fi preocuparea predilectă a lui Corneliu Barborică. Aboardate în felurite unghiuri, trecute prin retortele experiențelor didactice din mai mulți ani (studenții de la slavistică au putut audia cursul său de „Literaturi slave comparate”) și supuse chiar dezbaterilor unor simpozioane cu participare internațională, șirul de teme aparținînd unei direcții ce părea căzută în desuetudine — mă gîndesc la comparația literară slavă — vor forma substanța *Studiilor de literatură comparată*, tipărite la Editura Univers, în 1987. Este, socot, o carte reprezentativă pentru Corneliu Barborică, un demers emblemă adînc informat și extrem de riguros plasat pe fundamente teoretice moderne (să nu uităm că autorul este un bun cunoscător al expresiilor contemporane de poetică și stilistică, traducător în românește al lui Jean Mukarovsky), incitant și adesea sculptor prin „excursurile europene” pe care le adăpostește.

Școala de slavistică de la Universitatea din București are în Corneliu Bar-

borică un profesor cu har. O generozitate intelectuală autentică preface întâlnirile sale cu studenții în clipe de comunicare neobturată, întreținută și de știința dascălului, dar și de subtilitățile unui spirit ce refuză rigiditatea și propune contemplarea celor din jur și sub unghiuri neprezumate (fără surprindere studenții au aflat în dascălul lor un scriitor de texte umoristice mai mult decît suportabil). Pentru folosul acestor studenți Corneliu Barborică a scris manuale, cursuri (*Manual de limba slovacă*, 1972; *Prednasky o slovenskej literature*, 1975; *Istoria literaturii slovace*, Editura Univers, 1976) și dicționare. În foștii lui studenți a găsit colaboratori pentru alcătuirea unor lucrări adresate marelui public (cum ar fi *Ghidul de conversație slovac-român*, alcătuit, în 1981, împreună cu Monica Breazu) și tot pe cei care l-au ascultat în amfiteatru a contat și atunci cînd a inițiat și a realizat (făcînd o migăloasă muncă de redactor) acele volume ce au strîns, sub titlul *Variacii*, producția literară a unor condeieri din rîndul cărora s-ar putea să apară scriitorii slovaci din România.

O soartă în ultima vreme încrunțată nu izbutește, oricît de nemilos s-ar strădui, să șteargă lumina de pe chipul profesorului Corneliu Barborică. Este o lumină care m-a impresionat dintotdeauna, lumina unei profunde bunătăți lăuntrice, lumina unei mari și nealterate omenii. La mulți ani cu sănătate, Corneliu Barborică.

Dan Horia Mazilu

pavel pereș

Pădurea de chihlimbar

Umbrele ard aplecate pe malul
albastru și ceața coboară,
dar pasul tău răscolește nisipul
și-n urmă-i o flacără doar
și te-ascunde.

Drumul îi umple lucefărul
cu numele tău, răsună absul
și-i totul o simplă bănuială
de care stau suspendați cărăbușii.

Te aflu tîrziu la intrarea în zodie
pe trepte de pulbere și umbrele
pline de podoabe s-au lăsat

pe trupul tău și cită ceață
era în jur, dar tu tăceai
lingă zeii care-și aprindeau pletele.

Corabia cu anotimpuri

Stăm singuri, amîndoi, și ni se pare
Că stelele pier iute rînd pe rînd
Că lingă noi e-o mare sărbătoare,
Dar că meserii se privesc plîngînd,
Stăm ca și cum am aștepta de-o viață
Miresmele de-un purpuriu mister
Truși ca-nișla lumii dimineață
Din care vin cu toți și-n care pier
Și cîștopii de moii prin veșminte
Ne îmbătăm de ani numai decît
Și-n vast entreier viscol ne cuprînde
Prin galerii săpate-n nevăzut,
Privighetori se-aud ca semn hieratic
Al spicului, ca de-un vinat complice

De s-ar lua

Mereu atîns de marginea duratei
Trăiesc un fel de goană-a cugetării,
Un suflu vast ce-n glorie se duce
Cu verbul fix în aria cătării.

Atunci se vede-abia, prin cumpătare
O dublă respirație-n zarea mută
Din ce s-a pus pe masă ca să-mpartă
Rămîne doar o stea necunoscută.

La orice oră sint în primu rînd
Imaginația-i tranșeu săpat în carne
Și mai nainte parcă-a fost un semn
Fosforescent să-nalțe să răsfoare.

De s-ar lua ori nu tot ar ajunge
Lumina înainte și-napoi
Și ca-ntr-un cerc de ierburi și orații
Ne vom petrece însonnia-n doi.
Căzut sub fumul șelilor, apatic
Ospățul vesel gata ca să-l strice.
Stăm după-același prag din lemn de tel
Ademeniți de dragoste și moarte
Bizarî stăpînituri ca niște zei
Care nu știu ce este mai departe.

În aprilie

Eu intram în această primăvară
ca într-o arenă albă
unde sunetul poveștilor
se auzea după eroarea ta făptuită
în ațiția ani de glorie.
Mergeam într-una parcă de-un an
un soldat al nimănui
care își caută tranșeul
ori poate umbra surisului tău,
va trebui să arunc grenadele muzicale
așteptînd ora crînilor cînd
voi adormi în lacrima ta
pînă la amarul orei de logică.

Pomul vieții

Unul dintre cei mai subtili și pasionați analiști ai artei populare a românilor, istoricul și esteticianul francez Henri Focillon, făcea remarca, cu totul pertinentă, că în foarte puține locuri din lume există o alita contopire între viață și frumos ca în creația vestimentară și în țesăturile acestui popor. Varietatea formelor și a combinațiilor — geometrice, florale, zoomorfe, abstracte chiar — la care se aliază o exuberanță cromatică elalată în armonii infinite, degajă a vitalitate extraordinară a trăirilor, o vioiciune puțin comună a spiritului și imaginației creatoare.

Nu arhaicitatea este dominantă acestui tip de creație, așa cum ea se manifestă la foarte multe dintre semințele bătrâne, obosite ale lumii, ci instinctul creator foarte viu, mereu în mișcare. Seditentă mult timp în creuzetele tănuite ale creației, înțeleasă și practică ca un refugiu din calea opresiunilor și amenințărilor de tot felul, ca ale oricărui popor aflat prea îndelung la răspîntie, în bătaia tuturor vînturilor, arta populară la români s-a dezvoltat în spațiile domestice ale vieții de familie sau de grup, condiționate de rudenie, în cuprinsul unor arii fatalmente restrinse geografic. În cadrul acestor „ateliere intime” se manifestau, de regulă, două tendințe: una, concurentă, ce supunea rîvna creatorilor la un examen continuu al performanței artistice. Modelele mai frumoase și mai bogate, la sărbătorile comunității, erau validate social, devenind prototipuri ale unui anumit standard calitativ, ce stimula creația celorlalți. A doua tendință este mimetică. Modelul adjucecat trebuia reprodus, dacă nu chiar depășit. Această tendință anunță seriile quasi-industriale, carteluri meșteșugărești ce au impus peste timp elementele de confort interior imaginate inițial de creatorul individual. Noi sintem astăzi în posesia mai mult a unor asemenea exemplare,

cele cu valoare de unicat, avînd o circulație fatalmente restrînsă, dacă nu chiar ieșite din sfera noastră de cunoaștere. Dar, atîtea cîte avem la dispoziție și urmărind în contemporaneitate mai cu atenție acest proces, care este încă viu și relativ prolific, putem să distingem cîteva linii de forță ale creației de țesături populare, așa numitele scoarțe, covoare și păretare țărănești.

Au, firește, ca peste tot în lume, o dublă funcție — una practică, utilitară și o alta decorativă. Niciodată asemenea obiecte nu au avut la noi o funcție cultică, rituală (cum se întîmplă, de exemplu, la musulmani sau la unele popoare din Extremul Orient). Deși, nu rareori, carpa sau covorul măiestru lucrat erau folosite pe nășălia înmormintărilor mai bogate, sau, în alte variante de model și culoare, în leagănele copiilor, ori în purtătoarea pruncului, din răchită sau lemn (coață) de mestecăn, aninată cu trainice șnururi de lînă colorată în spinarea mamelor tinere (în zonele de munte, indeosebi).

Partea utilitară este evidentă. Aco-perămînt de podea, de perete (spre Nord, întotdeauna, în casele mai friguroase), cu precădere în locul unde se dormea, acoperitură de pat și lăicer. Dimensiunile, grosimea țesăturii, cîmpurile decorative plantate în suprafața lucrată sint adecvate destinației obiectului în cauză.

Partea decorativă, adesea concepută ca atare, fiind un element de îmbogățire și înfrumusețare a interiorului casei țărănești. Zestrea fetelor de măritat cuprindea obligatoriu și un asemenea prețios accesoriu, care, după bogăția și înfrumusețea lui decorativă și coloristică oferea un indiciu sigur al bunăstării și al iscusinței gospodinei și a familiei ei. Covorul românesc, fără a avea somptuozitatea celui oriental, se situează printre cele mai inspirate în privința fanteziei modelelor. O varietate surprinzătoare animă cîmpurile țesăturilor noastre, în ciuda unui ba-

gaj relativ limitat de simboluri. În general, acestea reiau într-o factură sintetică, de mare expresivitate, reperele cele mai obișnuite ale realului: animale ale pădurii și ale ogrăzii (calul și cerbul, indeosebi), păsări, arbori, flori, siluete umane, repere cosmice (soarele, luna, fulgerul, stelele), în compoziții de un rafinament și o imprezibilitate a combinațiilor motivice cuceritoare. În zonele Țării de Sus, ale Gorjului și Vîlcei, ca și în unele așezări bistrițene, bihorene și bănățene, dominante sint motivele botanice, zoomorfe și chiar humaniforme, (aici fiind leagănul cunoscutului „pom al vieții”), desfășurate în desene cu o limpede și aerisită conturare a formelor în suprafețe compacte de culoare dominantă, în raporturi cromatice de contrast (ca în Nord și Sud-Vest) sau de complementaritate (ca în cele olteneste). În alte zone domină motivele geometrice, concepute în țesătură „de punct”, cu un carioaj riguros, în care abundă romburi, linia zigzagată, în melc sau punctată, dungile de toate felurile într-o dispoziție cromatică alertă și destul de bogată (ajungînd pînă la 10—12 tonuri de culoare).

În cotul Carpaților și spre șesurile Siretului, Buzăului, Ialomiței, ca și în unele zone din centrul și sud-estul Transilvaniei se întîlesc motivele florale foarte opulente, în culori contrastante, fondurile fiind, de regulă, închise, ceea ce conferă modelului un relief pronunțat. Cele mai frecvente scoarțe, lăicere și păretare sint țesute simplu, în succesiuni paralele, de-a latul, de culoare, repetate aleatoric în variante de a rafinată armonie cromatică în care ritmul joacă rolul precumpănitor. Din Dobrogea și pînă în Banat, din Maramureș (unde alternanțele bisau tricolore sint specifice și fermecătoare în simplitatea lor majestuoasă) pînă în Teleorman și Vlașca aceste riuri de culoare, în curgere paralelă, pe fluxuri variabile de culoare, invioarează ceasurile de odihnă și reculegere ale locuitorilor satelor noastre. Muzeul Covorului Românesc de la Ploiești este, în acest sens, unul dintre cele mai fascinante depozite de frumusețe și aleasă spiritualitate, pe care le păstrează ființa noastră visătoare.

Corneliu Antim

muzică

„Pianul, tînăra fată, salonul, nocturna”

Am avut mai întotdeauna rezerve față de texte despre muzică ale scriitorilor. Orgoliul domeniului meu. Poți deveni prozator sau poet doar citind în cea mai deplină singurătate. Nu ajungi însă muzician dintr-un bun sau chiar foarte bun ascultător. Formidabila „analiză” a unei opere muzicale fictive e realizată de Thomas Mann cu ajutorul unui cunoscut muzicolog. Nu pot să nu apreciez stilul, uneori strălucitor, al unor texte „din afară”. Prospețimea, chiar, a unei urechi ce n-a trecut prin clișeele (și cîte nu sint) ale criticii de specialitate. Cioran și Barthes, Dostoevski și Nietzsche sint doar citeva exemple. În micro-eseul *Muzica practica* Roland Barthes încearcă să facă analiza unui tip nou, revoluționar, de creator. Beethoven — cel prin care e posibil să presimțim un muzician al viitorului. Observația finală e corectă. Demonstrația, deși incitantă, mi se pare a fi discutabilă.

Există două muzici, spune Barthes. Acea pe care o cînti și aceea pe care o ascuți. Complet diferite, fiecare dintre ele posedînd istoria sa proprie, sociologia sa, estetica sa, erotica sa. O muzică activă, musculară, senzuală în care se transcrie ceea ce se citește. O primă contradicție, mi se pare, între senzualul „subiectiv” și scriptorul „obiectiv”. Muzica aceasta ar fi aparținut aristocrației, clasa socială lipsită de ocupație (!) Așadar *Pianul, tînăra fată, salonul, nocturna*. (Dar Liszt, Schumann?) A doua, cea de azi, ar fi muzica pasivă, cea „din afară” (concert, festival, disc). Amatorul s-a transformat în profesionist. A doua contradicție — de la interpret-ascultă-

tor se trece la interpret-amator — interpret-profesionist. Dacă nuanțele habituale sint corect descrise, mai mult, cu finețe și vervă scripturală, obiecția importantă ar fi că Barthes pune în timp ceea ce există în spațiu. Nu poți despărți pura senzualitate de ordinea inteligibilă. Chiar criticul vede sinteza inteligibil/sensibil implinită în Beethoven — „primul om liber al muzicii”. Dar marele compozitor i se pare a fi greu de atins. Cine cîntă bine Beethoven, se întrebă din nou, restrictiv criticul. A vrea să cînti Beethoven, înseamnă „a te proiecta în șef de orchestră”... Corpul vrea să fie total. Audiația pare a nu-i fi lăcașul exact. Și asta pentru că există (idee interesantă) în Beethoven ceva „inauzibil”. Panta finală a demonstrației sale merită a fi reținută. A ajunge, ca interpret al său, la un praxis nou, „fără rest” (R.B.), înseamnă a opera muzica sa, a te implica în „lectură”. Nu în sensul descifrării partiturii, ci a „structurării” ei. A compune înseamnă a da „să se facă”, nu „să se audă”, spune Barthes. Să contribuie (și aici prima contradicție dispore) la *Marele Text*, cel ce unește creatorul de „executant”. Frumoasă, deși nu tocmai nouă idee. O nedumerire mai persistă însă. Ascultătorul pare a fi dispărut din ecuația de început.

Valentin Petculescu

tele-imaginea

„Dallas” și de la capăt

Mari bătălii se poartă în jurul programului TVR. Și nu chiar atît, aria conflictului s-a extins și în domeniul atît de delicat al unicității glasului, mai bine spus, al imaginilor aruncate de-a valma în eter. Concurența își face apariția unde te aștepti mai puțin — între cele două canale, între un existent post și altul care încă nu există, dar cu siguranță va fi, între un sindicat și altul, între un studio și alte etc., etc. Din tot acest „spirit nou de emulație și efervescență” pe care „economia de piață îl implementează” unde te aștepti și mai ales unde nu se așteaptă unii și alții s-a născut o reacție retrăgătoare a conducerii a T.V.R. care, desigur, de capul ei a hotărît unele modificări.

A hotărît reparația pe micul ecran a mult gustatorilor de către ex... a emisiunilor cu danțuri populare stilizate în care balerini și balerine în costume de în și borangic, înconjurați de lumini și filiiile pale imită delicat jocuri din Teleorman ori din Argeș ori din Gorj, ori de oriunde că și așa nu mai au nici o legătură cu ceea ce vedem.

A hotărît schimbarea denumirii unei emisiuni care ar trebui să cuprindă tezaurul folcloric al poporului român și a virit în față aceeași imagine idilică, scilicet, paiete, mironoseală, înțepnire și lipsă de profesionalitate în tratarea autenticului avînd-o drept moț și autoritate pe Marioara Murărescu.

A hotărît reparația „melodiilor îndrăgite” altfel spus a unor emisiuni de un kitsch desăvîrșit, împănate cu romanțe ori arii de cafe-concert, suprema cotă a sensibilității artistice de la or-

ganele județene în sus. Vă mai aduceți aminte de cărțuile cu texte de romanță care apăruseră brusc în librării acum vreo șapte-opt ani? Nu erau altceva decît reflexul la aprecierea făcută de știți Dvs. cine că „romanțele exprimă sufletul poporului” ș.a.m.d.

A hotărît reorganizarea unor „spectacole de varietăți” cu soliști, bancuri, figuri dansante, mai răsuflăte chiar decît ideea în sine, oricum premergătoare Festivalului Național „Cîntarea României”.

Să ne așteptăm deci că toate aceste măsuri înțelepte vor produce exact ce trebuie produs — ediția „post-revoluționară” a știutului Festival.

Că va fi așa, ne-o dovedește amatorismul cronicarilor, care se încrunță, suferă, sint mulțumiți în funcție de conținutul știrilor pe care le citesc. Ce poate fi mai minunat, mai popular, mai convingător decît un speaker care se poticnește în fața camerei de luat vederi, urmărind textul de sub ochi? Ne-o dovedește lipsa de profesionalitate a traducerilor de care au parte filmele selectate pentru liniștea noastră dintre cele mai vechi ori cele mai proaste, ori cele mai „așa și pe dincolo”.

Ne-o dovedește, în sfîrșit, reprogramarea serialului *Dallas* care prin stupizenie și-a cîștigat dreptul de a ne prevesti la vremea sa intrarea în negura aculturală a Festivalului „Cîntarea României”. Ce altceva poate fi o replică la suferințele de carton ale familiei Ewing decît bucuriile de mucava de pe scenele „Cîntării României”? Să ne așteptăm deci ca serialul să se încheie cu bine, cu rău, pentru a ne năpusti „de pe marea scenă a țării pe micul ecran”. Probabil acum se fac programările județelor, ordine alfabetică sau tragere la sorți? Presupun că tragere la sorți, pentru a fi în armonie cu liberalizarea prețurilor.

Eugen Uricaru

A. Zinoviev Katastroika, mon amour... et mon W.C.

"Pe vremuri, Partgrad nu era accesibil străinilor..." Și asta, din două motive: pe de o parte, pitorescul folcloric dispăruse de mult (tradiționala *matroska* din magazinele de artizanat se importa din Finlanda), pe de alta, puterea sovietică ridicase în zonă fabrici militare, centre de cercetări ultrasecrete, un spital psihiatric destinat dizidenților și lagăre de muncă, ai căror "pensionari" construiseră un obiectiv atomic, sursă de contaminare radioactivă pentru întreaga regiune.

Era glasnostul și a perestroikăi a împus, însă, deschiderea spre Occident. Într-o bună zi, Mihail Sergheevici Gorbaciov l-a convocat la o reuniune intimă pe Piotr Stepanovici Suslikov, unul din secretarii C.C. ai P.C.U.S. Împreună au convenit, la un pahar de apă minerală, să facă din Partgrad o vitrină "transparentă" a perestroikăi pentru uz extern (deh, propagandă!). Povestea ne este relatată de Zinoviev (autor al faimosului op *Homo sovieticus*), care ține, totuși, să precizeze că ficțiunea este, la rindu-l, extrem de transparentă: cum ne-am putea imagina că această conversație a avut loc cu adevărat, cel puțin în termenii din carte, când Suslikov n-a rostit niciodată o frază corectă din punct de vedere gramatical??

Suslikov a fost cuprins de o emulație atât de puternică, încât, chiar în aceeași noapte, a visat un Suslik-York în locul Partgradului supraîncărcat de istorie rusă și sovietică. Inițial, orașul s-a numit Kniazev, de la prințul Oleg de Kiev, care, se zice, ar fi fost mușcat aici de un șarpe, găsindu-și curînd obștescul sfârșit. (Cum localizarea nu

era sigură, în anii lui Brejnev, mai multe orașe vecine și-au disputat această onoare istorică în cadrul unei avintate întreceri socialiste.) Istoria toponimică a orașului a fost una extrem de dinamică: Țarev (sub Ivan cel Groaznic), Trojki, Tukacevski, Iejov, Djugașviligrad ș.a.m.d., pînă cînd Iuri Andropov l-a numit Partgrad, în onoarea Partidului Comunist, eliminînd, pentru o vreme, pericolul culturii personalității. E drept, adeptii lui Gorbaciov l-ar fi vrut... Gorbaciovsk, însă acest privilegiu aparținea de drept Saratovului. *Homo Partgradensis* a existat încă din preistorie. Aici a fost descoperit faimosul parthopitec, cu craniul teșit, plombe din metal ieftin și insignă de „Tiralior Vorosilov”. (Zvonurile cum că scheletul ar fi aparținut unui bețiv oarecare din era socialistă sînt totuși neîntemeiate). Partgrad este menționat în cele mai vechi cronică rusești. Hoardele tătaro-mongole l-au evitat sistematic, ca și invazia napoleoniană din 1812. Cel mai important eveniment rămîne introducerea chiloților în vestimentația băștinașilor, performanță realizată sub reformatorul Petru cel Mare. La Partgrad, revoluția bolșevică, NEP-ul ș.a. s-au desfășurat în contratimp față de Moscova. Cînd, în timp, indigenii au sesizat defazajul, mimetismul cosmopolit a pus stăpînire pe oraș ca o molimă. De aceea, următorul mare eveniment istoric poate fi considerat introducerea blugilor americani, denumiți aici „pantaloni tinerilor și ai sportivilor”. În epoca postbelică, de asemenea, talia locuitorilor a crescut, în medie, cu doi centimetri, iar înălțimea caselor cu două caturi. Legumele și mai și, gra-

ție emanațiilor radioactive. Din păcate, prima deschidere către capitalism a fost ratată din considerente antropometrice: s-a considerat că tovarășa cercetătoare care fusese recompensată cu o călătorie în arhipelagul nipon nu s-ar putea acomoda cu veceurile de acolo, intrucît miniaturizarea japoneză n-ar fi prevăzută posibilitatea existenței unui fund atît de mare.

Tot un closet a fost la originea primei dizidențe partgradene. Aflind că, în Capitală, o femeie, disperată că nu primea viză pentru S.U.A., s-a agățat de grilajul ambasadei americane, un cetățean din Partgrad, iritat de proasta funcționare a instalației sanitare din propriul apartament, s-a agățat și el de țeava closetului în semn de protest față de nerespectarea drepturilor fiziologice ale omului. Trilogia privatei a fost incununată, în cele din urmă, de instalatorul care a avut ideea de a înregistra pe bandă discursurile anale ale demnitarilor comuniști din oraș. Scopul său mărturisit era de a difuza înregistrările sale în Occident, pentru a cîștiga un titlu de dizident și nu puține milioane din concesionarea copy-right-ului. Pe lângă acești dizidenți (suspecți, totuși, de mediile occidentale de a fi provocatori K.G.B.), Partgradul a produs un număr considerabil de activiști P.C.U.S., la nivel regional, republican și unional. Între ei, și doi membri ai biroului politic: Suslikov (cel însărcinat cu implementarea glasnostului în orașul etalon) și Portiomkin (care s-a distins, în timpul războiului, prin organizarea de orgii pentru funcționarii superiori de partid, între care Brejnev). În plus, de aici au plecat pe drumul afirmării mondiale, numeroși artiști care: a) în timpul lui Stalin l-au glorificat pe Stalin și au primit premiul Stalin; b) în timpul lui Brejnev l-au glorificat pe Brejnev și au fost distinși cu premiul Lenin; c) în timpul lui Gorbaciov l-au glorificat pe Gorbaciov și-au fost declarați victime ale terorii staliniste și brejnevien.

Acesta era, deci, locul hărăzit de Istorie demonstrării infailibilității Perestroikăi. Ea a început la Partgrad odată cu denunțarea în *Pravda* a secretarului de partid, Jivkov, ca element conservator și dușman al reformelor. Imediat, prețul băuturilor alcoolice a fost mărit, iar vînzarea limitată. Ecuația noii „revoluții de vîrf” se configurase deja: reformă + abstinență. „Norma vieții noastre este sobrietatea!” au început să glăsuiească lozincile pictate pe acoperișul clădirilor, iar miliția a confiscat, într-un termen record, nu mai puțin de 20 000 de alambicuri. Pentru a-și achiziționa sticla

de votcă zilnică, cetățenii au început să aplice sistemul „trei la sticlă”, bazat pe cotizații benevole și spontane efectuate în fața alimentarelor. Campaniei anticoolice i-a succedat lupta împotriva birocrației. Au fost denunțate apoi drogurile (aduse special pentru această ocazie din Asia Centrală), prostituția și homosexualitatea (ne-cunoscute încă în oraș, dar prinziind un uluitor avînt în urma publicării reportajelor dedicate lor în publicațiile centrale). În economie, reforma a început să fie aplicată la fabrica de automobile, beneficiară a unui credit occidental gratuit, oferit în vederea livrării ulterioare nelimitate către partenerul din Vest. Dezvoltarea accelerată se deosebește de cea obișnuită la fel de mult ca diareea față de defecția comună, afirmă partgradeanul dintr-un banc ce va face imediat in-conjurul Uniunii.

Vorba de duh-și-cîh citată nu e lipsită de miez, căci una dintre primile întreprinderi privatizate la Partgrad transferată unui consorțiu sovieto-german, a fost cea de exploatare a W.C.-urilor locale. În paralel, piața de devize a cunoscut afluența unei valute străine: suta de milioane de prezervative nemțești, achiziționată de firma cu capital mixt menționată, în vederea combaterii flagelului SIDA. Miracolul economic rusesc ajunsese la apogeul său.

Renașterea economică a fost dublată de una culturală și una religioasă. Aceasta din urmă a culminat cu impunerea cu strictețe a postului șase luni pe an, dificultățile regionale de aprovizionare cu produse agroalimentare reducîndu-se astfel la jumătate.

În mijlocul acestei efervescente creație pe multiple planuri, sosește comisia superioară de partid destinată să asaneze atmosfera viciată a orașului, în vederea transformării sale într-un adevărat „far luminos al perestroikăi. Comisia stabilește, totodată, cele opt itinerarii turistice ce vor fi oferite vizitatorilor occidentali, ale căror călătorii în țara reformei se vor încheia, de acum înainte, cu vizitarea și utilizarea gratuită a W.C.-ului sovieto-german, cea mai prosperă întreprindere privatizată din Partgrad.

„Cine a spus că filosofia trece prin burtă a uitat, de bună seamă să precizeze unde sfîrșește ea. *Katastroika* repară această regretabilă omisiune, oferind un model universal valabil al viitorului imediat al Europei de Est. A bon entendeur, salut!

Dan-Silviu Boerescu

film

Madridul, cinematograful, fervoarea lui și ritualul ei (I)

„Dime ingrato, porque me abandonaste,
y sola me dejaste...”

La Madrid, filmele cele mai interesante pot fi văzute în citeva cinematografe, mai mult sau mai puțin centrale, care le prezintă în versiunea lor originală, subtitrată; cum cele mai multe dintre acestea rulează simultan numai vinerea și simbăta noaptea (ceea ce ei numesc *sesion de madrugada*, adică începînd după miezul nopții), și cum nu intenționezi să rămii în Spania mai mult de o lună (formalitățile de prelungire a vizei sînt descurajatoare) nu poți face altceva decît să decimezi lista de filme, fără milă dar eficient — nu vei alege, așadar, filmele de acum doi ani sau mai mult decît dacă sînt capodopere (vezi *Bucătarul, hoful, soția lui și amantul ei*), vei renunța la acele pelicule care de-a cir-cula pe video (*Sex, lies and videotape*, de o pildă) —, toată această dietă cinematografică urmind cuminte străvechiul principiu: non multa, sed multum. Pe care, dacă nu îl aplici cu religiozitate, ești pierdut: vei constata la fața locului ceea ce n-ai fi crezut, a-nume faptul că, în Spania, nu există spectacole în cursul zilei, toate încep cel mai devreme la șase după-amiază! Ideea de a vedea două filme în aceeași zi (unul dimineața, unul seara) cade de la bun început; cad, de asemenea, iluziile că ai putea vedea cite un film în

fiecare zi: ritmul vieții de noapte madrilenă este mult prea copleșitor, ai nevoie de o zi de relaș între filme... Asta ne aduce la cifra, cam dezumflătoare, de 13 filme într-o lună. Fie!

Există în Madrid două lanțuri de cinematografe elegante, profilate pe filmele de artă: *Alphaville* și *Renoir*. Celelalte (*Lumière*, *Bogart* sau *Ideal multicines*) sînt fie ceva mai modeste, fie aglomerate și ușor „turistice”. Nu că prețul biletului de intrare ar fi diferit: 500 pesetas (aproximativ 6 dolari) cam peste tot. Există, evident, cite o „zi a spectatorului”, diferită de la un cinematograful la altul, cînd costul unui bilet scade la vreo 300 pesetas... dar efortul de a ține minte, în fiecare zi, care este cinematograful unde poți intra mai ieftin este mult prea mare iar reducerea mult prea derizorie.

Filmul la care am alergat încă din primele zile („filind” puțin vizitarea copioasei colecții Guggenheim, în trecere prin Madrid) a fost ecranizarea „*Cerului ocrotitor*” („Ceai în Sahara”) în regia lui Bertolucci. Războiul din zona Golfului (și nu numai) făcuse imposibilă călătoria mea la Tanger, unde eram așteptat, încă de la sfîrșitul anului trecut, la aniversarea lui Paul Bowles: aș fi putut să-l mai „întîlnesc” doar prin intermediul filmului lui Bertolucci, unde Bowles apare, în chip de „raisonneur”, la început și la sfîrșit. Alături de el, ca niște umbre vii ale unor personaje imaginare (căci pretenția de „autobiografie”, pe care unii comentatori au avansat-o în legătură cu romanul, este valabilă exact în aceeași măsură în care acceptăm ideea exagerată că *Madame Bovary* este o autobiografie a lui Gustave Flaubert!),

John Malkovich, Debra Winger și Campbell Scott reconstituie, destul de stingaci, triumhiul din roman: Winger se consumă frumos în rolul ei, cu sau fără Malkovich, Scott sau Eric Vu An (interpretul tuaregului care o „recupe-rează” erotic), în schimb Malkovich, un actor atestat ca inteligent, iese, în mod surprinzător, cel mai prost din această combinație (căci cu greu putem lua drept perplexitate metafizică acea confuzie năvingă de pe fața sa...; în plus, Bertolucci îl pune să suferă asalturile tifoidei, iar rezultatul seamănă sfișietor cu o variantă naturalistă a „Cabinetului doctorului Caligari”!) Performanțele actricești ale acestui film sînt de căutat mai degrabă în zona rolurilor secundare și, în exclusivitate, în registrul compoziției: Jill Bennett și Timothy Spall creează doi monștri *camp*, fără să se ia nici o clipă în serios, inconsistenți și absolut adorabili — mai mult niște citate din marile filme *camp* ale anilor '40... Singurul lucru fascinant este că toate aceste personaje se ciocnesc, mai devreme sau mai tîrziu, de creatorul lor — de însuși Bowles. Prezența sa în reconstituita cafenea d'Eckmühl-Noiseux reprezintă unicul fior metafizic pe care-l transmite filmul: punere în abis nostalgică a două timpuri paralele care, astfel, devin coincidente... În rest, „Cerul ocrotitor” este o lungă, elegantă ratură. Explicația acestui eșec trebuie căutată în opțiunea lui Bertolucci pentru registrul realist (aș zice chiar naturalist), în contradicție flagrantă cu sensul romanului; este aproape comic să constată cum, evitînd cu obstinație clișeele, filmul (de)cade într-o panoramare lentoidă a locurilor comune din cinematograful „poetic”. (Imaginile lui Vittorio Storaro, pe care mulți le-au găsit „epustufiante”, mie mi s-au părut „ilustrate panoramice” în care misterul Saharei dispăre de-a pururi în misterul celoidului!) Refuzul de a face un film „literar” de tip „Cerul deasupra Berlinului” nu l-a dus pe Bertolucci înspre „drama psihologică” pe care o avea, pe semne, în vedere (motivul interpretării romanului în acest fel îmi scapă, ci înspre un hibrid pe care, la rigoare, l-am putea salva de la o sigură sufocare numindu-l „postmo-

dern” (citele abundă în film), dar, care, la o ultimă analiză, se dovedește mult prea apăsător, „problematic” pentru a rezista unei asemenea grile. Cred că nu greșesc afirmînd că „Cerul ocrotitor”, ultimul Bertolucci, este și cel mai slab film al său: dorința de banalitate afișată mi se pare mai pretențioasă decît sofisticăria cea mai pedantă...

Dezamăgirea pricinuită de contemplarea acestui efort, din păcate futit, mi-a fost risipită de celălalt film italian văzut, „O poveste cu băleți și fete” de Pupi Avati; frumusețea și simplitatea acestuia mi-au adus aminte de o anumită ingenuitate de la începuturile neo-realismului. Poetic fără a fi „poetic”, realist fără a cădea în naturalism, filmul lui Avati este o minune de prospețime ce te face să uiți de pretențiile prefabricate ale unor Taviani sau Cavani.

În schimb, tot dezamăgitor mi s-a părut, pînă la urmă, „Ay, Carmela!”, ultimul film al lui Carlos Saura, deși, în patria sa, cumulate casivotalitatea premiilor Goya (César-urile iberice) și fusese propus pentru o nominalizare Oscar: o poveste nici prea-prea, nici foarte-fortă, despre (a cita oară?) războiul civil din Spania, cu o trupă de actori ambulanți care, surprinși de franchiști, sînt obligați să treacă „de partea cealaltă” a bariadei, încropind un spectacol la fel de inept-propagandistic pe cît făcuseră anterior (filmul se deschide cu cei trei aducînd ode Republicii spaniole în fața unui public simpatizant)... Filmul curge cuminte în prima parte (cea mai consistentă, narativ, vorbind), în registrul comediei amare, actorii sînt excelenți (Carmen Maura, Andres Pajares și Gabino Diego, în rolul „actorului mut”), lașitatea și oportunistismul „micilor oameni” bine dezvoltate — dar sîntem la mile distanță de autorul lui „Cria cuervos”, Saura a îmbătrînit, suferă de o formă de cataractă vizionară... Și intervine finalul, brutal și neașteptat, tonul se permută în coșmar dramatic, există citeva planuri antologice — apoi, din nou alunecă, în ultimele minute ale filmului, în clasică banalitate.

Alex. Leo Șerban

Poeme de ANNA KAMIENSKA

S-a născut în ziua de 12 aprilie 1920 în localitatea Krasnymstaw, voievodatul Lublin. A absolvit facultatea de filologie clasică la Universitatea din Lodz. Debutază, ca poetă, în anul 1944, în paginile revistei Odrodzenie. În anii 1946—1952 este membră în colectivul de redacție al săptăminalului Wieś, iar în perioada 1952—1957 al revistei Nowa kultura. Din 1968 a fost membru al colectivului de redacție al revistei lunare a Uniunii Literaților Polonezi, Tworczosć pînă la sfîrșitul vieții în 1985.

Trece poetul

În lumea de basme clădită cu mina
cu scule gîngăse ca vere de zemoase,
ca instrumentele muzicale,
în fagurele de miere al orașelor harnice
poezia se invită aruncată din
centrifuge,
în praful atelierelor,
poezia se cîștără ca un grifon pe burlane,
și acoperșurile le sculptează cu dalta
ascuțită a luminii.

Prin termocentrale, prin laboratoare,
prin halele inghesuite cu mașini,
prin navele ce zboară în cosmos,
trece azi poetul —
ultimul dulgher primitiv,
cu toporul în mină,
în bocanci plini de pămînt.

Încotro orbul orbului

Încotro orbul orbului
de ce cu limba durerii

În anul 1955 primește premiul de staț (mențione) pentru volumul de poezie Bătaia inimii; în anul 1959, împreună cu Jan Spiewak, obține premiul PEN-Clubului bulgar; în anul 1971 l se înmînează premiul Ministerului culturii și artei, clasa a III-a, pentru volumul Manuscris alb.

Dintre volumele de poezie publicate, remarcăm: Educație (1949), Despre fericire (1952), Bătaia inimii (1954), Sub nori (1957) Poezii alese (1959), În ochiul păsării (1960), Izvoare (1962), Lucruri netrainice (1963), Rechemarea mitului (1967), Alungare (1970), Manuscris

alb (1970), Poezii alese (1971), Irozii (1972), Versuri alese (1973), A doua fericire a lui Hiob (1974).

Anna Kamienska s-a remarcat în literatura polonă postbelică și în domeniul prozei, al esecștilor, al literaturii pentru copii. Traduce din limbile rusă, română, bulgară, sîrbă și croată. Dintre autorii români a tradus versuri de Mihai Eminescu și Tudor Arghezi. A asigurat, de asemenea, traducerea versurilor din monografia „Mihai Eminescu” de George Călinescu, apărută în 1977 la Editura „Czytelnik”.

asteptî piinea noastră a disperării
cu-atîta înverșunare
unde îți sint vizuinele
mai violente ca ale fiarelor
de ce pleci înainte de-a veni
de ce dai și lei
de ce taci prin tufșuri
de ce lumina o prefaci în noapte
și de ce
de ce pretutindeni numai pustiu
și de ce întrebăm mereu
ca niște copilași

Tăcere

Am atîtea lucruri să-ți ascund
că nu găsesc nici un cuvînt
ar trebui să-ți povestesc despre căl
înnoarse
strigătului și înfricoșării să dau glas
să vorbească mîni și rîci pe vecie
pentru așa ceva cuvinte nu sint
alfabetul vieții e singura speranță
și-această epistolă mare
scrisă de noi în persoană
ajunsă în miinile tale instelate

pecețuiește ca pe o mărturie
a chinurilor
și-i o speranță cu toate că speranța nu-i
e o scrisoare e un cîntec scris
din fiecare respirație, din vis și durere,
pînă ce Degetul Tămăduitorul
dezleagă limba ferecată
și obosiți fuim pînă la u mă
să spunem tot
tot
strîmb
tăcînd

Viînius 1965

Marlei Janion

Cînd cei mari se duc de pe această lume
cînd mor poezii
rămîn femeile bătrîne.
Ele urmează după Lelewel și
Śniadecki
după Mickiewicz, după Norwid.
De parcă ar putea trăi doar în ruine.
Ele fac de strajă
în locurile pe care națiunea le cinstește

îmbrăcate în stralele istoriei
Păstrează fotografiile răsculaților din
1863.

Plîng pe ruinele Ierusalimului lor.
Ele se jelesc prin amvoane și altare
și cos broderii ca de pălăjen
Se minie pe vremea însoțită
că oamenii noi n-o merită
Grăiesc:
Azi nimic nu-l adevărat.
De-aceea stau prin curțile
pline de arbori prăvăliți
și de mirosul rufelor spălate.
Sînt cele care schioapătă,
țîrindu-se prin oiașele însoțite,
odihniți în se în baston.
Iar apele domoale
nu sînt apele lor.
Cînd pleacă cei mari de pe această lume
rămîn femeile bătrîne.
Și ele vor fi izbăvite
pentru credința lor neșarmurită.

Prezentare și traducere de
Nicolae Mares

Urmare din pag. 16-a

PENDULUL LUI FOUCAULT

sau cenușiu, cum se spune în romanele de aventuri că îngâlbenesc oamenii cu pielea neagră. Destul, mi-e greață, am mâncat ceva care mi-a făcut rău... Vă rog, lăsați-mă aici să iau o gură de aer, întoarceți-vă. Prefer să stau singură, nu sînt o invalidă...

I-am făcut pe plac, dar de cum am reintrat, după intrerupere și ieșirea aer, parfumurile, tobele și sudoarea invadante acum care impregnau orice trup și însăși aerul viciat au acționat ca o înghițtură de alcool după o lungă abstenență. Mi-am trecut o mînă pe frunte și un bătrîn mi-a oferit un agogō, un mic instrument aurit, un soi de triunghi cu clopoței, în care se lovea cu o vergele.

— Urcați-vă pe podea, mi-a spus, cîntați, o să vă facă bine.
Era o înțelepciune homeopatică în sfatul acela. Băteam în agogō încercînd să mă adaptez la ritmul tobelor și treptat, treptat izbuteam să intru și să fac parte din joc; participînd la el îl dominam și-mi descărcam tensiunea cu mișcările gambelor și picioarelor, mă eliberam de ceea ce mă înconjură, provocator și incurajator. Mai tîrziu Agliè avea să-mi vorbească despre diferența dintre cine cunoaște și cine trăiește.

Pe măsură ce mediumurile ajungeau la starea de transă cambonos îi conduceau la marginea sălii, îi așezau pe scaun, le ofereau țigări și pipe. Credințioșii excluși de la posesiune dădeau fuga să îngenuncheze la picioarele lor, le vorbeau la ureche, le ascultau

sfaturile, le primeau influxul benefic, se cufundau în mărturisiri, găsînd o mare ușurare în asta. Unii dădeau semnele cîte unui început de transă pe care cambonos, le incurajau cu moderație, reconducîndu-i apoi în mulțime, mult mai destînși acum.

În rîndul dansatorilor încă se mai perindau mulți candidați la extaz. Nemțoaica se agita în mod nefiresc, așteptînd să fie agitată, dar era în zădărnici. Unii fuseseră s'apiniți de Exu și căpătau expresii crude, violente, prefăcute, dedîndu-se la mișcări bruște, dezarticulate.

În momentul acela am văzut-o pe Amparo.

Eu, bătînd în agogō nu mai urmăream cele ce se desfășurau în sală, preocupat doar să-mi articulez controlul și să mă las condus de muzică. Amparo trebuie să se fi întors de vreo zece minute, și desigur simțise același efect pe care-l simțisem și eu mai înainte. Dar nu-i dăduse nimeni un agogō și poate că nici nu l-ar mai fi dorit. Chemată de voci profunde se eliberase de orice dorință de apărare.

Am văzut-o sărînd deodată în mijlocul dansului, cprîndu-se cu fața a-normal întoarsă în sus, cu gîtul aproape rigid, apoi abandonîndu-se fără control unei sarabande lascive cu miinile care sugerau o ofertă a propriului trup.

— Pomba Gira, Pomba Gira, au strî-

gat unii bucuroși că în seara aceea diavolița nu se manifestase încă: O scu manto é de veludo, rebordando todo em ouro, o scu garfo é de prata, muito grande é seu tesouro... Pomba Gira das Almas, vem toma cho cho...

Nu am îndrăznit să intervin. Poate că am accelerat bătăile vergii mele de metal ca să mă unesc carnal cu femeia mea, cu spiritul ctonic pe care ea îl încarna.

Cambonos se îngrijiră de ea, o îmbrăcară cu vesta rituală, o susținură pînă cînd își ieși din starea de transă, scurtă dar intensă. O întovărășiră cînd vru să se așeze, scăldată de sudoare cum era și respirînd cu greutate. A refuzat să primească pe cine venea să-i ceară prezierei și a început să plîngă.

Dansul era pe sfîrșite, am părăsit scena și am alergat la ea, lîngă care venise deja Agliè, care-i masa ușor timplice.

— Ce rușine, spunea Amparo, eu nu cred în asta, nu voiam așa ceva, și cum am putut?

— Se-ntîmplă, se-ntîmplă, spunea Agliè cu dulceață.

— Dar atunci înseamnă că nu există eliberare, plîngea Amparo, încă mai sînt o sclavă. Tu să pleci! mi-a spus mie cu minie, sînt o biată negresă murdară, dați-mi un patron, asta merit

— Se întîmplă chiar cu blonzii ahei, încerca Agliè s-o împace. Așa e natura umană...

Amparo a cerut să fie dusă la toaletă. Ritualul era sfîrșit Singură, în mijlocul sălii, nemțoaica încă mai dansa după ce urmărise cu privire invidioasă tot ce pășise Amparo. Dar se mișca acum cu o ostentație secătuită de voință.

Amparo s-a întors după vreo zece minute, în timp ce noi ne despărțeam de pai-de-santo care se bucura pentru splendida reușită a primului nostru contact cu lumea morților.

Agliè a condus în tăcere mașina prin noaptea înaintată, și a făcut un semn ușor de salut cînd s-a oprit în fața casei noastre. Amparo a spus că vrea să coboare singură.

— De ce nu faci cîtiva pași? m-a întrebat ea întoarce-te cînd am adormit deja. Am să iau o pastilă. Vă rog pe amîndoi să mă iertați. Am mai spus, trebi esi fșos!tțioaut trebuie să fi mâncat ceva care mi-a căzut rău. Urăsc țara asta a mea, noapte bun

Agliè a înțeles încurcătura mea și mi-a propus să ne ducem la un bar din Copacabana, deschis toată noaptea.

Era foarte tîrziu. Agliè mi-a spus că se prețea să să părăsească Brazilia. Mi-a lăsat adresa lui de la Milano.

M-am întors acasă și am găsit-o pe Amparo dormind. M-am lungit pe tăcute lîngă ea, pe întuneric, și mi-am petrecut noaptea fără somn. Mi se părea că lîngă mine stă o făptură necunoscută.

În dimineața următoare Amparo mi-a spus sec că se duce la Petropolis ca să-și viziteze o prietenă. Ne-am salutat cu s'înjenală.

A plecat cu o geantă de pînză și un volum de economie politică sub braț.

Două luni de zile n-a dat nici un semn de viață. Și eu n-am căutat-o. Apoi mi-a scris o scurtă scrisoare, foarte evazivă. Mi-a spus că avea nevoie de o perioadă de timp ca să reflecteze. Nu i-am răspuns.

N-am simțit dragoste, gelozie, nostalgie. Mă simțeam gol, lucid, curat și stălucitor ca o tigare de aluminiu.

Am mai stat un an în Brazilia, dar mă simțeam acum pe picior de plecare. Nu l-am mai văzut pe Agliè, nu i-am mai văzut pe prietenii lui Amparo, îmi pe'receam ore nesfîrșite pe plajă, la soare.

Înălțam zmeie, care în locurile acelea sînt foarte frumoase.

moda, altfel

Camerele împăratului

După o ceașcă de ceai, matinală, Napoleon al III-lea, îmbrăcat cu pantalonii fantezi, haină și vestă albastră, își începea ziua de lucru.

Camera Consiliului, luminată de o ferăstră largă și o ușă de sticlă ce dădea spre o grădina „rezervată”, poseda două portrete de Winterhalter, portretul oficial al împărătesei Eugenia, în rochia ei „de Stat”, cu coroană și pe cel al fratelui mai mare al împăratului, ca tânăr. Pereții camerei erau tapetați cu mătase roșie iar mobilierul includea o pereche de dulapuri mari, cu opere de jurisprudență și, bineînțeles, o masă imensă, la care să stea miniștri, sub impunătoarea preșidență a lui N III.

Alături, urma Camera Ziarelor, tapetată tot în mătase roșie, cu portretul împărătesei îmbrăcată în catifea roșie, cu Micul Prinț pe genunchi (Atîta roșu?!). Aici se aiau ziare ranjuzesti, străine și copii ale celor confiscate de poliție, ca nu cumva publicul „de rînd” să le citească; erau stivuite pe console sau lîngă teancuri de rapoarte și documente ce zăceau pe masa centrală. Și o curiozitate: o colecție de poezie și proză latină.

Sanctuarul imperial, cu două ferestre generoase adăpostea masa de scris a împăratului, pe care atrăgea atenția o curioasă tabatieră de prizat tutun, din aur, rămasă de la Napoleon I și o incintătoare miniatură a portretului împărătesei. Împăratul stătea la masă cu spatele spre foc și cu ferestrele în dreapta. Nu se consemnase încă legea că lumina e sănătoasă venind din stînga. Erau scaune, desigur, dar al lui era din piele și se numea „pe englezește”: toomy armchair. Ceasul și candelabrele aparțineau epocii Ludovic XVI. În dreapta șemineului era o colecție de miniaturi ale lui N. I și ale altor membri ai familiei Bonaparte, ba chiar și un medallion, în marmură fină, al mi-

cului moștenitor de tron. Pe peretele opus șemineului, între două vitrine, înzărcate cu bibeouri Sevres, o ușă ducea spre camera Șefului de Cabinet și spre Secretarul Personal. Toate aceste camere erau împoțonate cu vales de chambre.

Cînd ieșea la plimbare avea un baston preferat, din rinocer, cu minier de aur, figurînd un cap de vultur.

În zilele obișnuite, cam pe la prînz, Împăratul își primea ofițerii „de incredere”, să-l prezinte rapoartele. Aceștia purtau cravate albe iar suveranul — steaua Legiunii de onoare.

Dejunul cu împărăteasa nu era pretențios, o „afacere foarte simplă”, en tête-à-tête: ouă, friptură, cartofi prăjiți, pasăre fiartă, ficat de vițel sau de vacă, rinichi de oaie, pește (obligatoriu, în fiecare vineri), legume și fructe din grădinile de la Versailles. La anumite dejunuri oficiale, împăratul, în cazul în care nu apărea în uniformă, aborda o haină albastră, o vestă albă, pantalonii și ciorapi de mătase neagră și un zîmbet irezistibil. Șampania era invariabil — Veuve Cliquot, cîci împăratul era prieten apropiat cu domnul

Werle, partener al celebrei case, primar și deputat de Rheims.

Uneori, lăsa grijile să mai aștepte și-și dădea cite o pasență. Dar după ce și termina zilnicele îndatoriri de împărat, revenea la pasiunea vieții lui „Viața lui Iulius Cezar”. Apoi, după șaptesprezece ore de activitate, cu ajutorul discret al unor narcotice, uita de poliție, de ministerul de interne, de secretele și delațiunile Cabinetului Negru și intra în lumea somnului, amintindu-și vag că Șeful argintăriei, își smulsese părul din cap de disperare că la balul din ianuarie dispăruseră 27 de șervetele, la cel din februarie — 27 iar la cel din iunie — 40 și că raportul acestor pierderi stătea pe masa sa de lucru, alături de declarația războiului franco-german. Cine oare introdusese moda aceasla costisitoare și stupida a șervetelor de masă...?

Corina Cristea

UMBERTO ECO

PENDULUL LUI FOUCAULT

AMPARO

Casaubon, povestitorul și cel mai tânăr dintre cei trei mușchetari ai cărții, o cunoaște în studenția sa tulburată de mișcările studențești de la Milano (cu puțin ani în urmă) pe Amparo, o studentă braziliană frumoasă, tandră, inteligentă, feroasă și comunistă. Este prima (sau, mă rog, prima de care se vorbește) dintre cele trei eroine ale cărții despre care, cum spuneam (într-un număr trecut al „Lucașului”) mi-am propus să „vorbesc” aici. Nu am ales epantioanele care urmează pentru a înfățișa o poveste de dragoste care să dezvăluie o parte din canavaua narativă a cărții, și nici n-am vrut să sugerez (căci aici nu se poate mai mult) un model de portret literar de o valoare, de altfel, excepțională (măiestrie pe care Eco o dovedește ori de câte ori pune pe pagină un personaj, oricât de neînsemnat ar fi el).

Amparo îl duce pe Casaubon în Brazilia, unde eroul nostru stă doi ani, Vizita e urmărită cu lungi capitole în carte, nu atât pentru exotismul sau pentru anecdotică ei surprinzătoare (căci totul, absolut totul e... surprinzător în romanul lui Eco) ci pentru contribuția ei structural-ideologică (!) la tema cărții.

Stăm prost cu idealurile. Aveam un alibi pentru că iubind-o pe Amparo făceam dragoste cu Lumea a treia. Amparo era frumoasă, marxistă, braziliană, entuziastă, dezamăgită, avea o bursă de studii și un singe splendid de amestecat. Toate laolaltă.

O întâlnisem la o petrecere și mă comportasem după primul impuls.

— Iartă-mă, dar aș vrea să mă culc cu tine.

— Ești un masculinist murdar.

— N-am auzit bine.

— Ba ai auzit eu. Sînt o feminista murdară.

Tochmai se întorcea în patrie și nu voiam s-o pierd. Ea m-a pus în contact cu o universitate din Rio, unde se căuta un lector de italiană. Am obținut postul pentru doi ani, care se puteau prelungi apoi. Văzînd că în Italia nu prea mai puteam respira în voie am acceptat (...)

Am venit în Brazilia din dragoste pentru Amparo și am rămas acolo din dragoste pentru țară. N-am înțeles niciodată de ce această descendentă din olandezi care se instalaseră la Recife și se amestecaseră cu indos și cu negri sudanezi, cu trăsăturile unei jamaicane și cultura unei pariziene avea un nume spaniol...

Amparo îmi spunea că în emisfera lor cînd apa se scurge din chiuveță virajul de scurgere se făcea de la dreapta spre stînga, în timp ce la noi e contrariu — sau viceversa. Nu am putut verifica dacă e adevărat. Nu numai pentru că în emisfera noastră nimeni nu s-a uitat în ce direcție se răsucesc apa, ci și că după mai multe experimente în Brazilia mi-am dat seama că e foarte greu să-mi dau seama cum vine treaba asta. (...)

La Milano am dorit-o pe Amparo pentru dezamăgirea ei. Acasă, reacțio-

nînd la acizii pămîntului natal, devenea ceva mai greu de cuprins cu mintea, lucid vizionară și capabilă de raționalități subterane. O simțeam agitată de pasiuni antice, preocupată să le țină în friu, patetică în ascetismul ei care-i comanda să refuze seducția.

Am constatat splendidele ei contradicții cînd discuta cu tovarășii politici. Erau reuniuni în case sărăcăcioase, decorate cu cite un poster și multe obiecte folclorice, portrete ale lui Lenin și teracote din nord care reprezentau bărci pe Nil sau fetișuri amerinde. Nu sosise într-unul din momentele prea limpezi din punct de vedere politic, și hotărtsem, după experiența din patrie, să mă țin departe de ideologii, mai ales acolo unde nu le înțelegeam. Discuțiile tovarășilor lui Amparo au sporit incertitudinea mea, dar mi-au stimulat noi curiozități. Erau, firește, toți marxști și la prima vedere vorbeau aproape ca marxștii europeni, dar vorbeau despre ceva diferit, și pe neașteptate, în cursul unei discuții despre lupta de clasă, vorbeau despre „canibalismul brazilian” sau despre rolul revoluționar al culturilor afro-americane. (...)

A venit seara făgăduită. Ca și la Salvador Aglie a venit să ne ia. Hambarul unde avea să se țină reuniunea, sau gira, era într-o zonă mai de grabă centrală...

— Să nu uitați, în seara asta e vorba de **ubanda**. Oamenii nu vor fi posedați de orixas, ci de eguns, care sînt spirite ale celor răposați. Și apoi de Exu, Hermes africanul, pe care l-ați văzut în Bahia, și de tovarășa lui Pomba Gira. Exu este o divinitate joruba, un demon inclinat să facă rău și să-și bată joc, dar exista un zeu al bățocării și în mitologia amerindiană...

Am ajuns... Aglie ne-a făcut semn să intrăm. Dacă exteriorul era modest, interiorul era o flacăra de culori vio-

let. Era o sală pătrată cu un loc rezervat dansului pentru cavalos, cu un altar în fund, apărat de un gîrduleț în spatele cărui se ridica estrada tobelor, **atabaques**. Spațiul ritual era încă gol, în vreme ce dincoace de îngrăditură se agita o mulțime amestecată, credincioși, curioși, albi și negri amestecați, dintre care se desprindeau mediumurile cu asistenții lor, **cambonos**, îmbrăcați în alb, unii desculți, alții cu pantofi de tenis. (...)

Pai-de-santo a ieșit în față, s-a așezat înaintea altarului și a adunat pe lîngă el cîțiva credincioși și oaspeți, parfumîndu-i cu niște pufăituri groase de fum din țigara sa, binecuvîntîndu-i și oferindu-le cite o ceașcă cu băutură ca pentru un rapid ritual euharistic. Am ingenunchiat, cu tovarășii mei, și am bătut. Am observat, văzînd un **cambono** care turna lichidul dintr-o sticlă, că era un Dubonnet, dar m-am ostenit să-l degust ca pe un elixir de viață lungă. Pe estradă **atabaques** începuseră să sporovăiască între ei, cu vorbe nedeslușite, în timp ce inițiativa începuseră să cînte un cîntec de slavă lui Exu și lui Pomba Gira...

A început tîmniatul pe care pai-de-santo îl făcea cu o cădelniță, rîspîndind un apăsător miros de tîmie indiană, cu rugăciuni special adresate lui Oxalá și lui Nossa Senhora. **Atabaques** au accelerat ritmul și cavalos au invadat spațiul din fața altarului începînd să se supună vrăjii produse de **pontos**. Cea mai mare parte erau femei și Amparo a făcut ironii despre slăbiciunea sexului ei („Sîntem mai sensibile, nu-i așa?”).

Printre femei erau și unele europene. Aglie ne-a arătat-o pe una blondă, o psihologă nemțoaică venită de ani de zile să studieze miturile acesteia. Încercase să facă totul, dar dacă nu ai dispoziție, nu ai chemare, e inutil: transa nu vine niciodată. Dansa cu ochii pierduți în gol în timp ce **atabaques** nu dau o clipă pace nervilor

de semnificații. Dacă legătura psihologică dintre parteneri e nulă sau slab motivată, partea de implicit sau de sugerat dintr-o informație nu se revelează și, prin urmare, exactitatea litației are desuferit. Sigur că acest „liant psihologic” e de o natură oarecum inefabilă, nu poate fi descris în termeni pozitivști și nici nu poate fi produs prin exercițiul instructivo-educativ. Dar asta nu înseamnă că el nu poate fi constatat, ca prezență sau, dimpotrivă, ca absență, de-a lungul unei competiții de bridge. Mai tot jucătorul are ocazia s-o facă, fie și în postura domnului Jourdain, atunci cînd remarcă, în nelepsitele comentarii de după o partidă, ce bine s-au înțeles cutare și cutare sau, din contră, ce rău. De altfel, sensul de echipă e dat, în bună măsură, de existența legăturii psihologice între componenți. Nu-i mai puțin adevărat

ei și ai noștri, valuri acre de fum invadau sala și-i zapăceau pe practicanți și pe privitori, pe toți — cred, și desigur și pe mine — atacîndu-le stomacul. Dar mi se mai întimplase așa ceva și la Rio, cunoșteam forța psihagogică a muzicii și a zgomotului, aceeași la care se supun și fabricanții noștri de simbată seara la discotecă. Nemțoaica dansa cu ochii larg deschiși, cerînd uitarea cu orice mișcare a propriilor membre isterice. Încetul cu încetul ceilalte fiice ale sfințului cădeau în extaz, își răsturnau capul pe spate, se agitau, lac de sudoare, navigau într-o mare de memorie pierdută, și ea rămînea încordată, aproape plîngînd, descompusă ca și acela care caută cu disperare să atingă orgasmul, și se agită, și gifile și nu-și descarcă bateriile. Căuta să-și piardă controlul și-l regăsea în orice clipă, biată teutonă bolnavă de clavecine bine temperate.

Aleși împlineau între timp saltul lor în gol, privirea devenea tulbure, membrele rigide, mișcările se făceau tot mai automate, dar nu întimplătoare pentru că revelau natura entităților care le supunea, unii unduioși, cu mîinile care se deplasau în lături cu palmele în jos, alții ca înotînd în curbă și cu mișcări lente și **cambonos** îi acopereau cu o pînză de in albă, pentru a-i feri de privirea mulțimii pe cei prinși de un spirit mai deosebit.

Anumiți cavalos își scuturau cu violență capul și cei invadați de **pretos velhos** emiteau sunete surde — **hum, hum, hum** — mișcîndu-se cu trupul inclinat înainte, luînd înfățișări de slăbănogi fără dinți. Cei posedați de **caboclos** emiteau în schimb strigăte stridente de luptători — **hlahou!** — și **cambonos** se străduiau să-i susțină pe cei care nu puteau să suporte violența dăruirii.

Tobele băteau și-n acru plin de fum se vedeau ridicîndu-se **pontos**. O țineam de braț pe Amparo și la un moment dat am simțit cum îi transpiră mîinile, cum îi tremură trupul și cum îi se deschide gura.

— Nu mă simt bine, trebuie să fi mîncat ceva care nu mi-a priit. Și pe urmă fumul și căldura asta...

— Nu, a spus pai-de-santo care venise după noi, dumneavoastră aveți calitate medianice, ați reacționat bine la **pontos**, vă urmăream.

— Destul! a strigat Amparo, și a mai adăugat citeva cuvinte într-o limbă pe care n-o cunoșteam. L-am văzut pe pai-de-santo că devine palid,

Prezentare și traducere de
de Florin Chirișescu

Cotinuare în pag. a 15-a

bridge

Legăturile psihologice

Un loc comun des invocat în speculațiile pe marginea jocurilor de echipă este așa-zisul „liant psihologic”, socotit ca necesar în buna funcționare a jocului și, implicit, în obținerea unor rezultate convenabile. Poate că tocmai faptul că e un loc comun face ca această chestiune a legăturii psihologice să nu fie privită întotdeauna cu toată

seriozitatea, să fie lăsată într-un fel de plan secund al interesului celor care joacă sau al celor care comentează jocul. Or, cel puțin în bridge — și, cred, cu atât mai mult în jocurile de echipă cu număr mare de echipieri — problema înțelegerii și corespondenței afective între parteneri e una de maximă importanță deși intruciva inaparentă. Puținele teste de psihosociologie cu aplicație în bridge au arătat cu destulă claritate că în cazul unor echipe relativ echilibrate valoric cele mai bine sudate psihologic obțin rezultate mai bune. Faptul are o explicație mai curînd simplă, dedusă din chiar specificul acestui joc în care informația explicită și informația implicită se află într-un raport cantitativ de evasiegalitate. E nevoie de intuiție pentru ca informația oferită de partener în cursul litației să-ți parvină în întregul ei

de semnificații. Dacă legătura psihologică dintre parteneri e nulă sau slab motivată, partea de implicit sau de sugerat dintr-o informație nu se revelează și, prin urmare, exactitatea litației are desuferit. Sigur că acest „liant psihologic” e de o natură oarecum inefabilă, nu poate fi descris în termeni pozitivști și nici nu poate fi produs prin exercițiul instructivo-educativ. Dar asta nu înseamnă că el nu poate fi constatat, ca prezență sau, dimpotrivă, ca absență, de-a lungul unei competiții de bridge. Mai tot jucătorul are ocazia s-o facă, fie și în postura domnului Jourdain, atunci cînd remarcă, în nelepsitele comentarii de după o partidă, ce bine s-au înțeles cutare și cutare sau, din contră, ce rău. De altfel, sensul de echipă e dat, în bună măsură, de existența legăturii psihologice între componenți. Nu-i mai puțin adevărat

că, în bridge — spre deosebire de alte jocuri — respectiva legătură se poate proba numai în etapa litației, cealaltă jumătate, jocul propriu-zis de levată, fiind strict individual. Dar pentru ca partea individuală a partidei, aceea în care fiecare rămîne singur, să se desfășoare favorabil e de dorit ca partea de echipă să se întemeieze pe lîngă buna cunoaștere a jocului pe lîngă deci calitatea de jucător a partenerilor, și pe legătura lor psihologică. E aceasta o relație pe care nici manualele de bridge nici regulamentele de competiție n-o stipulează, însă îmi pare a fi, cu tot caracterul ei facultativ din punct de vedere formal, ineludabilă din punctul de vedere al relevanței jocului însuși.

Laurențiu Ulici